

**ЕПИСКОП ТИОФАН
ЗАТВОРНИК**

**СБОРНИК АСКЕТИЧЕСКИ ПИСАНИЯ
ОТ МАНАСТИРА «СВЕТИ САВА ОСВЕЩЕНИ»
БЛИЗО ДО ИЕРУСАЛИМ**

Съдържание

**Беседа на старец с ученик
Избрани духовни бисери от Свети Отци
Почително слово от някой си велик старец
към неговия ученик
Наставления на стареца
за дейтелността в живота
Друго наставление за същото
събрано от разни отечници
И още за това същото
Послание на един отец към някой си отшелник,
който го молел за наставление
Друго подобно наставление
Наставление за този,
който постъпва в обител
Наставление за девствениците
Твърде полезни и душеспасителни глави
от иерея Леонтий
И други негови глави
Още глави за това
Наставление на някой си старец Харитон
Уроци от нашите Свети Отци и учители
Писмо към Иосиф, затворник и безмълвник
в манастира "Св. Сава" в Палестина
За въздържанието и молитвата**

Беседа на старец с ученик

1/ Един брат попитал стареца си: “Моля те, отче, кажи ми с каква цел се въчеловечи Господ?” Старецът му отговорил: “Учудвам се, брате, че всеки ден слушаш символа на вярата, а ме питаш за това. Впрочем ще ти кажа. Целта на Господнето въчеловечаване е нашето спасение.”

2/ Братът казал: “Как е станало това, отче?” Старецът отговорил: “Човекът в началото бил сътворен по образ Божи и поставен в рая, но той престъпил заповедите и бил подхвърлен за това на тление и смърт, защото, без да гледа на разнообразния Божи промисъл за него, не преставал във всички родове да преуспява в лошото, влачен от разни плътски страсти за вечна погибел. Единородният Син Божи, Слово и Бог от Бога, източник на живот и безсмъртие, се яви на нас, които сме тъмнина и смъртна сянка, въплъти се от Св. Дух и Св. Дева Мария и ни показа образ на богоподобен живот. Той ни даде заповеди с обещание за царство небесно за тези, които ще ги изпълняват, и страшна, вечна мъка за онези, които биха ги престъпили. Затова Той пое спасителни страдания и смърт и възкръсна от мъртвите, като ни дарува надежда за възкресение и вечен живот. С послушанието си Той разруши осъждането на прародителския грях и победи смъртта със смърт, та както в Адама всички умират, така в Него всички да се оживотворят. Най-после се възнесе на небесата и като седна от дясната страна на Бога Отца, изпрати Светия Дух за обречение в живот вечен, за просвещаване на нашите души и за помощ на тези, които, като се подвизават за своето спасение, ревнуват за изпълнение на Неговите заповеди. Ето накратко целта на въплъщението Господне.”

3/ Братът казал: “Желал бих да чуя какви заповеди трябва да изпълня, за да се спася?” Старецът отговорил: “Сам Господ казал на Апостолите след възкресението: *“И тъй, идете, научете всички народи, като ги кръщавате в името на Отца и Сина и Светаго Духа, и като ги учите да пазят всичко, що съм ви заповядал”* /Мат. 28:19-20/, така че всеки човек, кръстен в името на Отца и Сина и Светаго Духа, трябва да изпълни всичко, което Той е заповядал. По такъв начин Господ съединил в здрав съюз правата вяра и изпълнението на заповедите, като знаел, че при разединението им една от друга е невъзможно човек да се спаси. Затова и Давид, като пазеше правата вяра, говореше на Бога: *“Всички твои заповеди - всички признавам за справедливи; всички пътища на лъжата мразя”* /Пс. 118:128/. Защото против всеки път на неправдата ни е дадена съответна заповед, така че с престъпването на която и да е ние влизаме в противоположния път - неправдата.

4/ Братът казал: “Но кой, отче, може да изпълни всички заповеди, когато те са толкова много?” Старецът отговорил: “Този, който подражава на Господа и следва Неговите стъпки.”

5/ Братът казал: “Как, отче, можем да подражаваме на Господа? Защото Господ е Бог, макар че е станал човек, а аз съм човек грешник, поробен от безчислени страсти, как тогаз бих могъл да подражавам на Господа?” Старецът отвърнал: “Докато някой е поробен от духа на света, никак не може да подражава

на Господа; но тези, които могат да кажат: *“Ето, ние оставихме всичко, и Те последвахме”* /Мат. 19:27/, получават от Него сила да Му подражават и изпълняват всички неговии заповеди. Каква е тази сила?! Чуй какво говори Сам Той: *“Ето, давам ви власт да настъпвате на змии и скорпии и на всяка вражеска сила; и нищо няма да ви повреди”* /Лук. 10:19/ Като приел такава сила и такава власт, апостол Павел казва: *“Бъдете мои подражатели, както съм и аз на Христа”* /1 Кор. 11:1/; и пак: *“И тъй сега няма никакво осъждане за ония, които са в Христа Исуса и живеят не по плът, а по дух. Защото законът на духа, който дава живот в Христа Исуса, ме освободи от закона на греха и на смъртта”* /Рим. 8:1-2/. И още: *“Ония пък, които са Христови, разпнали са плътта си със страстите и похотите”* /Гал. 5:24/. Също така: *“За мене светът е разпнат и аз за света”* /Гал. 6:14/. Давид, като пророчествува за тази власт и помощ, казва: *“Който живее под покрива на Всевишния, той обитава под сянката на Всемогъщия”* /Пс. 90:1/. Послушай какво говори Господ за тези, които са пристрастени към плътта и обичат богатата на света: *“И който не взима кръста си, а следва подире Ми, не е достоен за Мене”* /Мат. 10:38/. *“Тъй, прочее, всеки от вас, който не се отрече от всичко, що има, не може да бъде Мой ученик”* /Лук. 14:33/. И така, който желае да бъде достоен Негов ученик и да получи от Него сила против духовете на злобата, нека откъсне от себе си всякакви плътски връзки, да се очисти от всякакво чувствено пристрастие и по такъв начин да се подвизава в Неговите заповеди против невидимите врагове. Пример за това ни е показал сам Христос, когато е изкушаван в пустинята техният началник, а между хората онези, които той е възбуждал против Него.

6/ Братът казал: *“Моля те, кажи ми, отче, как да изпълнявам заповедите и да придобия добродетел?”* Старецът отговорил: *“Не можеш да изпълниш заповедите и да придобиеш добродетел, ако понапред не се отречеш от себе си, както съм казал, не възлюбиш доброто и не възненавидиш злото, по словото на пророк Давид. „Нека се отклонява от зло и прави добро“* /Пс. 33:15/. Затова, ако искаш да придобиеш добродетел, намрази противоположното на нея зло. Така, ако искаш да постигнеш смирение, намрази тщеславието и човекоугодието; ако искаш да бъдеш нестяжателен, намрази користта и богатствата на света; ако искаш да постигнеш целомъдрие, намрази всяка угода на плътта; ако искаш да придобиеш плач, намрази смеха и необузданата волност; ако искаш да постигнеш безмълвие, намрази всяка грижа и тревога и прогони леността, която те отклонява от непрестанното пребиваване и молитва. И въобще каквато заповед би искал да изпълниш и да придобиеш добродетел, трябва преди всичко по всякакъв начин да се подвизаваш за това, щото да победиш и изкорениш в себе си противоположното на нея зло.

7/ Братът казал: *“Но, отче, Господните заповеди са тъй много; кой ще може да ги запази всичките в ума си, за да се подвизава за всяка една от тях? Аз съм човек с малко ум и бих желал да зная някакво кратко правило, което да изпълнявам, за да мога да се спася.”* Старецът отговорил: *“Макар заповедите и да са много, но те всички се заключават в един закон: „Възлюби Господа, Бога твоего, от всичкото си сърце, и от всичката си душа, и с всичката си сила, и с всичкия си разум, и ближния си като себе си“* /Лук. 10:27/. Който се постарее да изпълни това слово, ще изпълни отведнъж всички добродетели. Впрочем никой не може истински да възлюби ни Бога, ни ближния, ако не се отрече, както е казано, от всяко

Старецът отговорил: “Никой не може от сърце да възлюби оскърбителя си, ако само външно се е отрекъл от богатата на света и ако не познава истински намеренията на Господ за нас. Комуто Господ е дал да ги познае и който е възревнувал да ходи по Него, той може от сърце да обича онзи, който го ненавижда и оскърбява, както и Апостолите, познали тези намерения, обичали враговете си.”

12/ Братът казал: “Какво е намерението Господне за нас? Моля, научи ме, отче!” Старецът казал: “Ако искаш да познаеш намерението Господне, слушай разумно и се моли за мене, да ми се даде слово от Бога, за да мога достойно да изразя онова, което търсим да разберем. Господ наш Иисус Христос, по естество Бог, от човеколюбие благоволил да стане човек, като се родил от жена, бил под закона, според Божественния апостол, щото като човек да изпълни заповедта, за да разруши древното Адамово проклятие, като знаел, че законът и пророците се крепят на тези две заповеди: Възлюби Господа Бога твоего от всичката си душа и ближния си като себе си. Господ от самото начало до Божествената си смърт ги изпълнявал точно - като човек. Но дяволът, като прельстил в началото човека и чрез това възприел властта на смъртта, видял как при кръщението Той (Господ) бил засвидетелствуван от Отца и как с човечеството си приел от небесата съестественния нему Дух Свети. Как след това той бил изведен в пустинята, за да бъде изкушаван от него, и устремил срещу Него цялата си бран с мисълта да Го склони по някакъв начин да предпочете богатата на света пред любовта Божия. И като знаел, че три неща най-вече прельстят човечеството - храна, богатство и слава, с които той винаги е хвърлял и хвърля хората в рова на погибелта, със същите три пристъпил да изкуши и Господа. Но Господ явил Себе си по-горе от тях и заповядал на дявола: *„Махни се от Мене, сатана!“* /Мат. 4:10/. И това било неоспоримо свидетелство за твърдо пребиваване в любовта Божия. Не успял по такъв начин да изкуши Господа със своите предложения към престъпване на заповедите за любовта към Бога, дяволът и след това, когато Господ оставил пустинята и се явил в света, всячески се стараел да възбужда евреите към коварство и всякакво зло, за да предизвика Господа против ближния, та да наруши Той чрез това заповедта за любов към ближния. Но Господ, като прозирал неговите козни, благославял злословящия, страдайки търпял, явявал им всички дела на любовта и така с човеколюбие към изкушаваните победил изкусителя и с благост съборил бащата на злобата. Така новият Адам спасил древния! *„Понеже вие трябва да имате същите мисли, каквито е имал Иисус Христос“* /Фил. 2:5/, както казва св. апостол Павел. Ето намерението Господне за нас! Господ даже до смърт е бил послушен на Отца, като човек запазил по съвършен начин заповедта за любовта, победил дявола, който се надявал да Му надвие, и така избавил света от тиранията му. Това значи да имаме същите мисли, т. е. да пребъдем твърди в любовта, да я пазим незасегната, да се борим мъжествено и със силата Божия да побеждаваме този, който всячески се старае да я смути. По какъв начин? Не се противи на злото, както учи сам Господ /Мат. 5:39/, показвай се като че си безсилен да му противостоиш. Така Господ Бог бил разпънат като немощен и като умъртвил с тази си немощ смъртта, отнел властта над нея от „оногова“, у когото до този момент била. Така проявил немощ в Христа и св. апостол Павел, хвалейки се със своите немощи, за да се всели в него сила Христова /2 Кор. 12: 9/, и като се научил на този вид победи, писал към Ефесяните: *“Нашата борба не е против кръв и плът, а против началствата, против*

властите, против светоуправниците на тъмнината в тоя век, против поднебесните духове на злобата”, и заповядал да възприемат Божието всеоръжие: за броня - правдата, за шлем - упованието, за щит - вярата и духовния меч - Божието Слово, за да превъзмогнат всички разпалени лукави стрели в борбата с невидимите врагове /Еф. 6:11-19/. Научавайки ни на дело по този начин да се браним, той говори: *“Аз тичам не като след нещо неизвестно, така се подвизавам, удрям не като да бия въздух”*, и пр. /1 Кор. 9:26/ и отново: *“До тоя час и гладуваме, и жадуваме, и ходим голи, и ни бият по лице, и се скитаме... Злословени - благославяме; гонени - търпим; хулени - молим се”* /1 Кор. 4:11-12/. Демоните ни възбуждат към укоряване, хулене, гонене, за да бъдем подложени на гняв и ненавист към укоряващите, хулещите и гонещите ни и така да престъпим заповедта за любовта. Но Апостолът, като разбира техните козни, укоряван - благославя, гонен - търпи без ненавист; на хулещите го не се гневи и всички убеждава да отстраняват смущаващите ги демони и да се приближат към благия Бог. По този начин на немощ в борбата, не въздавайки зло за зло, а побеждавайки злото с добро, той, а и всички св. Апостоли не само са победили злобните демони, но целия свят обърнали към Господа. Така и ти, брате, ако разбереш и възприемеш в сърцето си тази победоносна немощ в пребиваване на злото, можеш да любиш онези, които те ненавиждат, да благославяш тези, които те кълнат, и да правиш добро на онези, които вършат зло.

13/ Братът казал: *“Наистина, отче, така е, иначе и не може да бъде, защото и Господ благодушно понесе позор и мъки и милосърдно се молеше на кръста: “Отче, прости им, защото не знаят какво правят”* /Лук. 23:34/, като съжеляваше за прелъстените. Помоли се за мене, отче, да мога и аз напълно да разбера и възприема със сърцето си това намерение на Господа и на Неговите св. Апостоли, които са бодърствували във време на изкушение и са забелязали целите на дявола и на неговите ангели.” Старецът отговорил: *“Ако винаги пазиш в ума си казаното, то не можеш да не разбереш намеренията на дявола. Знай при това, че както ти биваш изкушаван, така е изкушаван и твоят брат, затова на изкушения прощавай, а на изкусителя, който иска да възбуди у тебе ненавист, се противи и не се поддавай на козните му. И ето, точно това е, за което говори св. ап. Иаков: “Покорете се Богу: опълчете се против дявола и той ще побегне от вас”* /Иак. 4:7/. Внимавай над себе си и като винаги се противиш на възмутителя, ще запазиш с Божия помощ любовта си невъзмутена и ще победиш дявола. Ако ли бъдеш невнимателен, безгрижен и нехаен и оплиташ помислите си в плътски удоволствия, то ти ще бъдеш във война не против демоните, а против себе си и брата си. Демона пък ще развеселяваш, гневейки се на брата си за празни работи.”

14/ Братът казал: *“Вярно е, отче, съзнавам, че с нехайството аз всякога давам сам достъп на демоните да ме смущават. Но моля те, кажи ми как да постигна трезво внимание?”* Старецът отвърна: *“Съвършеното безгрижие за земното и честото поучение в Божествените писания привеждат душата в страх Божи, страхът Божи пък носи със себе си трезвение и тогава душата започва да гледа на воюващите в нея чрез помислите демони според както говори Давид: “И окото ми гледа на моите врагове и ушите ми чуват за въставащите против мене злодейци”* /Пс. 91:12/. Възбуждайки в такова трезвение своите ученици, св. апостол Петър казва: *“Бъдете трезвени, бъдете бодри, защото вашият противник дяволът, като*

рикащ лъв обикаля и търси кого да гълтне; противостойте му с твърда вяра” /1 Пет. 5:8-9/. Господ също казва: *“Бъдете будни и се молете, за да не паднете в изкушение”* /Мат. 26:41/. Така и Еклесиаст казва: *“Ако гневът на началника избухне върху теб, не напущай мястото си”* /Екл. 10:4/. А мястото на ума е добродетелта, Богопознанието и страхът Божи. Също и дивният апостол Павел, трезвено и мъжествено подвизавайки се сам, учи: *“Ако и да ходим в плът, не плътски воюваме; оръжията на нашето воюване не са плътски, но с помощта Божия са силни”* /2 Кор. 10:3-4/. Така, ако и ти почнеш да подражаваш на светиите и положиш труд да бъдеш непрестанно в Бога, то ще постигнеш трезвеност. Трезвената душа прогонва демоните било с молитва, било с умствен подвиг, било с прибягване към Бога и непрестанно пребиваване в Него.

15/ Братът казал: “В какво се състои умственият подвиг?” Старецът отвърнал: “Умственият подвиг се състои в налягане на ума да пази паметта за смъртта, за съда, за въздаянието и пр., обаче най-вече да виждаш винаги пред себе си Господа и да мислиш винаги за Него.”

16/ Братът казал: “Какво да направя, отче, за да може умът ми непрестанно да бъде зает с Бога?” Старецът отговорил: “Да постигнеш следните три добродетели: любов, въздържание и молитва. Любовта укротява гнева, въздържанието погасява похотта, а молитвата отвлича ума от всички земни помисли, очиства го и го изправя пред Бога. Тези три добродетели обхващат всички други и без тях е невъзможно да пребиваваш непрестанно в Бога.”

17/ Братът казал: “Моля ти се, отче, обясни ми как любовта укротява гнева?” Старецът отговорил: “На нея е свойствено да милва и благотвори ближния, да дълготърпи и да му прощава нанесените оскърбления, както често съм казвал. Любовта има свойството да укротява гнева у тогова, който успее да я постигне.”

18/ Братът казал: “Не са малки делата на любовта и блажен е, който я е постигнал: аз съм далече от нея. Но моля те, отче, кажи ми в какво се състои дълготърпението?” Старецът отговорил: “В това да прощаваме обидите, да понасяме оскърбленията, търпеливо да очакваме края на изкушението, без да се увличаме в гняв, каквото и да се случи - дума да не кажем с неразумие, да не подозираме нищо и да не си помисляме нищо непристойно за благочестивия, както говори и Писанието: *“Търпеливият до време ще се удържи и после се възнаграждава с веселие. До време той ще скрие думите си и устата на верните ще разкажат за неговото благоразумие”* /Сир. 1:23-24/. Ето признаците на дълготърпението. И не само това, но и да считаме себе си за причина на изкушението, е негово неотменимо свойство. Всичко, каквото се случва с нас, става или за да се поучим, или за да се очистим от минали грехове; или за изправление на настоящото ни нехайство; или за отклоняване на бъдещи грехове. Ако прилагаш към себе си която и да е от тези причини, когато те оскърбяват или даже бият, няма да можеш да се гневиш и няма да възнегодуваш против този, чрез когото е дошло изкушението, защото чрез него или чрез други ти все пак ще трябва да изпиеш чашата на Божествения съд. Затова възблагодари на Бога за всичко допуснато, усърдно приеми от Него това наказание, както и Давид е бил безчестен от Семейя и както Иов е смушаван от жена. Неразумният често проси милост от Бога да бъде освободен от пагубните си страсти и когато му се даде милост, не я приема, защото тя е дошла не така, както той е искал, а както е намерил за най-добре Лекарят на душите. Затова изпада в

малодушие и се смущава и понякога се въоръжава против хората с гняв, а понякога и към самого Бога произнася хули. Така той изказва неблагодарност и не получава утешение.”

19/ Братът казал: “Добре каза ти, отче. Но моля те, обясни ми как въздържанието пресушава похотта.” Старецът отговорил: “То предразполага човека да се отдалечава от всякакво удоволствие и да не приема нищо освен нужното за поддържането на живота; то не търси приятното, а полезното, като съизмерва пиетието и храната съобразно с нуждата и чрез недояждане и сухоядене не допуска да се умножат излишните сокове в тялото, като така го предпазва да не бъде смутено от страстни похоти. Така чрез въздържанието се премахва похотта. Изобилието на ястия и сластолюбивото насищане довежда до разгорещаване на стомаха и до стремление към скверна похот. Тогава очите стават безсрамни и ръцете необуздени, езикът започва да говори което не подобава и ухото слуша суетни слова. Тогава умът небержи за Бога, душата мислено твори блуд и тялото бива готово на скверно дело.”

20/ Братът казал: “Касает ли се само за въздържание от ястия или и от друго?” Старецът отговори: “Не, сине мой, касает се за всеобщата добродетел. Така е и с въздържанието на езика, да не говорим много, да не пустословим, да не говорим непотребно, да не безчестим, да не осъждаме, да не се караме, да не кълнем, да не лъжем, да не клюкарстваме, да не клеветим, да не ласкаем; има въздържание на слуха - да не бъдем смутени от суетни думи; въздържание на очите - въздържание от всяко неподобаващо гледане, да не ги устремяваме безсрамно върху красотата, да не ги обръщаме тук и там, да не следим другия; има въздържание от гняв - да задържаш яростта си и не разпалваш сърцето си против другия; има въздържание от славолюбие - да не желаеш и не обичаш прослава, да не искаш чест, да не се превъзнасяш и да не се насищаш с похвали; има въздържание от помисли - да ги задържиш и да им заграждаш входа със страх Божи, да не се услаждаш от тях и не беседваш с тях; има въздържание от похоти и нечисти страсти - да отгонваш помисъла, който те води към сладострастие, да не беседваш с него, да не се услаждаш, да не разговаряш с него, да не правиш волята на плътта, но да обуздаваш страстта с пост, бдение, труд и най-после - винаги със страх Божи. Истинският въздържник, който жадува за истински духовни блага и устремява към тях своя ум, изпитвайки отвращение към похотта и удоволствията, не се услажда от лицето на жена, не се прелъстява от телесната красота и от лъстиви слова, но желае по-хубави блага и със страх от бъдещия съд обуздава всяка похот. А невъздържаният не само се услажда да се предава на празнословия, веселия, сладко ядене и много ядене, но и беседва със скверни помисли. Възобновява с паметта си лицето на жени, стискането на ръка, прегръдките, страстните слова, прелъстителните усмивки, намигване с очи, украсяването с дрехи и въобще всичко, което влече към похот, сластолюбиво и невъздържано разпалва похотта в сърцето си и горко на такъв, защото той ще бъде осъден с осъждение. Осъденият в славолюбие или в дързост, или в непослушание, или в безчинство, или в лъжа, или в празнословие, или в гордост, или в завист, или в гневливост, или в охулване и в несправедливо клеветничество как ще може да има оправдание в съда и какво може да представи в защита на себе си? Всички такива ще бъдат неоправдани и накрая ще отидат в ада, ако не се покаят навреме и не се изправят. Затова, сине мой, моля

те, не презирай това като малко, нищожно и не представляващо предмет на Божия съд, а строго и зорко пази себе си от всичко това, за да се прославиш в Христа Исуса, Господа нашего.”

21/ Братът казал: “Наистина е така, отче. Но, моля те, научи ме сега за молитвата и как тя отстранява от ума всякакви помисли?” Старецът отговорил: “Помислите имат за предмет неща чувствени или умствени. Занимавайки се с тези неща, умът носи в себе си помишления за тях. Благодарта от молитвата съчетава ума с Бога и съчетавайки се с Него, умът се отказва от всякакви помишления. Тогава той е открит за всяка беседа с Бога и като такъв проси от Бога нужното и никога не се разкайва в просбите си. Затова и Апостолът заповядва да се молим постоянно, за да може по-често да съчетаваме ума си с Бога и малко по малко да се отказваме от чувствените пристрастия.”

22/ Братът казал: “Как моят ум може непрестанно да се моли, когато пея псалми, чета, беседвам с други, удовлетворявам своите нужди, развличам се от разни помисли?” Старецът отвърнал: “Свещеното писание не заповядва нищо невъзможно. И сам Апостолът, който написал тази заповед, пеел, поучавал, работел и страдал от гонения, а между това и непрестанно се молел.

Непрестанната молитва се състои в това, да може умът да се държи във велико благоволение и горещо устремление към Бога - за него да мисли, с Него единствено да се занимава, Него единствено да гледа, към Него да припада в сърдечни моления, винаги непоколебимо да се уповава Нему и в надеждата си да бъде дръзновен към Него във всички дела и случки. Имайки такова разположение, Апостолът казва: *“Кой ще ни отлъчи от любовта Божия: скръб ли, притеснение ли, или гонение, глад ли, или голотия?... Аз съм уверен, че ни смърт, нито живот, ни Ангели, ни Власти, нито Сили, ни настояще, нито бъдеще, ни височина, ни дълбочина, нито друга някоя твар ще може да ни отлъчи от любовта Божия към Христа Исуса нашия Господ”*

/Рим. 8:35-39/. Така също: *“Отверд сме оскърбявани, но не стеснявани”,* и т. н. и отново: *“Винаги носим в тялото си мъртвостта на Господа Исуса, та и животът Исусов да се открие в тялото ни. Защото ние, живите, непрестанно се предаваме на смърт заради Исуса, та и животът Исусов да се открие в смъртната ни плът”* /2 Кор. 4:11/. Имайки такова разположение, Апостолът непрестанно се е молил във всички дела и приключения, и както е казано, се предавал на надеждата към Бога. Така и всички светии се радвали винаги на скръбта, за да превърнат в навик надеждата си към Бога. И Апостолът казва: *“Затова с много по-голяма радост ще се хваля с немоцта си, за да се всели в мен силата Христова. Затова добре ми е в немоц, в обиди, в нужди, в гонения, в притеснения заради Христа, понеже, когато съм немощен, тогава съм силен”*. /2 Кор. 12:9-10/. Но горко нам, нещастните. Оставили сме пътя на светиите и затова сме бедни откъм дела.”

23/ Като изслушал това, братът казал: “Какво да направя аз, живеещият в нерадение и безгрижие, когато не зная даже как да се моля.” А старецът, въодушевявайки брата, казал: “Но отсега, сине мой, почни да се грижиш за своето спасение и внимавай над себе си, защото няма, казвам ти, по-добър път от това да внимаваш над себе си и чисто да служиш на Бога в тишината на помислите, в смирение, в нелицемерно благоговение, в искрено състрадание и любов. Не трябва да се ограничаваме само с телесни подвизи, но най-вече да гледаме на духовните

стремления и разположения и да бъдем прилежни към скритите дела. Що се касае до молитвата, то старай се, сине мой, сърдечно да се приближиш към Бога, а не да умножаваш само безполезните слова. Когато извършваш молитвата, не гледай на множеството псалми, а на целомъдрието и благоустремлението, на помислите, на трезвеността, на ума, защото не числото на изпетите псалми гледа съдията, а душевното разположение на пеещия. Затова, стоиш ли пред Него на молитва, не мисли, че си на земята, издигни нагоре душата и сърцето си там, където са Небесата, Ангелите, Престолите, Господствата, Началствата и Властите, и възхвалявай пред Престола Великия Бог в славословие с чисти песни, с такъв страх и трепет, какъвто можеш да вместиш в душата си. Ако не направиш така, то няма да Го склониш на милост, но повече ще Го прогневиш и ще попаднеш под проклятието, изречено от пророка, който казва: *“Проклет да е, който върши нехайно делото Господне.”* И така, нека твоят ум бъде винаги бодър и трезвен; дръж се за добродетелта и не допускай страстта да вземе връх; побързай да положиш добро начало и воювай против лукавите козни на дявола, т. е. помислите; гневи се на тях (защото за това ти е даден гневът) и не падай пред мислените врагове, които раждат в ума зли помисли, защото те са домашните врагове на човека, които трябва да изкореним, като унищожаваме противното с противно.”

24/ Братът казал: “Защо, отче, няма у мен съкрушение?” Той отговорил: “Защото у нас няма страх Божи, склонни сме към всяко зло, презираме Страшния съд като обикновена мисъл. Не се съкрушихме от словото на Моисея, който от името на Бога казва на грешниците: *“В гнева Ми огън пламна; той изгаря всичко до ада преизподен“* /Втор. 32:22/. Такова е и словото на Исаия, който казва: *“И ще излизат и ще видят труповете на людеите, които се отстъпили от Мене; защото червеят им не ще умре, нито огънят им ще угасне; и ще бъдат гнусота и воня за всяка плът”* /Ис. 66:24/. Иеремия казва: *“Въздайте слава на Господа нашия Бог, докле Той още не е направил тъмнота и докле още нозете ви не се спъват по тъмни планини; тогава вие ще очаквате светлина, а Той ще я обърне в смъртна сянка и ще я направи тъмнина”* /Иер. 13:16/, и после: *“Чуй това, народе глупав и неразумен, който имаш очи, а не видиш, имаш уши, а не чуваш: от Мене ли не се боите, казва Господ, пред Мене ли не треперите?”* /Иер. 5:21-22/. Кой няма да се ужаси от словото на Иезекила, който казва: *“Ето, скоро ще излея върху тебе яростта Си и ще завърша над тебе Своя гняв, ще те съдя според твоите пътища и ще стоваря върху тебе всички твои гнусоти. И окоето Ми не ще те пожали... и ще познаете, че Аз съм Господ, Който наказва”* /Иез. 7:8-9/. Кой няма да се съкруши, като слуша словото на Данаила, който подробно описва деня на Страшния съд: *“Видях, казва той, най-сетне, че бидоха поставени Престоли и седна Старият по дни; облеклото Му беше бяло като сняг... огнена река излизаше и минаваше пред Него; хиляди хиляди Му служеха и десетки хиляди по десет хиляди предстояха пред Него”* и т. н. Духът ми се разтрепери в мене Даниила, в тялото ми и виденията на главата ми ме смутиха /Дан. 7:9-10, 15/. Кой няма да се уплаши от словата на Давид, който казва: *“Един път каза Бог и два пъти аз чух това, че силата е в Бога и у Тебе, Господи, е милостта, защото Ти ще въздадеш всекому според делата”* /Пс. 61:12-13/. Екlesiаст говори: *“Да изслушаме същината на всичко: бой се от Бога и пази Неговите заповеди, защото в това се заключава всичко за човека; защото Бог ще изведе на съд всяка работа и всичко тайно, било то добро, било лошо”* /Екл. 12:13-14/. Кой, като

чуе подобно нещо от Апостола, не ще потрепери? *“Всички ние трябва да се явим пред Христовото съдилище, за да получи всякой заслуженото според доброто или злото, което е извършил с тялото си”* /2 Кор. 5:10/. Кой не би оплакал нашето неверие и душевно ослепление, че като слушаме всичко това, не се каем и не плачем горчиво за това нехайство и безгрижие, за което, като го предвиди, Иеремия каза: *“Проклет, който върши нехайно делото на Господа”* /Иер. 48:10/? Защото, ако ние имаме грижа за спасението на нашите души, то бихме треперили от Словото Божие и бихме се старали да изпълняваме Неговите заповеди, от които идва нашето спасение. Но ние, като слушаме словото Господне: *Влезте през тесните врата* (които водят към живот), *защото широки са вратата, и просторен е пътят, който води към погибел*” /Мат. 7:13/. Затова, когато Той дойде от небето, за да съди живите и мъртвите, ние ще чуем от Него: *“Идете от Мене, проклетни, в огън вечний, приготвен за дявола и неговите ангели”* /Мат. 25:41/. И това ние ще чуем не само защото правим зло, но и затова, че не сме се грижили и мислели за ближния. Ако ние освен това правим и зло, то как ли ще дочакаме оня страшен ден при така безгрижно протекъл живот? В древността било казано чрез Моисея: *“Не прелюбодействай, не убивай”* и пр. Господ, виждайки, че това е недостатъчно за съвършенството на християнина, говори: *“Защото, казвам ви, ако вашата праведност не надмине праведността на книжниците и фарисеите, няма да влезете в царството небесно”* /Мат. 5:20/. Затова ни е заповядал да осветим душата си, чрез което и тялото да се освети и да бъдем искрени в любовта към всички и в любовта към Него и като образец ни е показал Сам Себе Си и Своите ученици. Какво оправдание можем да поднесем в този ден, като имаме такива примери и все пак оставаме в нерадение. Оплаквайки ни, задето сме сподобени с такава благодат, а пък живеем в такава безгрижие, бидейки преизпълнени с всяко зло, Иеремия казва: *“О, кой ще даде на главата ми вода и на очите ми - извор сълзи! Аз бих плакал ден и нощ”* /Иер. 9:1/ за този народ. За нас говори и Моисея: *“И яде Яков и затлъстя Израил, и стана упорит; угои се, задебеля и затлъстя, и остави Бога, Който го създаде”* /Втор. 32:15/. *“Няма вече милосърдни по земята, няма правдиви между людеите; всеки туря на брата си примка”* /Мих. 7:2/, и пр. Също и Псалмопевица: *“Спаси ме, Господи, защото не остана праведен.”* /Пс. 11:2/. И Апостолът, оплаквайки ни, говори: *“Няма кой да прави добро, няма нито един. Гърлото им - отворен гроб.”* /Рим. 3:12-13/. Като разбрал този наш живот, той писал на Тимотея: *“Това знай, че в последните дни ще настанат усилни времена, защото човеците ще бъдат самолюбци, сребролюбци, самохвалци, горделиви и и които наглед имат благочестие, но от силата му са се отрекли”* /2 Тим. 3:1-5/. Горко нам! Ние дойдохме до последната степен на злото! Защото, кажи ми кой от нас не е виновен в тези предсказани грехове и не се ли изпълнява над нас пророчеството? Не сме ли ние чревоугодници, не сме ли сластолюбци, не сме ли вещелюбци, не сме ли всички гневливи, злопаметни, не сме ли изменници на всяка добродетел, не сме ли хулители, не сме ли дръзки, не сме ли братоненавистници, не сме ли надменни, не сме ли завистливи, не сме ли горди и тщеславни, не сме ли лицемери и хитреци, не сме ли нерадиви и безгрижни към заповедите на Спасителя, не сме ли изпълнени със всяко зло? Не сме ли станали всички храм на идолите, вместо да бъдем храм Божи? Не сме ли станали вместилище на зли духове вместо на Духа Светаго. Не сме ли всички ние синове Божи, а сме станали синове на геената? И никой да не смее да

негодува, когато слуша тази истина. Защото и те, беззаконниците, говорели: Едного Отца имаме - Бога, но те чули от Спасителя - вашият баща е дяволът и вие искате да изпълнявате неговите похоти /Иоан. 8:41-44/. Нима не ще чуем от Него същото, ако също така престъпваме заповедите Му. Апостолът нарича синове Божии водените от Духа Светаго. *“Понеже всички, водени от Духа Божии, са синове Божии”* /Рим. 8:14/. Водените от Св. Дух се познават по духовните плодове. И така, погледнете има ли във вас духовни плодове? Плодове духовни са, казва същият Апостол: *„любов, радост, мир, дълготърпение, благодат, вяра, кротост, въздържание”* /Гал. 5: 22/. Има ли у нас такива добродетели и можем ли да се наречем синове Божии? Господ ни учи, че роденото от Духа е дух /Иоан. 31:10/. Ние сме станали плът, желаещи противното на духа /Гал. 5:17/. Затова справедливо ще чуеш от Него: *“Няма Моят Дух да бъде вечно занемаряван от (тия) човеци, защото са плът”* /Бит. 6:3/. Как можем ние да се наричаме християни, щом нямаме в себе си нищо Христово? Може би някой ще каже: *“Аз имам вяра в Бога и вярата в Него ще ме доведе до спасение”*. Но нека послуша такъв какво казва св. ап. Иаков: *“И бесовете вярват и треперят... защото, както тялото без дух е мъртво, тъй и вярата без дела е мъртва”* /Иак. 2:19-26/. Истински вярващият в Христа и вселил в себе си всичките Му заповеди казва: *“И вече не аз живея, а Христос живее в мене, а дете живея сега в плът, живея с вярата в Сина Божий, който ме възлюби и предаде Себе си за мене”* /Гал. 2:20/; затова пострадали за Него заради спасението на всички като истински Негови ученици и искрени пазители на Неговите заповеди казвали: *“Укорявани, благославяме и пр.”* /1 Кор. 4:12/. *“Защото са чували от него: “Обичайте враговете си,... добро правете на онези, които ви мразят”, и пр. /Мат. 5:44/. Така чрез слова и дела се проявява действащият чрез тях Христос. А ние във всичко престъпваме Неговите заповеди и затова сме изпълнени с нечистота и лукавство и сме станали вместо храм Господен - търговски храм, вместо дом за молитва - разбойнически вертеп, грешен род, вместо народ Божи - народ, изпълнен с грях, вместо да бъдем семе на Духа Светаго, сме семе на лукавия, вместо синове Божии - синове на беззаконници. Защото, като оставихме заповедите Господни, служим на злите духове и чрез нашите страсти прогневяваме Светия Израилев. Затова Исаия, оплаквайки ни в желанието си да ни запази от падение, възкликва: “Де да ви бият още вас, които все още упорствате? Цяла глава е в рани, и цяло сърце е изнемогнало”* /Ис. 1:5/, и пр. и после: *“И остана дъщерята Сионова като колиба в лозе, като сенница в градина, като обсаден град”* /Ис. 1:8/. И изтъквайки такова опустошение на нашите души, Апостолът казва: *“А понеже се не опитаха да имат Бога в разума си, то Бог ги предаде на извратен ум - да вършат онова, що не прилича”* /Рим. 1:28/. Намеквайки за това, Господ говори: *„Иерусалиме, Иерусалиме, ти, който избиваши пророците и с камъни убиваши пратените при тебе”* и пр. /Мат. 23:37/. Исаия пък, прозирайки как ние, монасите, правим само външни служби, не залягаме за духовни дела и сме станали заслепени, казва: *“Чуйте словото Господне, князе содомски, вслушай се в закона на нашия Бог, народе гоморски! За какво Ми са много ваши жертви? и пр... ръцете ви са с кръв пълни”* /Ис. 1:10-15/. *„Който мрази брата си, е човекоубиец”* /1 Иоан. 3:15/, та всяко подвижничество, в което няма любов, е чуждо за Бога. Изобличавайки нашето лицемерие, Господ казва: *“Тоя народ се приближава до Мене с устата си и Ме почита с устните си, а сърцето му стои далеч от Мене, ала напразно Ме почита”* /Мат. 15:8/. Така това, с което Господ

изобличавал фарисеите, се отнася и до нас, лицемерите, които, сподобени с такава благодат, живеем по-лошо от тях. Не свързваме ли и ние бремета тежки и неудобни за носене и не поставяме ли ги върху рамената на хората, а сами и с пръст не искаме да се докоснем до тях? Не правим ли всички свои дела, за да бъдем видени от хората? Не обичаме ли сбирщища, първи места по вечери и поздрави по тържища? Не обичаме ли и ние да ни казват хората: учителю, учителю, и не въоръжаваме ли се със злоба към тях, когато не ни създават такава чест? Не сме ли взели и ние ключа на разумието и не сме ли затворили царството Божие, та невлизайки сами в него, и други да не допуснем? Не преминаваме ли море и суша, за да придобием един последовател (ученик) и когато го спечелим, правим го син на геената, двойно по-достоеен от нас? Не сме ли слепи ръководители и ние, когато прецеждаме комара, а камилата поглъщаме? Не очистваме ли само отвънка стъкленницата и блюдото, а отвътре са пълни с нечистота? Не построяваме ли и ние паметници на мъчениците и не украсяваме ли гробниците на Апостолите, а сами избиваме подобните на тях? Не сме ли и ние варосани гробници, като отвън се показваме праведни хора, а отвътре сме изпълнени с лицемерие и беззаконие? Кой няма да заплаче за нас, когато сме такива? Кой няма да зариде за това наше разтление? Бидейки синове на Сион - драгоценни, ние се уподобихме на пръстени съдове! Назореи, които сияехме повече от сняг, станахме черни като етиопци и побелите от мляко почерняха повече от сажди. Нашият вид се помрачи поради умножението на беззаконията ни, които са повече от беззаконията на Содом. Синовете на деня и светлината станаха синове на нощта и тъмнината. Синовете на царството - синове на геената, синовете на Всевишния - като обикновени хора умират и като един от князете падат! Предадени в ръцете на беззаконните врагове, т. е. на злобните демони, на царя неправедния, найз-лия по цялата земя, т. е. техния княз. Защото сгрешихме, беззаконствувахме, неправда извършихме, престъпихме заповедта на Господа Бога нашего и сметнахме за нищо кръвта на завета. Но не ни оставяй докрай заради Твоето име, Господи, и не разрушавай Твоя завет, не отнемай своята милост от нас заради Твоята щедрост, Отче наш, Който си на небесата, заради благоутробието на единородния Твой Син и заради милостта на Пресветаго Духа; не спомняй нашите стари беззакония, но по-скоро да ни предварят твоите щедрости, Господи, защото много осиромашахме. Помогни ни, Боже, Спасителю наш, заради славата на Твоето име. Избави ни от беззаконията и помилвай ни заради човеколюбието на Единородния Твой Син, седнал отдясно на Тебе, да ни дадеш твърдо упование за спасение заради пречистата Негова кръв, която Той проля за живота на света, и заради светите Апостоли и мъченици, пролели кръвта си заради Твоето име, заради светите отци, както и пророците, за Патриарсите, които се подвизаваха, за да Ти благоухаят. Не презирай нашите молби и не ни оставяй докрай. Не на нашата праведност се надяваме, но на Твоята милост, която простираш над човешкия род. Умоляваме и просим Твоята благост, за да не ни бъде за съд тайнството на Единородния Твой Син, но да бъдем спасени от Него! Не отвръщай от нас Твоето лице, не се гнуси от нашето недостойнство, но помилвай ни по великата Твоя милост и по многото си щедрости очисти беззаконията ни, та неосъдително да се представим пред Твоята слава и да се сподобим с покроя на Единородния Твой Син! Ей, Владико, всесилни Господи! Чуй нашата молба, защото освен Тебе друг Бог нямаме и Твоето име призоваваме!”

Слушайки всичко това, братът дошъл в съкрушение и казал на стареца: „Доколкото виждам, отче, за мен няма надежда за спасение, защото беззаконията превишиха главата ми. Каж ми, моля те, какво да правя?“ Старецът му казал в отговор: „Да се спасиш по човешки е невъзможно, както и сам Господ казва /Лук. 18:27/. Да се изправим в изповед пред Него, да Му се поклоним и да припаднем пред Него и да заплачем пред Господа, който ни създаде, защото Той е наш Бог и ние Негови люде /Пс. 94:6-7/. Защото Той сам говори чрез Исаия: *“Ако си оставахте на мястото и мирувахте, щяхте да се спасите; в тишина и упование е вашата сила”* /Ис. 30:15/. И пак: *“Ето, ръката на Господа не се е скъсила, та да не може да спасява, и ухото Му не е натегнало, та да не може да слуша. Но беззаконията ви произведоха раздяла между вас и вашия Бог, и греховете ви отвергват лицето Му от вас”* /Ис. 59:1-2/. *“Умийте се, очистете се; махнете от очите Ми злите си деяния; престанете да правите зло”* /Ис. 1:16/. После говори: *“Ако поискате и послушате, ще ядете благата земни”* /Ис. 1:19/. Така и чрез пр. Иоилия Той казва: *“Обърнете се към Мен от все сърце, с пост, плач и ридание, раздирайте сърцата си”* Иоил. 2:12/. И у пр. Иезекииля четеш: *“И ти, сине човешки, кажи на дома Израилев: вие казвате тъй: „нашите престъпления и нашите грехове са върху нас, и ние чезнем в тях: как тогава можем да живеем?“ Каж ми: жив съм аз, казва Господ Бог: не искам аз смъртта на грешника, но да се отвърне грешника от пътя си и да бъде жив”* /Иезек. 33:10-11/. В III Книга Царства, като изтъква обилната Божия благодат, пр. Илия казва на Ахава: *“Тъй говори Господ: ти си убил, и още стъпваш в наследство! И му речи: тъй говори Господ: на онова място, дето псета лизаха Навутеевата кръв, псета ще лижат и твоята кръв... Също и за Изавел Господ каза: псета ще изядат Изавел зад израелската стена.”* Като чул тези слова, Ахав раздрал дрехите си, покрил тялото си с вретиче, постел и ходел печален. И биде словото Господне към Илия. И Господ рече: *“Виждаш ли как се смири Ахав пред Мене? Задето се смири пред Мене, няма да му направя беди в негови дни”* /3 Цар. 21:19, 23, 29/. Давид говори: *“Но аз Ти открих греха си и не скрих беззаконието си; аз казах: „Ще изповядам Господу моите престъпления“, и Ти сне от мене вината на греха ми”* /Пс. 31:5/. В Евангелието си Господ казва: *“Покайте се, защото се приближи царството небесно”* /Мат. 4:17/. Когато Петър Го запитал колко пъти да прощава на брата си, ако съгреша пред него - да му прощава ли до седем пъти, Той, по естество благ и несравним в своите милости, отговорил: *“Не ти казвам до седем, но до седемдесет пъти по седем”* /Мат. 18:22/. Какво може да се сравни с такава благодат? Има ли мяра в такава човеколюбие? И така, да възприемем страх Господен и с цялото си сърце да се обърнем към безпределната Му благодат и човеколюбие. Защото погиваме, братя! Да очистим ръцете си ние, грешниците, да изправим двоедушните си сърца! Да скърбим, да плачем, да ридаем за нашите лукавства! Да повярваме в обещанията на Спасителя, да се уплашим от Неговите заплахи и да възревнуваме да пазим Неговите заповеди. Да се възлюбим един друг с чисто сърце, да кажем “братя” на онези, които ни ненавиждат. Да си прощаваме един на друг с чисто сърце, когато биваме взаимно изкушавани по нашепванията на нашия враг - дявола! Да се противопоставим на нашите помисли, като призоваваме Бога за помощник! Да пропъдим от себе си лукавите и нечисти духове, да покорим плътта на духа, като я измъчваме и я поробваме чрез всякакви злострадания; да се подтикваме един друг към любов и добри дела; да не си завиждаме и да не бъдем зли

към ония, които ни завиждат. По-скоро нека да сме състрадателни един към друг и със смирение взаимно да се лекуваме; да не се осъждаме и да не се подозираме един друг, защото ние всички сме въдица един за друг. Да премахнем от себе си всяко безделие и безгрижност и да почнем мъжествено да се подвизаваме против духовете на злобата. За ходатай пред Отца имаме Исуса Христа Праведника и Той е омилолюбивост за нашите грехове. Да Му се помолим с чисто сърце, от всичката си душа, за да ни прости Той нашите грехове. *“Близо е Господ към всички, които Го призовават, към всички, които Го в истина призовават. Той изпълня желанието на ония, които Му се боят, чува техните вопли и ги спасява”* /Пс. 144:18-19/. Затова Псалмопевецът казва: *“Принеси жертва Богу хвала и отдай на Всевишния твоите оброци, и Ме призови в скръбен ден; аз ще те избавя и ти ще ме прославиш”* /Пс. 49:14/. Също и Исаия: *“Разкъсай оковите на неправдата, развържи връзките на ярема и угнетените пусни на свобода и всеки ярем разкъсай; раздели хляба си с гладните и скитниците сиромаси заведи у дома си... Тогава твоята светлина ще се яви като зора и твоето изцеление скоро ще процъфти и твоята правда ще тръгне пред тебе и славата Господня ще те придружава... тогава ти ще позовеш и Господ ще чуе, ще извикаш, и той ще каже: “Ето Ме”* /Ис. 58:6-9/. Виждаш, че ако разкъсаш всеки съюз на неправдата от цялото си сърце и бързаш да помогнеш на ближния от цялата си душа, то скоро ще се просветлиш със светлината на Бога, и познанието и славата Господня ще те придружат; молитвата ни ще бъде чува и Бог ще бъде винаги с нас. И така, нека възлюбим един друг и сами ще бъдем възлюбени от Бога; да дълготърпим, и Той ще дълготърпи нашите грехове; да не въздаваме зло за зло и Той не ще ни въздаде според греховете ни. Прощението на греховете ни зависи от това, прощаваме ли на братята си и милостта на Господа е скрита в нашата милост към ближните. Затова Господ е казал: *“Прощавайте, и простени ще бъдете”* /Лук. 6:37/, и: *“Ако простите на човеците съгрешенията им, и вам ще прости Небесният ви Отец”* /Мат. 6:14/. И още: *“Блажени са милостивите, защото те ще бъдат помилувани”* /Мат. 5:7/, и: *“С каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери”* /Мат. 7:2/. Ето как Господ ни показва начин за спасение и ни дава възможност да станем чада Божии /Иоан. 1:12/. Сега вече спасението ни е в нашата воля. Да се предадем на Бога всецяло, изцяло да Го приемем, да Му се покорим и Той ще разгони нашите врагове, защото Той сам казва: *“Ако Моят народ би Ме послушал и Израил би ходил по моите пътища, то никога не щях да го смирявам чрез враговете му.”* Да отдадем на Бога цялата своя скръб и Той ще ни избави от всяка скръб. От душа да възлюбим всеки човек, но никога да не възлагаме на него упование. Защото, когато Господ ни пази, тогава и близките ни са с нас, и враговете ни изнемогват пред нас. А когато Господ ни остави, тогава и приятелите ни изоставят, и враговете ни властвуват над нас. Оня, който се надява на самия себе си, пропада в страшно падение. Боящият се от Господа ще бъде въздигнат. Затова Давид казва: *“Не на моя лък се уповавам и не моят меч ще ме спаси”* /Пс. 43:7/. Да не допускаме мисли, които омаловажават греховете ни и така отдалечават прощаването им. Защото, ако умът ни се смущава от греховете, това значи, че още не сме получили прощение за тях. Без съмнение ние все още не сме направили плодове, достойни за покаяние, защото плодът на покаянието е безстрастие на душата, а безстрастието е изглаждане на греха. Ако ние понякога биваме смущавани, от страсти, а понякога не, то навярно нямаме все още съвършено

безстрастие и още не сме получили съвършено прощение на греховете. От прародителския грях ние сме освободени чрез Св. кръщение, а от онези, направени след кръщението, ни освобождава покаянието. Да се покаем искрено, за да се освободим от страсти и да получим прощение на греховете. Да презрем привременното, та да не би, като заради него воюваме с людете, да престъпваме заповедите на любовта към ближния и да не отпаднем чрез това от любовта към Бога. Да постъпваме по дух и да не изпълняваме похотта на плътта! Да бъдем бодри и трезви. Да се откажем от съня на безгрижието, да поревнуваме на светите бойци и да станем подражатели на техните подвизи заради Бога. Да забравим онова, което е зад нас, и да вървим с търпение напред по пътя на горящото и ревностно стремление към въздържание, целомъдрие, чистота, кротост, състрадание, духовна невъзмутимост, сърдечна топлина, нелицемерна любов, некористолюбие, мъжество, благодетелност, приветливост! Да не си позволяваме склонност към удоволствия, нито да разслабим помислите си и оскверняваме съвестта си. *„Залягайте да имате мир с всички и святост, без която никой няма да види Господа“* /Евр. 12:14/. Освен всичко това да избягваме от света и светодържателя! Да изоставим плътта и плътското и да тичаме към небесното, защото там е нашето жителство. Да подражаваме на св. Апостоли и всички светци, за да достигнем Началника на живота и да се насладим в Самия Извор - нашия Господ и Бог Иисус Христос, Комуто нека бъде слава навеки.
Амин.

Избрани духовни бисери от Свети Отци

1/ Два пътя са пред нас: пътят на живота и пътят на смъртта. На човека е предоставена свободата да избира този или другия, да върви по пътя на смъртта или на живота.

2/ Където има страх Божий, там има и възход към добродетелта, а където има нехайство и безумна смелост, там се отива към беззаконие.

3/ Внимавай навсякъде и във всичко... Очите ти са дадени, та като видиш делата Божии, да прославиш Бога. Но ако си невнимателен и не си служиш добре с тях, то можеш да изпаднеш в блудство. Езикът ти е даден, за да славословиш всеблагия Творец, но ако си невнимателен, можеш да изпаднеш в осъждане и хули. Слухът ти е даден, за да възприемаш Словото Божие и да освещаваш сърцето си, но ако бъдеш невнимателен, чрез него можеш да напоиш душата си с отрова.

4/ Не хули, не лъжи, не се кълни, не блудствай ни с помисли, ни със сърце, не гледай към жените и не отправяй към тях окото си, не бъди сребролюбив като Иуда, който от сребролюбие предаде Господа. Не пожелавай онова, което е на твоя ближен. Не презирай бедния, защото който безчести бедния, огорчава неговия Създател; не клевети, защото Бог се отвращава от клеветника; не празнослови, защото пътят на този, който празнослови, не води към добро. Не лицемери, защото меч Божий е над главата на лицемера. Не пий вино и не хвърляй око тук и там, защото от това се създава блудство, разврат и безчестна страст; не бъди високомъдър като фарисей; не бъди жестокосърдечен и гневлив, но бъди дълготърпелив и кротък, защото *„у търпелив човек разум много...“* /Прит. 14:29/. Не

довеждай хората до там, че те да въздишат и да те кълнят, да не би Създателят да чуе в мъката на сърцето молитвата им и клетвата им да не падне върху теб. Случилото се с теб приеми разумно, знай, че то ти е дадено от Бога; охотно слушай този, който говори Словото Божие, защото там, където се беседва за Бога, там се намира Сам Бог. Изследвай житията на светиите и учението им, за да се наситиш от словата им. В ден на озлобление не отстъпвай от молитвата, докато не усладиш скръбната си душа.

5/ Винаги си длъжен да имаш ревност към създаване на по-голямо търпение, страх Божий, трезвеност на ума, непрестанна молитва, моления, сълзи и въздишки, изнуряване на тялото, пазене на сърцето и езика чисти, въздържане на очите и слуха, незабелязване на падението на другите, безгневие към онези, които ни обиждат, неотговаряне на злото със зло, непревъзнасяне и тщеславие, почит към всички хора, дори и към нисши и недостойни за небето и земята, велик мир, отричане от всичко веществено и плътско, духовна нищета, благоговение, пост, покаяние и непрестанен плач, твърд подвиг против демоните и злите помисли, които възбуждат плътта, в бдение, глад, жажда, голота, в любов към ближните, щедрост към бедните, безалчност към богатствата и отдаване всички скърби на Господа.

6/ Моли се на Господа със страх и трепет до насищане на сърцето, неразсеяно и без леност прави славословие на Бога; в църквата не задържай житейски помисли, защото домът Божи е дом за молитва, а внимавай в Словото Божие и изповядвай греховете си; не се моли да бъде по твоему, а се моли така: да бъде Твоята воля над мен, Господи; в молитвата преди всичко искай царството Божие и Неговата правда и всичко друго ще ти се придаде; моли се не само за опрощение на твоите грехове, но и за греховете на другите хора; моли се прилежно, без смущение, злопамятност и нечисти помисли; за молитва се пригответи като опитен боец и гледай да не би да бъдеш смутен от демонски мечтания; когато застанеш на молитва, премахни всяка лъжа и клевета и всяка житейска грижа, за да се молиш както трябва; до смърт противостой на греха като добър воин; бъди некористолюбив, не се грижи за нищо земно. Не се моли за това, което е станало и ти го считаеш за хубаво, но за угодното Богу, защото Бог най-добре знае що е полезно за теб; моли се със смирение като митар и не мъдрувай много като фарисей.

7/ Когато те налегнат зли помисли, бързай да ги изгониш с изповед; не се срамувай да изповядаш греховете си, защото изповядаш ли се пред своя Отец, ти съкрушаваш главата на змията.

8/ Когато пристъпиш да работиш за Господа, обречи сърцето си на изкушения и скърби.

9/ Не се увличай в услаждане на гърлото и насищане на стомаха си и в други забранени неща.

10/ Изнурявай тялото си с пост, бдение, труд, четене на Божествени Писания и внедрявай в сърцето си страх Божи, страх от геенския огън и желание за царство Небесно.

11/ Не храни тялото с разнообразни ястия, защото насищането води към дълъг и дълбок сън; и както облакът скрива слънчевите лъчи, така и ситостта помрачава ума.

12/ Не спирай вниманието над нечисти и страстни възпоменания, за да не дойде пагубното им услаждане - колкото повече се задържат в сърцето ти лица на жени, толкова повече се възбужда похот. Избягвай близост с нечестни жени, защото близостта с тях ще бъде за тебе като змия, която води към погубване (гибел). Похубаво се приближи към пламтящия огън, отколкото към млада нечестна жена, защото тя е смъртоносна стрела; да не те обладае женската красота, защото тя ще те потопи в бездна със свирепи вълни. Не говори дълго с нечестна жена, за да не разпали в тебе огъня на похотта и да не се запали душата ти, защото както искра в слама създава пламък, така и споменът за жена възбужда похот.

13/ Бъди готов на всяко добро дело. Възлюби кротостта, тишината и търпението. Не обичай света и ще избегнеш неговата печал; презри го и винаги ще бъдеш в радости, защото този, който е презрял света, никога не се измъчва от помисли и униние.

14/ Не се хвали нито с дрехи, ни с походка, ни с глас и говор, ни с молитва или с добри дела. Както плод на влажно място се разваля, така гние и добродетелта, направена с тщеславие. Както не се допуска пушекът да изцапа кандилото, така неприемлива за Бога е и молитвата на тщеславния (пустославния).

15/ Не се гордей, човече, ти, който си пепел и прах! Защо свиваш вежди, които малко отпуснати ще получат тление? Не се възнасяй високо до облаците. Знай, че си земя и пепел. От земята си направен и в земята ще отидеш. Велик си ти, човече, и честен, и чист, докато ти помага Бог. Той те е създал, Той те и поддържа. Не отричай неговите благодеяния и не забравяй Благодетеля си. Нека се изпълниш с добродетели, но това е, понеже си подпомогнат от Него.

16/ Бог назовава верен роб този, който искрено и усърдно изпълнява волята Му. Не бъди унил, нито дремлив, когато четеш или пееш, и не се поддавай на сън; прогонвай унинието в молитвата и внимавай щателно в словата на псалмите, не допускай мечтание в помисли, защото гдето е мечтанието, там са страстите и бесът.

17/ Труди се ден и нощ да очистиш сърцето си, а не да събираш богатства, които с нищо не биха ти помогнали в деня на Страшния съд. Който събира земни съкровища, прилича на тежко натоварен кораб, който във време на буря лесно загива във вълните. Сребролюбецът е обвързан в грижи като пленник в окови. Както морето не може да се напълни от прииждащите реки, така и сребролюбецът е ненаситен от каквито и да е придобивки. Той изпълва дома си с вещи и злато, а некористолобивият събира за себе си блага на небето, които обхващат ума му с блажено упование.

18/ Помни, човече, че днес или утре ще трябва да видиш небесата, да погледнеш Ангелите и да се представиш пред страшния Христов Престол. Устремявай очите си нагоре към небесните врата и моли винаги Бога да те освободи от греха и да те приеме. Във време на молитва, когато тялото се прекланя до земята, душата ти да отива нагоре към Бога.

19/ Помни, бедни човече, за своите грехове и за бъдещия съд; презирай настоящия суетен век и се грижи за бъдещия; помни, че ти често оскърбяваш Бога с дела, слова и помисли; помни, че в час, в който не очакваш, ще трябва да умреш и да дадеш отчет на Бога за всички свои дела; напиши в сърцето си спомен за съд и огнената геена, защото само той води към вечен живот. Непрестанно се моли и

пребивавай в безмълвие, ако искаш да запазиш сърцето си чисто от всичко веществено.

20/ Ако желаеш да бъдеш истинско чадо Божие, изпълнявай заповедите, както е заповядал Христос Бог.

21/ Посгълчан или набит, предай това на Бога и не негодувай, защото търпението е велика награда.

22/ Стани рано за утринната молитва пред Господ, а вечер бързай за вечерната; нашите молитви, въздишки и милостини да отиват пред Божието лице.

23/ Когато се беседва за духовното, душата ни да бъде свободна от всякакви житейски и земни грижи; да изгоним из ума си всичко земно и всецяло да се предадем в слушане на Словото Божие.

24/ Да изживеем страх и трепет, когато стоим в църква в часа на извършване на страшните Христови Тайни; ако ти с чисто сърце стъпваш в църквата Божия, близо си до спасението, ако имаш лукавство и лицемерие, осъждането и мъката не са далеч от тебе. Облечен ли си в царската порфира, подхвърлен си на наказание. Не са ли недостойни тези, които с нечиста съвест и с осквернени помисли пристъпват към Божествените Тайни?

23/ Трябва да обучим и смирим тялото си с въздържание, да лишим от светлина земния си живот, за да получим царство Небесно, където да бъдем съжителни на св. Апостоли, пророци, мъченици и всички праведници със сонм Ангели и Архангели.

26/ Прекарай живота си в подвизи и молитви, а не в леност и празни утешения. Докога ще бъдем пристрастени към суетния живот и неговите грижи? Не е ли сън всичко житейско, не е ли сянка и трева, която е днес, а утре я няма? Сега красив цвят, а утре прах смрадлив?

28/ Няма нищо по-лошо от чревоугодие, нищо по-страшно от него, защото то прави душата плътска, то помрачава сърцето и не допуска да се съблюдают заповедите Божии.

29/ Как ще се надяваме за спасение, ако не се стремим към добродетели и не се отречем от земното и неговите грижи? Уви, ако даденото ни време изживеем в суета!

30/ Велика е ползата от четенето на Божественото Писание; то е светлина и храм за душата.

31/ Да положим начало на добър живот, да се подвизаваме да го изпълним, дори и в старостта си да бъдем светило, което да осветява на всекиго пътя към Господа; да не бъде днес за нас въздържание и кротост, утре - пресищане и гняв, сега бдение и смирение, утре - сън и тщеславие; погледнете към древността и вижте, че всички, които са угодили Богу, са получили благи обещания чрез търпение и постоянство в подвизи.

32/ Бъди трезв непрестанно, възлюблений, защото без трезвост няма да възнесеш към Бога чиста молитва. Не презирай, а пази святост в отношенията си с другите.

33/ Нищо така не радва Господа, както нашето обръщане и преминаване от зло към добро; изповядвай със смелост, дръзновение и вяра греховете си и те като снега ще изчезнат, а ти ще се пречистиш.

34/ Моли се непрестанно; не се бои толкова вълкът от мечка, колкото демонът от молитвата; които презират молитвата и Богослужението, са неизлечими, защото безумно избягват лечебното. Тези, които считат за непотребно славословието Божие, отвращавайки се от Божествените Писания, и мислят само за утехи и земни радости, те сляпо се стремят към бездната на гибелта.

35/ Събирайте се заедно, гледайте да не оставате и минута без страх Божий при събеседванията и помнете за отплатата на праведниците, за Страшния съд и мъченията на грешниците. Лоша дума да не излиза от устата ви.

36/ Невъзможно е да обичаш временното и славата и да получиш вечното, защото, който обича света, враждува срещу Бога.

37/ Презираш ли бедния, и ти ще бъдеш презрян от Този, Който обедня заради него; не дадеш ли от онова, което имаш, не ще се отворят за теб вратите на Царството Божие; не чуваш ли стона на скърбящия, няма да бъде чут вопълът и на твоята молитва.

38/ Премахни гордостта и дързостта, обуздай езика и стомаха си и ще избегнеш великите препятствия.

39/ Прогони далеч от себе си празнословието и сквернословието и знай, че ще даваш отчет за всяко слово, което излиза от твоите уста. Когато говориш с някого за нещо, не спори, но кажи - да, и достатъчно; ако той каже, че това не е право, отговори: "Не разбирам какво говориш." Не преставай да говориш навсякъде за Страшния съд и вечните мъки.

40/ Безмълвието е съдружие с Ангелите, творец на всички добродетели, полезна засада за поражение на враговете, откриване на небето за приемане светлина и виждане Бога. А пустословието и неуважението смущават и покриват човека с мрак, заглушават вътрешната доброта и не позволяват да се възнесем към Бога, предават ни на страстите, а чрез тях - на демоните.

41/ Душа, която не е освободена от злите безпокойства, не може нито Бога да обича достойно, нито дявола да ненавижда искрено, защото житейските грижи лежат като покривало върху сърцето.

42/ Успелият в доброто, а после отново обърнал се към скверните си навици не само губи наградата за прежните си дела, но бива подхвърлен и на най-тежки наказания, понеже е изпитал сладостта от добродетелите.

43/ Където са утехите, игрите, смехът, безчинословието, музиката, скверните жени и изнежващите благоухания, там е помрачението на ума, разтлението на сърцата, погубването на мъжете и жените, юношите и девиците и празник на демоните. Горко на такива! Огънят им не угасва и стомахът им не умира! Напротив, където е четенето и изследванията на Писанията, псалмопенията, молитвата, сълзите, въздишките, съкрушените сърца, милостинята, целомъдрието и ревността за всички добродетели, там е празник Божий, радост на Светиите, веселие на Ангелите! За онези, които правят това, се отваря царството небесно, за да се радват во веки веков.

44/ Откъде са болестите, немощите и преждевременната смърт? Не ли от пресищане и чревоугодие? А малкото задоволяване е майка на здравето: както тялото бива развратено от лакомства, така и душата от страстта; тялото е земно, но ако искаме, то ще стане небесно. Създай чист създ от тялото си, и Бог ще се всели в тебе.

45/ Както рибата не може да живее без вода, така и душата не може да се спаси без безмълвие и поучение в Божествените Писания.

46/ Когато ядеш и пиеш, не откъсвай ума си от паметта за смъртта и славословието за Бога, Който е създал много и разнообразни ястия за поддържане и оздравяване на нашето тяло; не забравяй никога, че е тесен и прискърбен пътят, който води към живот вечен.

47/ Трудът ражда слава: да се потрудим малко тук с велико търпение във всяко изкушение, утеснение, скръб, та там да се възрадваме до веки. Остротата на скръбта ще се превърне в радост и привременният труд ще принесе плод на царството небесно. Без труд, скръб и здрави подвизи е невъзможно да се пожънат Божиите обещания.

48/ Този, който се подвизава, трябва всичко свое да предаде на Господа, цялото си сърце, целия си ум, всички мисли и като разпъне духовния и телесния си мир, непрестанно да работи за Бога в изпълнение на Неговите заповеди, да устоява неотклонно на този път, за да получи вечен и блажен живот.

49/ Който обуздава стомаха си, намалява страстите, а победеният ги умножава. Колкото повече са дървата, толкова по-силен е пламъкът, колкото повече е храната, толкова повече ще бъдат червеите. Когато Дух Свети, Който обитава в човека, си отива от него, понеже човекът не е могъл да унищожи чревоугодното зловоние, тогава влиза в него злият дух и извращава цялата му вътрешност. Както димът прогонва пчелата, така и чревоугодият прогонва благодатта на Духа Святаго.

50/ Не е лошо да се употребява малко вино, както и Апостолът писа на Тимотея, защото умереното употребление не нарушава естественото състояние на тялото и не възбужда в ума му зли помисли; само неумерената употреба е засаждане на трънливи страсти и скверни помисли.

51/ Който се подвизава, трябва да се въздържа от всичко, не само от много и разнообразни ястия, но и от всичко забранено. Както тялото, лишено само от един негов член, се обезобразява, така и старателният, за да придобие някоя добродетел на въздържание, унищожава своята вътрешна хубост. Защото въздържание е това да запазиш себе си от всяко страстно греховно дело и стремление - нищо да не правиш освен волята Божия. Трябва да пазиш въздържание във всички чувства - в гледане, слушане, във вкус, мирис, осезание, в походка и въобще във всички дела.

52/ Човек, който желае да угоди Богу с постене, трябва същевременно да спазва всички Негови заповеди, защото за какво постим, ако не за това по-добре да изпълняваме волята Божия?

53/ Когато възлюбим Бога със силна любов, Той не си спомня предишните ни беззакония, защото Той не укорява които идват и не им говори: Защо вие толкова време сте бягали от Мене? - но с любов приема всеки каещ се искрено за времето, когато е бил далече. Нека се прилепим здраво към Него и изпълним плътта си със страх пред Него.

54/ Силата на тялото се изтощава от болест, красотата я отнема старостта, богатата трапеза отново се обръща в алчност. Да оставим грижите за това, от което не можем да се увековечим. Да се преселим в Горния Иерусалим посредством добродетели. Тялото си да изтощим с труд и по-стене и да се потрудим за душата му, та да не би да почне да работи за дявола.

55/ Честото поучение в Божествените Писания унищожава веществулюбивите страсти, подобни на диви зверове. По примера на Апостола да бъдем мъртви телом заради Господа Нашего Исуса Христа.

56/ Бдете, стойте в трезвост. Никой, който спи, не се венчава. Дяволът бяга от трезвостта и открадва спящия. Не допускай на очите си сън и на веждите си дрямка, за да се спасиш както сърна от стрели и птици от примки.

57/ Да бягаме от този живот и от неговите грижи, които с нищо не ни ползват. Да се отречем от света, да се отречем от плътта, защото много са коварствата в многолукавия дявол. Да се взираме в небето, да заменим скърбите на този живот и да съкратим неговите грижи с упование и сила Христова.

58/ Този Жених идва в полунощ: да внимаваме, за да чуем неговия глас, да бъдем готови да отидем и да Го срещнем. Блажен е този роб, когото Господ ще намери буден.

59/ Във велика бран сме ние в този живот. Наоколо ходи нечестивият с напрежение от лукавства и на едни поразява слуха със страстно слушане, осъждане и клевета, на друг с похотно гледане или пък с език да унищожи брата си, или със страст към ядене и пиене, или с ръка да пожелае чуждото, а на трети - краката му да тичат за зло. *„Облечете се във всеоръжието Божие, за да можете устоя против дяволските козни“* /Еф. 6, 11/.

60/ Какво иска от тебе Господ, ако не това да обичаш правдата, да правиш милост и да бъдеш готов да отидеш навсякъде с Господа. Прилепи се към Него и не прахосвай напразно своето време, но като на благ Владика принеси Му искрено служение. Той ни учи и увещава, утешава и заплашва и на тези, които Го слушат, в награда за послушанието им дава Своето царство.

61/ Ние трябва да живеем по начина на онези, към които сме причислени. Писанието ни причислява към странниците и пришълците. Да живеем тук като в гостоприемница, помнейки, че трябва непременно да излезем от нея. Да се погрижим за пътя, за онова, което е потребно за този път, който води към вечния живот; да се облечем в одеждите, в които трябва да се явим още тук, т. е. с онова, което заповядва Апостолът - с щедрост, благост, дълготърпение, смиреномъдрие /Кол. 3:12/, защото Господ казва: *“Не всеки, който Ми казва: Господи! Господи! ще влезе в царството небесно, а оня, който изпълнява волята на Моя Отец Небесен”* /Мат. 7:21/.

62/ Без да оставиш земното, не можеш да бъдеш слънце или звезда, за да отидеш горе.

63/ Огънят е приготвен не за нас, а за дявола и неговите ангели: да не го разпалваме сами за себе си.

64/ Избягвай близостта с жени, защото не само тяхното виждане и слушане, но дори и самото предположение за тяхната близост е отровна стрела. Трезвен бъди, за да не се оскверниш от блудство и нечистота, защото, приближиш ли се към огъня, не можеш да избегнеш запалване.

65/ Моли се често, като подражаваш на Давида, който седем пъти на ден е хвалил Господа за съдбите на Неговата правда /Пс. 118:164/. Няма нищо по-спасително от постоянната беседа с Бога в молитва, защото как ще грешим, стоейки пред Него? Нали от небрежност към молитвата иде грехът? Помни заповедта:

„Непрестанно се молете“ /Сол. 5:17/, разбира се, не само с устна молитва, а като отправим цялото си сърце към Бога, като благоприятна Нему кадилница.

66/ Денят Господен ще дойде като крадец с нощта; затова с чиста душа и трезвен помисъл да стоим на стража за Господа, та като дойде, да не ни намери спящи.

67/ Усамоти се вътре в сърцето си. Нека навън е мълва и шум, а вътре мир Божи, защото Духът се вселява само в безмълвното жилище.

68/ Нашите имена са записани на небесата, за да не ги заличим с киселината на любострастния си живот и да не рече и за нас Господ: *“Аз възпитах и въздигнах синове, а те се побуниха против Мене”* /Ис. 1:2/, и да не падне върху ни укорът на ап. Павел: *„Вие отивахте добре: кой ви спря да се не покорявате на истината?“* /Гал. 5:7/.

69/ Дълго си робувал ти на плътта си за погубване, но да отрезвее сега умът ти, да поработи плътта за духа, прилепи се към Господа и Той ще удовлетвори желанието на сърцето ти. Като обичаш покоя, удоволствията и чревоугодieto, ти ще се уподобиш на безсмислен скот; постарай се да ти се възвърне първата доброта, *„Търсете това, що е горе, дето Христос седи отдясно на Бога; за небесното мислете, а не за земното“* /Кол. 3:1/. Истинското твое отечество е Небесният Иерусалим, съграждани и приятели - първородните, записани в книгата на живота. Погледни към небето, земята и морето и разсъди, че ако видяното е прекрасно, то какво ще бъде невидимото? Не се установявай на първото, а искай второто.

70/ От изпълнението с кротост и търпимост на Божиите заповеди се ражда неразсеяна и дръзновена молитва, която представя пред Тайновидеца освободен от всичко веществено ум и която разгонва всички демонски прелести и лъжи. Лъстивият враг дебне хищнически през време на издигането на сърцето към Бога и се старае да отклони чистото и несмутено събеседване на душата с Него, за да не би да запламти през време на поучението в подходящ за нея огън, защото в сърдечната топлина молитвата е изгаряща демоните жар.

71/ Както слънцето, което удря с лъчите си в стъклен съд, напълнен с вода, стопля и него, и водата, така и невидимото слънце Христос Господ се отразява в ума на молитвено съзерцаващия Го и съгрива цялото естество на душата му.

72/ Да бъде снагата ни препасана и светилниците ни запалени, защото не знаем в кой час ще дойде крадецът, т. е. смъртта. Да не преставаме със сърце съкрушено да умоляваме Бога, та да ни избави от всички, които ни гонят, за да не се нахвърлят като лъвове върху душите ни, за да не се избавим и спасим.

73/ Ако видиш мъдър, ходи често при него и нека твоите крака да изтрият прага на неговата врата. Учи се от него с желание и просвещавай своя ум, вникни в силата на предлаганото ти учение.

74/ Старай се внимателно да четеш Божествените Писания и не се лени, разбирайки или не силата на словото, да отиваш често при него, защото това поучение най-често е непонятно в началото. Ако не сега, то утре ще приемем Божиата благодат, която невидимо ще развърже нашия ум за разбиране Писанието.

75/ Ако желаеш да се украсяваш с добри дела, украсявай се винаги и навсякъде. Не мястото дава сила за добродетелност, а настроението на мисълта и нравът. Нищо не може да повреди този, който е трезвен и бодър както в града, така и в пустинята.

76/ Където е целомъдрието, честността и сборът на всички добродетели, там в изобилие се разпалва благодатта на Духа Святаго. Апостол Павел говори: „Залягайте да имате мир с всички и светост“ /Евр. 12:14/. „Нека се очистим от всяка сквернота на плътта и на духа, като вършим свети дела със страх Божий. Никога не обидихме, никого не покварихме ...“ /2 Кор. 7:1-2/.

77/ Да бъдем трезви и бодри. Трапезата е време за благодарение, а не за пустословия, не за сън, а за молитва.

78/ Доведи до такъв край своите дела, за да можеш да си представиш онзи страшен Престол без осъдителни дела. Докато сме тук, имаме добра надежда, а когато си отидем, вече не ще имаме време за покаяние.

79/ Изучавайте Писанието, защото как е възможно да се спасите без честото насищане от четенето на Писанието. Който желае да угоди на Бога, трябва не само да чете Неговото Слово, но да бъде искрен в делата, да не бъде ленив и да не се предава на суета.

80/ „Всеки, който се подвизава, от всичко се въздържа“ /1 Кор. 9:25/ - от пустословие, осъждане, сквернословие, тщеславие, лакомство, чревоугодие, макар понякога да му се случи и да срещне някакво изкушение отвън. Тъй всекидневно сам себе си поставяй в пост, житейска теснотия и в немотия, защото иначе е невъзможно да се угоди на Бога.

81/ Не съди за човека по външност, но изпитай преди всичко неговото вътрешно настроение. На дървото какво гледаш - листото или плода? Така е и в човека, щото иначе можеш да вземеш вълка за овца. Не външността съставлява човека, а вътрешността. Каква полза, ако ти имаш чест и богатство, а душа нямаш?

82/ Не бракът е грях, а блудството. Жената е помощница, а не клеветница.

83/ Ревнувай за добродетели и ще се спасиш. Ходи долу, но бъди жител на небесата.

84/ Велико благо, наследство неотнемаемо, съкровище невиждано е страхът Божий, той сее и възвръща, изцерява и укрепява, разчиства и съзижда, поставя основа и завършва здание.

85/ Отреченият от света трябва цялата си душа да предаде на духовни занятия и да пребивава в тях непрестанно. Ако ние сега се трудим, а утре ще спим, тогава в нищо няма да успеем.

86/ В църквата трябва да стоим с цялото си благоговение, щото вместо да умалим греховете ни, да не ги увеличим. С велик страх трябва да отправяме хвалебни песни към Бога и да изповядваме заедно с това своите грехове, за да Го склоним да ни прости. Страхувай се да прехождаш от място на място, да се озърташ, да беседваш, защото тук са и Господ, и множеството Негови Ангели.

87/ Четенето и изучаването на Боговдъхновеното Писание изглажда пътя на ревнителя към благочестие и доставя по-лесен способ за неговото усъвършенствуване.

88/ Говориш ли, работиш ли или разсъждаваш, всичко прави за Бога и всичко посвещавай Нему, Който знае потайностите на сърцето ти и ти дава благодат за извършване на онова, което е спасително.

89/ Трябва всеки да пази своето сърце, да внимава над себе си, да прибегва към милостта Божия, да противоречи винаги на злото и на злите помисли.

90/ Истинската основа на молитвите се състои в това, щото трезвено да внимаваме в помислите и във велико безмълвие и мир да извършваме молитвата си.

91/ Гледай да не превъзнасяш сърцето си, но говори на себе си: аз съм обикновен роб и съм изпълнил само онова, което съм бил длъжен да изпълня.

92/ Ако те попитат - що е човек? - кажи: Човек е този, който обича Бога от всичката си душа и ревностно изпълнява Неговите заповеди.

93/ Няма нищо по-неразумно от това да пристъпваш към Божествените Тайни, намирайки се в грях и страст.

94/ Във време на тишина очаквай бури, във време на здраве - болест, във време на богатство - бедност, във време на доволство - глад и не падай под тежестта на дошлите бедствия.

95/ Изповядал ли си греховете си - ревнувай за добродетели, получил ли си разрешение - не се свързвай отново; очистил ли си се, не се осквернявай отново. На нас ни е нужно много покаяние, много молитви, труд и търпение, за да се удостоим с небесни блага.

96/ Каквото е колар и кола, това е душа и тяло. Когато коларят е спял или спи, колата пада в рова и се счупва, а когато бодърствува и прави добро, колата се вози изправно. Така е и с човека: когато душата е трезва и бодърствува, тялото се пази в чистота, а когато душата е омрачена в нехайство, тялото пада в рова на нечистотата.

97/ Който всеки ден се изповядва и всеки ден греша, той само съзижда и събаря. Но съгреша ли, не се отчайвай. Няма нищо по-лошо от отчаянието, защото отчаянието бяга от лекуване. От нозете до главата няма пълнота. Съгреша ли, кажи на Бога - съгрешах. Какъв труд е да кажеш - съгрешах? Кажи, и ще се развърже грехът ти.

98/ Не се лени да ходиш в църквата Божия. Който ходи с усърдие в Христовата църква, е приятел Христов, а който я е оставил с презрение, е враг Божи и приятел на дявола. Църквата е кръв Божия. Когато се намираш в нея, вълкът не те напада, а когато си отвън, дивите зверове те изяждат. Църквата Христова е пристанище за благочестивите християни. Тя е по-висока от небето, потвърда от камък, по-широка от земята и по-светла от звездите и слънцето; ходи в нея неленостно и духовно, та чрез нея да се приближиш до Бога. Тя е утешение, надежда и твое спасение.

99/ Когато паднеш в скръб, болест или друго изкушение, не умувай, но дълготърпи, като благодариш на Бога. Надеждата за бъдещите блага ще промени тази скръб в радост.

100/ Не трябва да вярваме на сънища и да ги тълкуваме, защото между сънищата често има демонски мечтания. Който вярва и тълкува сънищата, е подобен на този, който гони сянка.

101/ Душата е по-висша от тялото. Каква полза от богатства, когато душата е бедна, и каква е бедата от бедността, когато душата е богата? Бягай от страстта на сребролюбието.

102/ Да изтощим плътта с въздържание, да умъртвим движението на страстите, съзерцавайки райските красоти, и да мислим за бъдещия съд и наказания.

103/ Мъжки се пази и не допускай да те победи дяволът нито в грижи, нито в житейски удоволствия. Бъди трезв и внимателно пази Божиите заповеди.

104/ Насищането на очите внася множество нечистотии в душата, които после дълго и с много усилия ще трябва да бъдат изхвърляни от нея.

105/ Поучавай се в Божествените Писания, защото както виното уталожва скръбта и обръща тъгата на сърцето в радост, така Словото Божие - това духовно вино - изпълня душата с радост и веселие, когато се приема усърдно и с разнообразие.

106/ Помни всякога за Господа по примера на пророк Давид, който казва: *“Винаги виждам пред себе си Господа, защото Той е от дясната ми страна”* /Пс. 15:8/. Ежечасно славословя Господа, като говоря: Ще Те превъзнасям, Боже мой, и ще благославям Твоето име от века до века, но не само със слова, но и с добри дела.

107/ Ако желаем да избегнем вечните мъки, елате да отидем пред Лицето на Господа в изповед, в ревност за добър живот, да омилостивим Владиката с труд и добродетелност, в покаяние да очистим себе си от нечисти помисли, докато все още имаме време.

108/ Въздърженик е този, който ходи сред всички съблазни и е далеч от всяко зло.

109/ Блажен е онзи, който е постигнал мълчание и у когото тялото е осветено, устата е очистена, а умът просветлен.

110/ Всички, които са оставили житейското, оставили са го или заради царството небесно, или заради множество грехове, или заради любов към Бога.

111/ Не трябва да се отдалечаваме от монашеството поради многото грехове, защото гдето има по-опасна болест, там е нужно по-силно лекарство. Не здравите търсят лекар, а болните...

112/ Истински възлюби Бога, възжелай царството Божие и възприеми страх пред бъдещите мъки, не се грижи за нищо житейско, ни за имущество, ни за почести, ни за храна.

113/ Отправи ума си единствено към Бога и ще привлечеш невидимата Божествена помощ.

114/ Който е оставил света, той ще се избави от неговата печал и който е пристрастен към видимото, той се поддава на скръб.

115/ Тесен и прискърбен е пътят, който води към живот. Той е утеснение на стомаха, всенощно стоене на хляб и вода, въздържание от вино, отсичане на своята воля, търпение в безчестие и обиди. Блажени са, които идат в този път.

116/ Който има молитва, пост, милосърдие и любов към всички, той е богат пред Бога и работи в истинско благочестие.

117/ Да дойдем в покаяние, да дойдем, докато е време. Дадено ни е време за покаяние, да плачем и въздишаме за своите грехове.

118/ Лягай и ставай с паметта за вечния огън и никога няма да те обладае униние през време на псалмопение.

119/ Който угажда на стомаха си и иска да победи блудния дух, е подобен на този, който иска да угаси огън с масло.

120/ Не се моли с премъдри слова, а от цялата си душа и със смирение на сърцето кажи: *“Помилуй ме, Боже, поради величието на милостта ти! Помилуй ме, Господи, защото съм немощен!”*

121/ Стой пред пред Бога в молитва и бъди непоколебим като стълп при всички житейски грижи. Ако желаеш да представиш в молитвата Богу чисто сърце, запази безгневие, въздържание и чистота на тялото, защото без това не можеш да имаш чисто сърце. Който желае да представи Богу чист ум, а не се отдалечава от житейските грижи, е подобен на този, който здраво си връзва краката, а иска да ходи бързо. В молитвата си не многословете, защото митарят с едно слово е умилостивил Бога. Не мъдрувайте в молитви, защото Отец охотно слуша и мълчанието на Своите деца. Ревнувай за всяка добродетел, а най-вече за молитва. Предстоиш ли в молитва, премахвай лошите помисли. Блажен е, който стои пред Господа в молитва като роб пред господаря.

122/ Всякой от нас да бъде под епитимия: да простим, за да ни се прости; да оставим, та и нам да се остави.

123/ Първата мъдрост е праведният живот, а втората - подвигът на очистване сърцето от страсти и помисли.

124/ Християнинът не трябва да лъже, нито да осъжда, нито да се гневи, ни да се присмива, ни даже да седи с присмиващия се. Не трябва да празнослови, да говори безполезни неща, да търси удоволствия, да роптае при тежестите на живота, да бъде дързък в обръщение и отговори, да разсейва очите си, да се гордее с дрехи, да търси чест, да бъде непокорен, да допуска да го залезе слънцето гневен.

125/ Послушният запазва морето на живота тихо и безбурно. Непокорството е причина за смърт, а послушанието - източник на живот.

126/ Обиден ли си или обезчестен, недей да негодуваш, защото и Владиката наш Христос Бог заради тебе понесе най-тежки безчестия и дори кръст, за да те научи да търпиш.

127/ Който угажда на тялото си, той убива душата си, а който се грижи за душата си, презира тялото и изтощава плътта заради очакваната радост. Приятно е настоящето, но то е прелестен сън в сравнение с бъдещето.

128/ Господ е казал: *“И беззаконник, ако се обърне от всички свои грехове, каквито е вършил, ако пази всичките Мои уставы и постъпва законно и праведно, ще бъде жив, не ще умре”* /Иез. 18:21/. Само пожелай да се лекуваш, лекарят е близо и не иска нищо иска друго освен твоето спасение.

129/ Ако не можеш да правиш милостиня, не идваш в съкрушение и плач, нямаш сили да постиш или да правиш нещо друго, удръж *„езика си от зло и устата си от коварни думи“* /Псал. 33:14/ и това ще е достатъчно за тебе.

130/ Непоколебимо основание за постигане на добродетел е ревността и любовта към нея, непрестанна молитва, пазене на ума в трезвост и благоговейно обръщане към Бога с твърдо упование на Него при всички обстоятелства в живота.

131/ Остави плътското родство и бъди странник заради Бога, не допускай в мисълта си възпоменания за баща или майка, жена или деца, братя или сестри, но пребивавай в паметта за смъртта, защото в него час никой от тях не ще може да ти помогне.

132/ Пребивавай в молитва и внимавай над себе си, в желанията си и не разслабвай ума си, иначе едно ще говориш с езика, а друго ще мислиш в сърцето си.

133/ Гледай да не служиш на волята на плътта, а пази сърцето си и няма да срещнеш трудности при изпълнението на заповедите.

134/ Погледни към себе си и ако искаш да устоиш на правия път, пази ума си, отдалечи се от любовта към света и от всички негови грижи.

135/ Откажи се от разнообразните ястия, изисканото облекло, дългия сън, не си позволявай безумен смях, неприлична походка, непристойна беседа, бъди чужд на гневливост, завист, вражда и не допускай да се явява в мисълта ти нито една земна вещ, ако желаеш да угодиш Богу.

136/ Честата молитва и въздържанието избавят от всяко злодейство и демонски лукавства. Въздържанието изтощава тялото и мори с глад демоните, защото удоволствията са тяхната храна.

137/ Не се бой от меч, мор, болест и смърт, но се бой от грях, защото нищо не може да ти навреди, ако нямаш грях. Адам е бил в рай и паднал, Иов в торище и се увенчал.

138/ Да се научим да възлагаме цялата си надежда на Бога и да не пожелаваме нищо мирско. Да възлюбим заповедите и най-вече страха Божий, защото единствен той ни учи на всичко.

139/ Облечи се в произволната нищета като в броня: глад, жажда, голота, спане на гола земя, бдение, и стрелите на лукавия не ще те пронизат.

140/ Бягай от мирския шум, обичай безмълвието, възприеми кротостта и търпението, усмири нечистите си помисли, очисти душата и сърцето си и възприеми дълбоко в сърцето си словата на Божественото Писание, които са духовната храна.

141/ Както няма полза да се сее в храсталак, защото дивите треви ще задушат там пшеницата, така не ползват душата и словата на Писанието, ако тя крие в себе си дивите корени на похотта и страстните помисли.

142/ Ако искаш да заградиш всички входи на греховната смърт, избягвай блудството, което осквернява душата и плътта, отдалечи се от гнева, който помрачава сърдечните очи, отдалечи алчността, която е идолослужение, отдалечи се от гордостта, която събаря от небето.

143/ Възприеми бдение в молитва, всестранно въздържание, неропотно търпение, всякогашна трезвост, ако желаеш да бъдеш истински син на светлината.

144/ Внимавай над своите желания, не скучай и не унивай в делата Божии, защото иначе ще дойде врагът и ще открадне от сърцето ти спасителното семе на Словото Божие.

145/ Бъди мъжествен и се крепи, обучавай всички свои чувства да действуват по заповед Божия. Очите си пази от нечисти погледи, ушите от суетни чувания, обонянието от разнежващи и похотливи благовония, устата си освети със славословие, ръцете - във въздаяние на молитва, краката да тичат към доброто, и ще си възвърнеш първата доброта.

146/ Усърдно внимавай в четенето на Божествените Писания, защото там ще намериш всякакви образи на подвижничество и святост.

147/ Създай в сърцето си съкрушение, смирение и топло благоговение, възлюби тихото безмълвие, радостното послушание, пълното въздържание, святото целомъдрие, и ще намериш благодат и милост в деня на праведния съд.

148/ Който желае да угоди Богу и точно да изпълни Неговите заповеди, той не празнослови, не се разсейва, не осъжда, не оскърбява в нищо и не се намесва, от всичко се въздържа, а най-вече възлюбва безмълвното предстояние пред Бога.

149/ Вярата, въздържанието, любовта, търпението, смиrenomъдрието, благодушието, чистотата са по-ценни от всякакво злато и скъпи камъни.

150/ Страхувай се да не безчестиш Божия храм с похот и похотни помисли, та да не оскърбиш Божия Дух, Който живее в теб, и светите Ангели, които те пазят ден и нощ, като невидимо пропъждат злите демони.

151/ Ако не отстъпва от нас страхът Божи, то никоя страст не ще ни победи. Със страх и трепет неленостно трябва да постигнем своето спасение.

152/ Блажен е човекът, който съблюдава Божиите заповеди, ден и нощ пребъдва в молитви и поучение в Божествените Писания, защото писано е: блажен е този, на когото *„в закона на Господа е волята му, и върху Неговия закон той размишлява денем и нощем!“* /Псал. 1, 2/.

153/ Да започнем като мъдрия духовната търговия, където злато е въздържанието, маргарит - сълзите, скъпоценни камъни - добрите дела, сребро - чистотата, светли одежди - благите нрави, аромат - словата Господни, великолепа красота - смирението.

154/ Да умрем за света, за да приемем Бога, да умъртвим плътското мъдруване, за да оживим мъдруването на духа.

155/ Където има усърдие и ревност, там не се забелязват препятствия. Ревнувай, защото всеки, който не е бягал от попрището си, не е оставал без награда.

156/ Винаги и във всичко е нужна трезва мисъл, защото навсякъде се примесва зло. Както невнимателният във всичко получава вреда, така и трезвият и будният от всичко събира полза.

157/ Както на музикалния инструмент настройват всички струни, за да пеят хубаво, така и нам е заповядано с всички членове да хвалим Господа: с език, слух, мисъл, сърце, както и ап. Павел учи: *„Да представите телата си в жертва жива, света, благоугодна Богу и това ще бъде вашето духовно богослужение“* /Рим. 12:1/. Очите хвалят Бога, когато гледат целомъдрено; езикът - когато пее; слухът - когато не приема срамни песни и осъдителни слова; мисълта - когато не сплита коварства; сърцето - когато отблъсква страстните помисли. В такъв вид човек представлява настроен инструмент, който издава усладително духовно пение.

158/ Както когато се помрачи светлината за зрението, тялото ни става неспособно за работа, така и когато умът се помрачи, душата става неспособна за никакво добро. Тялото се храни с хляб, а душата - със слово Божие.

159/ Не се принасяй в жертва за плътска похот, гняв, алчност, гордост - иначе по нищо няма да се различиш от идолопоклонниците. Който се подвизава, трябва всяка минута да внимава над своята съвест, за да не я оскърби със слух, език, зрение, обоняние, вкус и осезание, защото *„Всеки, който се подвизава, от всичко се въздържа“* /1 Кор. 9:25/. Когато силата от Бога и нашата ревност се съчетаят в тесен съюз, към спасението няма повече препятствия.

160/ Потребно е да прибъгваме винаги към четене и поучение в Божествените Писания, когато гняв смути сърцето или похот разгорещи плътта, или ни нападнат зли помисли или нещо друго, вредно за душата ни. Този, който чете Божествените Писания и се поучава от тях ден и нощ, пророкът сравнява с дърво, насадено при извираща вода, защото и душата, насадена при водата на Божествените Писания, се напоява от тях, разцъфва и богатее с духовни плодове и събирайки в себе си роса от Светаго Духа, погасява огъня на външните беди и вътрешните страсти.

161/ Добре управлявай зрението, слуха и езика, за да не се извие над тебе буря от гняв.

162/ Не се надявай само на молитвите на другите, но приложи и своята добродетел с чиста съвест. Велика сила има молитвата на светиите, но само когато и сами ние усърдно се молим.

163/ Бог се гневи не толкова на съгрешилия, колкото на този, който след съгрешението не прибегва към покаяние и не иска да се изправи. Разумен ли е този, който грижливо украсява тялото си, а душата оставя да се валя в тинята на нечистите страсти и развращава Божия храм (тялото), без да помисли за словата: „Защото Божият храм е свет, а тоя храм сте вие“ /1 Кор. 3:17/. Достоен за сълзи е този, който прави членовете Христови на гроб, изпълнен с нечистотии.

164/ Как можеш да пееш: „Да възлезе молитвата ми като тамян пред Твоето лице“ /Пс. 140:2/, когато от тебе излиза смраден дим от страсти и страстни помисли?

165/ „Нашата борба не е против плът и кръв, а против... поднебесните духове на злобата“ /Еф. 6:12/. Затова ние ще съединим с нашата молитва и знака на всесилния кръст, за да`и се даде свободен възход към небесата. В молитвата си не трябва да се ограничаваме само с четене и пеене, но да се загрижим за благонастроеното стремление на душата към Бога, с внимание на ума и топлота в сърцето. Моисей е мълчал и се е молил, и бил послушан.

166/ Когато те измъчва каквото и да е плътско възжеление, презри го и кажи на душата си: затова ли ти е тежко, че те лишавам от удоволствия? Но утеши се, защото вместо това ще ти доставя небесни и всерадостни блага. Потърпи малко и ще видиш плода. На напрашените очи е невъзможно да виждат красотата на видимия мир и на ума, уязвен от страсти - небесните красоти.

168/ Кратко е времето. Да бъдем трезви и да бодърствуваме, да възревнуваме за всяко благо дело. Слушаме ли Писанието, молим ли се или някой друг подвиг вършим, да го извършваме усърдно, със страх, трепет и сълзи, за да не попаднем под клетва, изречена заради направеното с пренебрежение Божие дело.

169/ Когато извършваш бдението, моли се и не гледай трудностите на бдението. Мисли за ползата от него за душата ти, както и воините не гледат раните, а победите. Стани в дълбоката нощ и в дълбоко безмълвие беседвай дръзновено с Владиката за всичко. Сладък е сънят, но нищо не е по-сладко от дръзновената молитва. Беседвай насаме със своя Владика тогава, когато нищо не развлича ума ти, и скоро ще го склониш на своето прошение.

170/ Изпиши в пространството на сърцето си деянията и словата на Светиите. Както тези, които желаят да украсят своя дом, го изписват навсякъде с най-изящна живопис, така и ние да нарисуваме на стените на своя ум завещанието и нравите на Светиите.

171/ Добрият човек вижда всички хора добри, а злият и лукавият не само криво, но и право ходещите подозира, укорява, осъжда и злослови.

172/ Не е блажен този, който отначало има добро житие, а онзи, който пребъдва в него докрай.

173/ Да бъдем подражатели на добрите и ревностните и да им бъдем сънаследници на царството небесно. Подражателите на нерадивите и презрителите на закона ще бъдат осъждани заедно на мъчение.

174/ Седнеш ли да четеш Божественото Писание, преди всичко призиви Господа, за да се отвържат очите на твоето сърце не само да разберат написаното, но и да го изпълнят, защото читателят, който не изпълнява, е презрител на Божественото Писание.

175/ Който върши блудство или плътски грях, се срамува от себе си и скоро идва в покаяние, но злопамятният, яде ли, ходи ли, седи ли, винаги носи злото в сърцето си. Молитвата му ще бъде грях и всички негови трудове са нищо. Ако би искал и кръв да пролее за Христа, неговото мъченичество, жертва и молитва не ще бъдат приети.

176/ Съвършено никого и никога да не се оскърбява е свойствено само на Ангелите, а да бъдат смутени и после скоро да се умиротворяват, е свойствено на хората, които искрено любят Господа.

177/ Ако искаш в тяло, подобно на безтелесните, да служиш Богу, моли се тайно и съкровено в своето сърце, и твоята молитва ще бъде подобна на молитвата на Ангел.

176/ Не е това беда, ако идват помисли, но ако действуват по отношение на нас не така, както трябва, защото от помислите е клетвата, а също от помислите е и венецът.

179/ Демонът на унието се намесва във всяко добро дело на човека и не допуска да го доведе докрай. Стига само да почне добро дело, особено молитва или псалмопение, врагът веднага му донася леност, униение и дрямка.

180/ Поради пет причини душата отстъпва от греха: заради страх човешки или заради страх от бъдещото мъчение, или заради възнаграждение в бъдещия век, или от любов към Бога, или по природна доброта и благоразположение.

181/ Ако искаш да намериш път, който води към живот, възприеми от този, Който е казал: „*Аз съм пътят, истината и животът*“ /Иоан. 14:6/, възприеми го усърдно, макар и трудно.

182/ Ако не разпалиш огъня, няма да гори в пещ, ако не поставиш дърва, няма много да усилиш пламъка, ако не се загледаш в красивото лице на жена, не ще се наруши чистотата на твоята мисъл и ако не възбудиш плътта си с удоволствия и с вино, навейните помисли не ще се застоят в теб. Може и с въздържание да избегнеш огъня на похотта, но към умерен пост и строга диета трябва да прибавиш непрестанната молитва, съветите на св. мъже, най-вече страх Божи, страх от съд и мъка и очакване на блажените обещания. С всичко това ти леко ще обуздаеш буйната похот и ще утешиш вълнуващото море на страстите.

183/ Приобщилият се към ръководството на Светиите и вкусилият от сладостта Божия не трябва да допуска щото някой да скърби за него или сам той да скърби за някого, защото и едното, и другото охлажда духа.

184/ Защо Бог е допуснал дявола да ни изкушава? Затова, че спасявайки се и очаквайки война с него, ние непрестанно бодърствуваме и в трезвост удържаме победата.

185/ От скритите в душата предразположения демоните събират поводи да възбуждат в нея страстни помисли, та чрез тях да се увеличи сърцето в услаждане от греховете. Склонния на мислен грях по-късно го влекат като свързан и към дела. Когато опустошат душата с помисли, те се отдалечават и оставят в ума ни само идола на греха.

186/ Привичката към лоши беседи е път към лоши дела. Пази се да не би чрез сладки слова да дойде в душата ти отровният огън на греха.

187/ Бягай като от огън от книги, изпълнени с лъжи и похотни изображения, за да не отгонят Духа Божи, живеещ в тебе.

188/ Както водата погасява огъня, така чистото покаяние погасява гнева.

189/ Да храним душата си с духовни съзерцания, от които има мир и небесна радост, а не с мирски видения, от които са мъката и смущението.

**Поучително слово
от някой си велик старец
към неговия ученик**

Когато четеш, чети с усърдие и не искай много слова, защото и едно слово може да те възбуди към спасение.

1/ Стани от сън и преди всяко слово прославяй Бога, казвайки: Благодаря ти, Господи, че Ти презря моите беззакония и не ме предаде на смърт, но поради Своето човеколюбие ме изправи от одъра. Дай ми сила и благодат винаги да славя всесвятото Ти име и благослови да започна в тоя час песни и псалми за Тебе. Защото каквото възприеме сутрин в себе си умът, като воденичен камък ще мели цял ден, пшеница ли, т. е. добри мисли, или плевели - порочни мисли. А отиваш ли на сън, спомни си за гроба, говори в себе си: Ще стана ли утре? - и моли се преди съня прилежно.

2/ Ако видиш на сън образи на жени, моли се, за да те избави Господ от възпоминания за тях денем, защото това е смърт и погубване на душата.

3/ Внимавай над себе си и стоиш ли, седиш ли или ходиш, не дръж в мислите си нищо нечисто. Не си спомняй никоя жена, макар и света, а възревнувай най-хубавото - името Христово и паметта за смъртта да бъде винаги в сърцето ти. Това ще те запази от всяко сатанинско мечтание.

4/ Когато помисъл денем или нощем ти каже: Стани моли се, знай, че това е от твоят Ангел Хранител. Ако станеш, то и Той ще стои и ще се моли с тебе, отгонвайки демоните, които ще скърцат със зъби върху ти.

5/ Когато извършваш каквато и да е работа заедно с братята, не им показвай, че ти работиш повече от тях, иначе дори и така да е, ще загубиш наградата си.

6/ Когато работиш физически и настъпи час за молитва, не казвай: "Да свърша и това, не е много, и тогава ще стана", но веднага стани и бодро въздай Богу дълга от молитвата, иначе малко по малко ще привикнеш на небрежност в молитвата, а от това душата ти ще опустее.

7/ Ако те смущават зли помисли, не ги скривай, а веднага ги изкажи и изобличи. Защото човек колкото по-вече скрива помислите си, толкова повече те се размножават и крепнат. Както змията, изгонена навън от дупката си, гледа да се спаси в бърз бяг от преследвача, така и злите помисли, когато ги изповядаш и откриваш, веднага изчезват от сърцето и паметта, защото както червеят се крие вътре в дървото и го прояжда, така и злите помисли разяждат сърцето и после се

скриват в него. Открий своите помисли и веднага ще се излекуваш, а онези, които ги скриват, ги задържат от гордост.

8/ Иди изповядай помислите си на своя старец или го попитай за тях, но преди това се помоли в сърцето си и кажи: “Господи, каквото е угодно на Тебе, вложи го в устата на моя Отец, за да може той да говори така, че от Твоите уста да приема неговото слово. Утвърди го, Господи, в Твоята истина, за да мога аз всякога да слушам от него Твоята света воля.” И после пази вярно и със страх онова, което той ще ти каже.

9/ Ако някой поиска да се помолиш за него, кажи така: Бог по молитвите на Светите Отци да те помилва тебе, брате, и мене, както Му е угодно.

10/ Ако дойде при тебе този, за когото си чувал, че те безчести и злослови, не откривай пред него, че ти знаеш за това, но бъди радушен и се обърни към него със светло лице, за да можеш самият ти да имаш дръзновение пред Бога в молитва.

11/ Ако ти се случи да бъдеш обременен от храна, вземи какъвто и да е телесен труд и не лягай да спиш, за да не се оскверниш от нечисти мечтания. Бъди добър борец против дявола и с каквото те нападне, с такова му отговаряй, т. е. ако те победи с много ядене, ти му отговори с бдение, ако те бори сън, ти го стесни с телесен труд.

12/ Ако те бори тщеславие, направи пред хората някое неодобрително дело (но не грешно) и приеми някакъв съмнителен вид, за да почнат да говорят за теб не с чест, защото знай, че нищо така не съкрушава дявола, както когато от все сърце искаме смирение и унижение.

13/ Когато идеш в града, отправи очите си към земята и ги покрий с клепачите си.

14/ Когато бъдеш в чужда страна и никой не те приема, не скърби, но най-добре си кажи: ако аз бях достоен, то Бог ще ми даде успокоение, защото знай, че скръб или безчестие - всичко произхожда от Бога за изпитание на човека или за очистване на греховете. Който не вярва в това, той не знае, че по цялата земя всичко става по Божи промисъл.

15/ Ако те нападнат помисли за високомъдрие, кажи на демона, който ги влага: *„Всеки, който превъзнася себе си, ще бъде унижен“* /Лук. 18:14/. Когато престанеш да ми говориш, че съм добър, тогава аз ще съм уверен, че съм добър, защото ще имам смирение; ако ми говориш, че съм добър, удостоверяваш, че съм враг Божи, защото: *„Бог се противи на горделиви“* /I Петр. 5:5/.

16/ Трябва да казваш и следното: Горко ми! Горко ми! Образ съм на монах и живея в манастир, а делата ми са мирски и душата ми се валя по света. Хората ме почитат като светец, мислят, че аз поддържам подвижнически правилата на Св. Отци, а аз ям и пия невъздържано, спя и се ления непрестанно, обхванат от всякакво безделие, и не се срамувам от злите си помисли.

17/ Ако живееш с някой брат, гледай нищо да не му нареждаш властно, за да не се възнесе сърцето ти; външно запазвай кротост, а в душата си се считай за роб на брата си.

18/ Ако паднеш в грях, стани и дойди в съкрушение и покаяние, не преставай да се съкрушаваш и да въздишаш пред Бога до деня на своята смърт; иначе отново ще паднеш в този ров.

19/ Когато виждаш, че Бог те милува и ти дава сърдечно съкрушение, принуди себе си да запазиш безмълвие, пост и молитва; защото тогава сатаната ще ти предлага дела, като че нужни и неотложни, за да се заловиш с тях и да изгубиш съкрушението. Но ти не го слушай и изостави всичко, дори и действително нужното, за да запазиш съкрушението, докато не завършиш своето дело, защото голяма е неговата цена. Ако постъпваш така, очаквай наскоро изкушения и бран или от хора, или от демони; защото сатаната възстава най-силно срещу човека тогава, когато той се изплъзва от властта му. А гневът унищожавя смирението и съкрушението на душата повече от всичко.

20/ Когато седиш и демоните те обкръжават като пчели и възмущават троякостта на душата ти с разни помисли, стани и се моли, осъждай себе си, укорявай се, плачи, и те ще се разсеят.

21/ Ако желаеш да имаш плач, възлюби смирението и беднотията; нямай скъпи дрехи и нищо излишно в килията си, защото, когато душата поиска каквото и да е и не го намери, тя въздиша и се смирява. Затова и Бог я утешава и ѝ дава умиление. Когато душата вкуси сладостта Божия, тогава възненавижда всичко мирско, даже дрехата, която носи, и самото си тяло, защото казва ти се, сине мой, ако не възненавиди човек своето тяло като враг и съперник, той няма да се освободи от мрежите на дявола.

22/ Отец Исаия казал: Не дръж никого за ръка и не пипай чуждо тяло освен при нужда, при голяма немощ, а и тогава внимателно и със страх. И към себе си не позволявай да се приближи чужда ръка или да те пипа. В целия си живот не лягай да спиш близо с друг. Не давай целувание на човек, който няма брада, и не се смей с него, за да не погубиш душата си. Не отивай да сядаш близо до него. Въобще никога не се сближавай един с друг, защото при истинското благоговение човек се срамува сам от себе си. Мнозина от небрежност към това като маловажно и нищожно дело са паднали във велик грях и погибел. Помни, че всяко зло почва от малкото и отива до голямото.

23/ Ако ти обичаш Христа и желаеш утешение, което бива от плача на скърбящия, то винаги и във всичко избирай скръбното за плътта заради Господа, пострадал за нас. Така, ако ти попадне бял хляб, остави го за болен, а сам яж черен заради Христа; ако ти се случи хубаво вино, примеси го с оцет заради Христа, Който е пил оцет заради теб; когато ядеш овощия, не се насищай, но остави малко, като кажеш: ето част и за Христа; ако се случи мека възглавница, остави я и подложи за себе си твърда заради Христа. Ако се прозяваш във време на сън, потърпи, като кажеш, че други съвсем не спят; ако бъдеш безчестен, премълчи заради Христа, като мислиш, че и Той е бил безчестен заради тебе. Ако приготвиш за себе си вариво, развали го малко, като мислиш, че други по-достойни и хляб не ядат, а аз, недостойният, ям хубаво вариво, когато трябва да се храня с прах и пепел. Така че във всяка работа си примесвай и по малко горчиво и неприятно - ядеш ли, пиеш ли, спиш ли или работиш, и в теснота и смирение премини цялото време на своя живот, припомняй си как са живели светиите, та когато дойде часът на твоя край, да те намери в скръб и теснота, та несъмнено да намериш покой в страната на живите.

24/ Не дръж в килията си дреха и нещо друго излишно, защото това е смърт за тебе. Други праведници зъзнат, а ти, грешният, имаш излишно.

25/ Не се запасявай с пари през живота си, защото така Бог вече не ще се грижи за тебе. Но ако това се случи, то ако имаш нужда от дрехи или храна, веднага си купи, ако ли нямаш - раздай ги. Нито една нощ не разрешавай да преседят при тебе в килията и прави така през целия си живот.

26/ Ако помисъл ти каже: пригответи си за празника повече ядене, не го слушай, иначе ще прекараш празника като Иудеите. Те обикновено се приготвяват, а монахът наторява празника с плач и сълзи.

27/ Ако чуеш, че някой те злослови или безчести, изпрати му благословение според силите си, за да можеш в час на молитва с дръзновение да кажеш: Остави нам, Владико, долги наша, якоже и ми оставяем должником нашим.

28/ Ако килията ти е голяма според твоя ръст, не искай друга поради желание да имаш простор и ширина.

29/ Ако продаваш или купуваш, най-добре е да бъдеш малко в ущърб и не търгувай дълго, за да не изпаднеш в препирня, желеайки да получиш истинската цена.

30/ Ако отидеш някъде и забележиш, че започват да отслабват плачът и съкрушението ти, веднага се върни в килията си и възприеми предишната подредба на живот, за да не би те съвсем да отпаднат от тебе.

31/ Ако дойдат при тебе братя, то като ги видиш отдалеч, стани за молитва и кажи: Господи, избави ни от грешни думи и осъждане; с мир ги приеми и проводи.

32/ Ако искаш да постигнеш истински плач и смирение, направи щото всичките ти потребни вещи да са бедни като у нищите, които седят на кръстопътища и просят милостиня.

33/ Не дръж у себе си в килията дори ценни книги и икони.

34/ Дори и най-малки сребърни и златни вещи да не се намират в килията ти и да не пипат ръцете ти.

35/ Нова дреха да не обличаш на тялото си, нито камилавка на главата си, ако тя е красива на вид.

36/ Не вземай мека кърпа и не я поставяй в пояса си, защото всичко това отгонва плача.

37/ Когато видиш някаква хубава вещь у брата си, не я искай, за да не изпаднеш в голямо зло, защото този, който желае малко, ще пожелае повече и ще съгреши.

38/ Ако имаш някой съд или нож, или друго нещо и чувствуваш към него пристрастие, отхвърли го далеч от себе си, за да се научиш да не обичаш нищо освен Бога.

39/ Ако през нощта се полениш да станеш за своето правило, не давай на себе си храна в този ден, защото Апостолът казва: *“Който не иска да се труди, не бива и да яде”* /2 Сол. 3:10/. Мисли за себе си така, че в света е крадец или престъпник този, който иска да се спаси пред Бога, а не става в потребното за молитва време, без да бъде в крайна немощ или болест. Впрочем и от болния Бог иска молитва, сърдечна, която и без телесно стоене може да бъде възнесена към Него.

40/ Ако осъдиш някой брат и той узнае за това, иди, поклони му се и кажи: *“Прости, брате, че аз те осъдих.”* Ако той не узнае, не му говори нищо, за да не го смутиш, но изповядай се пред Бога и отца си, укори себе си и обещавай, за в бъдеще да не се осмелиш на подобно нещо.

41/ Като слушаш за великите подвизи на Отците, попитай се сам, ще поделиш ли кой да е от тях, призиви Името на нашия Господ Иисус Христос, за да те укрепи. Ако изпълниш това дело, въздай благодарност на Бога, ако не можеш, укори своята немощ, познай безсилието си и се смири в помислите си до изхода си от света. Изобличавай винаги душата си, че е започнала, но не е завършила.

42/ Когато си паднал в плътски грях, не си спомняй как си направил това, за да не оскверниш отново душата си, но най-хубаво моли се Богу и говори: Господи! Ти виждаш сквернотата ми и безбройните ми грехове! Сам, когато искаш, изглади ги, а аз не дръзвам да си спомням за тях, за да не Те прогневявам повече.

43/ Ако похот вълнува тялото и сърцето ти, потърси причината и я отстрани. Тя се е създала, разбира се, или от излишна храна, или от извънмерно спане, или от високомядрие, или от това, че си счел себе си по-добър от другите, или си осъдил някого, че той не работи както трябва за Бога, или че недобре живее, или че неговото дело не е угодно Богу, а себе си си намерил, че усърдно работиш за Бога, хубаво живееш и имаш Богоугодни дела. Защото без тези причини човек не може да бъде подхвърлен на блудна страст.

44/ Като пристъпваш към коя да е работа, говори на себе си с внимание: какво ли ще бъде, ако в този час ме посети моя Господ? И виж какво ще ти отговори съвестта. И ако те осъди, веднага захвърли тази работа и се залови за друга, защото, който се труди истински, той винаги трябва да бъде готов да застане на своя път. На ръчна работа ли си или на път, у някого ли си или се храниш, всякой път е казвай: “Какво би било, ако сега ме повика Бог?” Виж какво ще ти отговори твоята съвест и прави това, което ти каже.

45/ Ако си възложил на себе си някакъв подвиг и си го изоставил, отново се хвани за него и не преставай да го извършваш до смъртта си, защото в както те завари тя, така и ще отминеш отук - било в нехайство или в подвиг.

46/ Всеки месец, година, неделя и ден изитвай себе си показал ли си в нещо успех, т. е. утвърдил ли си се в бъдеще в молитва, в пост или послушание и най-вече в смирение, защото то е решаващият признак на истинското преуспяване на душата. Това ще разбереш, когато сметеш себе си последен между всички и искрено казваш за себе си: „Всеки човек е по-добър от мене“, защото без такава помисъл дори и знамения да правиш, и мъртви да възкресяваш, ще стоиш далеч от Бога.

47/ Когато идеш при някой старец и след молитва той те покани да седнеш, кажи му: “Отче, кажи ми слово за живот, как да намеря Бога и се помоли за мен, защото много съм грешен.” Освен това нищо друго не казвай, ако не бъдеш попитан.

48/ Ако някой брат ти открие тайна, а друг те заклева да му предадеш тайна, не се плаши от клетвата и не предавай тайната, защото такава клетва пада върху главата на заклинателя.

49/ Ако нямаш съкрушение, знай, че те е обладало тщеславие или чревоугодие, или плътски покой, т. е. сън или празност, защото всичко това възпрепятствува душата да дойде в съкрушение.

50/ Ако някой сам по себе си ти дава подарък от любов и ти имаш нужда от него, вземи го, защото това значи, че Бог го е изпратил. Ако ли нямаш нужда, не го вземай, защото с това може би сатаната те изкушава, та да вземеш нещо извън нуждата си.

51/ Ако някой човек те похвали в лицето, веднага си спомни за своите грехове и помоли го, като му кажеш: “Заради Бога не ме хвали, брате, защото аз съм слаб и не мога да понеса това.” Ако това го прави някой големец, то моли се Богу така: “Господи, запази ме и ме избави от хорските похвали и унижения.”

52/ Постави покривало на очите си и не гледай на красиви женски лица или пък на мъжки лица. Който не въздържа очите си, той бива невъздържан и в помислите си и умът му бива пленен от страсти.

53/ Докато си още млад, дръж тялото и лицето си в умерена небрежност, защото това е полезно за тебе.

54/ Когато ти дойде плач, не мисли, че с теб става нещо особено, когато плачеш. Блажен е този, който няма нужда да бъде в плач. Смирявай се; иначе когато Бог види, че ти превъзнасяш себе си по причина на благодатни сълзи, взема ги от тебе и тогава сърцето ти става жестоко, като от камък, и неспособно за каквото и да е добро дело.

55/ Ако душата ти поиска разни ястия, лиши себе си за някое време и от хляб. Като погладуваш, ще поискаш да се наситиш и само с хляб.

56/ Когато питаш за нещо уважаемите старци, приемай съветите им с вяра и старай се да изпълниш каквото ти казват. Ако се разлениш и не го изпълниш както трябва, питай ги отново, осъждай себе си и се смирявай. И не забравяй никога това благо дело: не ще ли даде накрай Господ на някой старец такива слова, които ще разпалят твоята вътрешност и ще обърнат всецяло сърцето ти към Бога.

57/ Ако паднеш в плътски грях и лицето, с което си съгрешил, бъде близо до тебе, отдалечи се от това място, защото иначе едва ли би било възможно да се отстраниш и от греха.

58/ Ако с твоите очи видиш съгрешаващия брат и помисълта ти каже: “Осъди го”, отрежи тази помисъл и кажи: “Проклятие на теб, сатана! Ти си виновен, а моят брат какво да прави?” И утвърди сърцето си да не осъжда брата; иначе Божията милост ще отстъпи от тебе.

59/ Ако брат осъжда брата пред тебе, гледай да не го подтикваш повече и не казвай: “Да, това е така”, но мълчи или му кажи: “Аз сам съм осъден и не мога да съдя други”, и така ще спасиш и себе си, и другия.

60/ Когато ходиш, дръж ръцете си при пояса и не махай с тях, както обикновено правят миряните.

61/ Когато плътта ти е в немощ и поискаш нещо от някого, а той не ти дава, не скърби за това, но най-хубаво кажи: “Ако това би било полезно за моята душа, ако аз бях достоен да получа, то Бог щеше да внуши на моя брат да ми го даде.”

62/ Господ наш Иисус Христос да те утвърди теб, сине мой, в Своя страх, да те укрепи да изпълняваш Неговата всевята воля и да те удостои със Своего Царство, за да не чуеш страшното решение: *“Не ви познавам. Махнете се от Мен всички, които престъпихте Моите заповеди.”*

**Наставления на стареца
за дейността
в живота**

1/ Търговецът се радва, когато получи печалба; ученикът по изкуство, когато го научим с нищо да не заменя труда си, докато не се научи; воинът се радва, когато се увенчае с успех и забравя всички опасности, рани и дори смъртта, на които е бил подложен в битката от враговете на царя. Това са делата на този суетен живот. И ето какво получават успешите в своите начинания! Каква, мислиш, ще бъде радостта в душата на онези, които пристъпват да работят за Господа, когато успеят да изпълнят това на дело? Делата им ще ги предшествуват при заминаването им от този свят и те ще се радват заедно с Божиите Ангели, които виждат, че са спасени от властта на тъмнината. Защото, когато душата напуска този свят, Ангелите я съпровождат, но в същото време я срещат и всички тъмни сили, като желаят да и преградят пътя, търсейки да намерят в нея и нещо свое. Тогава не Ангелите воюват против тях, а делата, които тя е извършила. Те я ограждат и запазват от тях, за да не я докоснат. Когато нейните дела победят, тогава Ангелите пеят пред нея, докато тя не се представи радостна пред Бога. И тогава, в този час, тя забравя за всичките си усилия и за целия този свят. И така, братя, да употребим и по-голям труд за извършване добри дела в този кратък и бедствен живот, като бъдем далеч от всяко лукавство. Може би и ние ще можем да се спасим от злите и немилостиви демони, които ни срещат и искат да омаловажат всяко наше добро дело. Блажен е този, в когото не намират нищо свое, защото неговата радост и веселие, и успокоение, и венец са несъмнени. Да се погрижим с усърдие да създадем в себе си възжеление към Бога, Който може да ни спаси от духа на блуда, който ще ни срещне, когато излизаме от тялото. Да възлюбим нищетата, за да ни спаси тя от духа на сребролюбието, ако ни срещне при излизане оттук. Да възлюбим в света и малки, и големи, за да се запазим от духа на ненавистта, когато той застане пред нас. Да възлюбим дълготърпението във всяко дело, за да ни защити от духа на малодушието, когато той ни срещне при изхода от този свят. Да възлюбим всички като свои родни братя и никому да не въздаваме зло за зло и безчестие за безчестие, за да бъдем запазени от духа на гнева, когато той пристъпи пред лицето ни на път към небето. Да възлюбим смиреномъдрието във всяко дело, като търпим безчестие и укори, за да ни пази то от духа на гордостта, когато той ни прегражда пътя за гроба. Да се грижим за честта на другите, никого да не осъждаме, за да бъдем запазени от духа на осъждането, когато той ще се представи пред лицето ни. Да отхвърлим света и неговата слава, за да се избавим от духа на прелестта, когато той пристъпи пред нас. Да осветим сърцето и тялото си, за да се избавим от ръцете на нечистия дух, когато той тръгне срещу нас. Защото всички тези зли духове на страстта обикалят нашата душа при изхода и от тялото и само добродетелите могат да и помогнат тогава, когато тя се е потрудила до смърт, за да се избави от всички

техни злини. Да правим добро, братя, докато има сили у нас, и силата Христова ще ни бъде помощ в час на нужда.

2/ Мисълта ти да бъде винаги отправена към Бога и той ще те запази. Не се прилепвай към света и не възлагай на него своите надежди. Благата му са лъжливи и призрачни, а ценно е само това, което правим за Бога. Единствено в това да бъде надеждата ти, защото там ще намериш помощ в час на нужда. Възненавиди светската слава, за да може сърцето ти непрестанно да вижда Бога. Възлюби и честата молитва, за да може то да се просвети. Пази езика си, за да се всели у тебе страхът Божий. Бъди възискателен към себе си сега, за да не бъдеш посрамен между праведниците тогава. Възненавиди похотта и всички утехи, за да не те спъне по пътя амалик (блудна страст) - врагът на твоето спасение. Бъди трезв в молитвата, за да не те разкъсат дивите зверове, духовете на злобата. Не обичай виното и не идвай до опиянение, за да не бъдеш лишен от радостта Божия. Възлюби Светиите и Те ще те спасят в ден на нужда. Поревнувай праведниците и тяхната ревност ще те въодушеви да им подражаваш. Спомняй си за царството небесно и желанието към него ще разпалва ревност в тебе. Спомняй си за геената, за да възненавидиш делата, които водят към нея.

3/ Всяка сутрин си спомняй, че си длъжен да даваш отчет Богу за всичките си дела, не съгрешавай пред Него, и страхът Божий ще бъде винаги с тебе. Пригответи се за среща с Него, изпълнявай волята Му и осъждай себе си за своите грехове, и няма да бъдеш утеснен в часа на смъртта си. Очите ти да гледат към делата ти и да те подтикват към ревност. Изпитвай се всекидневно каква страст си успял да победиш и не подхранвай с това сърцето си, защото милостта и силата са от Бога. До последното си издихание не мисли, че си постигнал съвършенство в нещо. Не мисли високо за себе си и не вярвай на вражеските внушения, че си по-добър от другите. Не изоставяй себе си, докато се намираш в тяло и докато не минеш през всички власти на тъмнината.

4/ Бодърствуй против духа на унието, който навсякъде те следва, за да успее някак да те разслаби. Тъгата по Бога ще се превърне в радост, когато видиш себе си стоящ в Божията воля. Ако твоята помисъл ти каже: "Къде отиваш? - Няма за теб покаяние", това е от врага, който иска да те отклони от подвига. Тъгата по Бога не оставя човека под тежестта на греховете му, но казва: "Не бой се! Иди пак да се бориш, защото Бог знае човешката немощ и му дава утешение. Мъжествено срещай нападението на мислите и скоро ще получиш облекчение от тях; само оня, който се бои от тях, бива потиснат от тежестта им. Колебливият се страхува от прииждането на помисли, това показва, че е маловерен, защото предадеш ли себе си на Господа Исуса Христа от цялото си сърце, те мигом се разсейват.

5/ Да не мери себе си в нищо, е признак на човек, който се е заел да работи не по волята на плътта и помислите, но по волята Божия. Страхът Божи е пазител и помощник на душата, страж на вътрешните царствени покои на духа, готов да поразии всички свои врагове. Ако нямаше страстите, не биха били добродетелите; но затова, когато по техен повод униваме и сме малодушни, явно е, че ние сме изменници на добродетелта. Мъжеството на сърцето е в помощ на душата да живее по Бога, както в помощ на греха е унието. Силата на тези, които желаят да постигнат добродетели, е в това, че когато паднат, не биват малодушни, а отново с нови сили ревнуват за това.

6/ Разумните телесни трудове са ограда за добродетелите, а нехайството и леността - майка на страстите. Неосъждането на ближния е стена за вълнуващите страсти, а осъждането разорява стената и приготвя падение. Пазенето на езика показва човек внимателен, а необуздаността на езика е признак, че в сърцето на човека няма добродетели. Милостинята ражда милосърдие и води към любов, а немилосърдието е признак на отчуждаване от добродетели. От благодетел се ражда кротост, а жестокосърдечието е майка на гнева. Да ненавиждаш разсеяността е душевен подвиг, а да пазиш нищета е телесен подвиг. Разсеяността е падение за душата, а безмълвието с разум я укрепва. Задоволителното спане вълнува телесните страсти, а бдение с мярка ражда умиление. Баща на мечтанието е сънят до насищане, а бдението с разум ражда мъдри мисли. Плачът отгонва страстите и умирява сърцето. Който не уязвява съвестта на ближния, той е смиреномъдрен.

7/ Човешката слава малко по малко ражда гордост, неизвестността довежда до дълбоко смирение. Въздържанието на стомаха усмирява страстите, а желанието за ястия ги възбужда. Излишната грижа за тялото е в ущърб за душата, а запазването и в страх Божи е добро. Паметта за Божия съд ражда страха Божи и изгонва безгрижието и нехайството. При мълчание с разум помислите вървят правилно, а мълноречието ражда униние и сърдитост. Да изоставиш своята воля е знак, че твоят ум е в добродетел, а да настояваш на нея показва, че в теб няма добър разум. Поучението в Словото Божие със страх запазва душата от страсти, а светските беседи я отвращават от добродетелта. Любовта към светските вещи възмушва ума, а отказването от тях го обновява. Скриването на помислите ги умножава, а откриването им пред Отеца ги прогонва. Както червеят в дървото го разяжда, така злото, скривано в сърцето, изстребва добродетелите на душата. Добродетелта на добродетелите е смиреномъдрието, а страстта на страстите е чревоугодието. Венецът на добродетелите е любовта, а пълнотата на страстите - самооправданието. Поверяването себе си на Бога ражда търпение в безчестието, без смущение, самоосъждането пък запазва човека чист от гнева. Нямай вражда с никого, иначе молитвата ти ще бъде неприятна. Бъди в мир с всички, за да отимаш дръзновение в молитвата. Запази очите си, и не ще проявиш зло и със сърцето си. Не желай да слушаш за падението на този, който те оскърбява, за да не му отмъстиш в сърцето си. Пази слуха си, за да не възбуди в теб война. Извършвай своето ръкоделие, та бедният да намери в теб насъщния си хляб.

8/ Честата молитва разрешава убиването на страстите, а нехайството към нея е майка на Богозабравянето. Този, който очаква дълъг живот, не избягва греховете. Този, който се готви да дава отчет на Бога за всички свети слова и дела, ревнува за това да очисти себе си от греховете, а който говори: "Милостив е Бог", е жилище на лукавите. Преди да станеш да правиш нещо, помисли къде си сега и къде ще отидеш при изхода от тялото, и никога не ще изпаднеш в нехайство и безгрижност. Помни за славата на Светиите и малко по малко ще се яви в тебе ревност, за да подражаваш на живота им. Мисли също за мъките на грешниците и ще запазиш себе си от техните зли дела. Дръж се в добрите съвети и в спокойствие ще проведеш дните на своя живот. Внимавай над себе си и бъди с бодър ум и целомъдрен помисъл. Ако те измъчва мисълта, че твоят брат е оскърбен на теб, внимавай, не го презирай, но веднага стани, иди и му се поклони с омилювателни слова. Не бъди жесток към братя, който те е оскърбил, защото всички ние търпим насилие от злите

духове. Ако живееш с брат, нищо не му приказвай, но винаги го впрягай в труд, за да не се погуби твоят плод. Ако те смутят демонски помисли за немотия в храна и дрехи, не им отвърщай, а предай от все сърце себе си Богу, и ще се успокоиш.

9/ Гледай да не си в нехайство при молитвите, светоносци за душата, и даже когато си в немощ, не ги изоставяй заради себе си. Ако те смути блудство, озлоби се на тялото си, смири се пред Бога и ще получиш покой. Ако те измъчва чревоугодие, т. е. желание за хубаво ястие, спомни си за зловонието на смъртта, и ще се успокоиш. Ако чувствуваш желание да осъдиш брата си, спомни си, че езикът е огън, безчестие, неправда и съд за геената, и ще се успокоиш. Ако бъдеш обладан от гордост, спомни си, че тя ще погуби всичките ти трудове и че няма покаяние на нейния служител, и ще се успокоиш. Ако те принуждава врагът да унижиш приятеля си, спомни си, че Бог заради това ще те предаде в ръцете на враговете ти, и ще се успокоиш. Ако телесната красота увлича сърцето ти, спомни си за безобразието на смъртта, и ще се успокоиш. Ако похот към жена те подбужда, спомни си, че е тленна и къде отиваме след смъртта, и ще се успокоиш. Всичко това възглавява и увеличава разсъждението. Дървото на разсъждението не ще порасне в теб, ако не се потрудиш да го обработиш.

10/ Преди всичко създай си навик към безмълвие: безмълвието ражда подвижничество, подвижничеството ражда плач; плачът ражда страх, страхът - смирение, смирението - благодушие, благодушието - любов, а любовта създава здрава и безстрастна душа. Тогава се познава, че човек не е далеч от Бога. Желаетелите успешно да проведат всички степени на преуспяване трябва преди всичко да прогонят многогрижието. Затова да се отстранят от всички и да приготвят себе си за смърт, да пребивават с търпение в уединена, непрестанна молитва и като проумеят онова, което ги отдалечава от Бога, да го премахнат без съжаление, и Божията благост в най-скоро време ще им даде очакваното. Но знай, че човек, който яде и пие без разсъждение или обича мирските блага, никога не може да достигне тази мяра.

11/ Аз моля всеки, който иска да принесе Богу истинско покаяние, да пази себе си от вино, защото то разпалва всички страсти и изгонва страха Божи от душата. Не се грижи, възлюблени, за спокойствието на плътта, докато живееш в този свят, и никога не вярвай на себе си, когато забележиш временното затишие на страстите, защото те и демоните често се укриват с лукавство. Нехаен ли е човек за сърцето си, мислейки, че вече се е изчистил от тях, те най-неочаквано нападат бедната му душа, пленяват я като птица и ако я завладеят, унижават я немилостиво и злобно с всякакъв грях повече, отколкото в началото.

12/ Да застанем в страх Божи и да пазим себе си; да извършваме своята работа и да се поддържаеме във всяка добродетел, която ни избавя от страсти. Трудът и потта на този кратковременен живот не само ни запазват от зли дела, но ни приготвят и венци за душата преди излизането и от тялото. Възлюблени, да се погрижим за себе си, защото времето е кратко, но който се грижи за света, не може да се грижи за душата. Помни Бога, защото Неговите очи са обърнати към тебе, към онова, което ти правиш! Помни Бога, защото Той преглежда всеки твой помисъл. Понеже лошо правиш пред хората, затова и в сърцето си мислиш лошо пред Бога. Не мисли себе си за безстрастен, докато живееш в тяло. Грижи се за него, като го имаш за възкресение и за отговор пред Страшния съд. Бой се от Бога, пред Който се

длъжен да дадеш отчет за всички свои дела. Както се грижиш да лекуваш тялото, когато то е болно, така се грижи да го представиш безстрастно в деня на възкресението. Ако когато седиш в килията си и те подбуди блудна похот, гледай да противостоиш на помисъла, за да не бъдеш победен от него. Знай, че всичко, което ти ще помислиш в сърцето си, ще бъде открито пред Божието лице. Ако помним, че потайната мисъл на сърцето ни е винаги пред Божието око, ще пораждаме страх Божи, а когато душата има страх Божи, тя става недостъпна в Христа Исуса, нашия Господ, за всяко посегателство на лукавите.

Друго наставление за същото събрано от разните отечници

1/ Ако искаме да се обогатим с добродетели, нека да възприемем подвига въздържание, търпение и смиреномъдрие, а над всичко това честа молитва и ще постигнем леко това, което искаме.

2/ Получили сме от Христа Бога заповеди, правилното изпълнение на които създава равноангелни и богоподобни ревнители, а именно: покаяние, смиреномъдрие, непрестанен плач, любов към Бога от цялото си сърце, благоразположение към ближния, чиста молитва, самоотверженост, памет за смъртта, заповед да ходим в Неговата светлина, да имаме себе си по-ниско от всяка твар и непрестанно да Му се молим. Като изпълняваме с вяра тези Божествени заповеди, ставаме синове на Бога и синове на светлината, наследници Божии и сънаследници на Христа, сътелесни Нему и съответни на Неговата слава.

3/ Как ще можем да узнаем горделивия и как да излекуваме гордостта? Гордия ще узнаем по това, че той винаги иска да се въздига и да първенствува, а ще почне да лекува гордостта си тогава, когато го обземе страх от съда: „*Бог се противи на горделиви, а на смирени дава благодат*“ /1 Пет. 5:5/. Впрочем знае се, че гордият не се лекува само от страх пред съда, ако не престане да иска да се въздига и да първенствува, също както не можеш да забравиш който е да е език, ако съвършено не престанеш не само да говориш, но и да слушаш тези, които говорят на него, както е и невъзможно да забравиш и някое изкуство, ако продължаваш да надничаш в работилницата. Това трябва да се отбележи и за всяка страст.

4/ Делото на покаянието се състои в следните три добродетели: очистване на помислите, непрестанна молитва и понасяне на скърби. Няма спасение от привидна работа, а от съзнателно извършвана, която ще направи безстрастни привикналите към нея.

5/ Братът попитал стареца: “Каж ми как да стана монах?” Старецът отговорил: “Ако искаш да станеш монах, имай за правило да стесняваш себе си във всичко”. Братът: “Но ако се случи да бъда на трапезата на любовта, какво да направя?” Старецът отговорил: “Заедно с поста по-усърдно и със смирение почни молитвата си”. Братът казал: “А мога ли да ям от предложеното, да слушам тези, които говорят, и да се моля?” Старецът казал: “Със самопринуждение всичко е възможно.” Братът: “Какво помисли трябва да имам в сърцето си?” Старецът:

“Всичко, за каквото мисли човек от небето до земята, е суета и само привикналият да помни Господа Исуса Христа стои в истина.” Братът: “Как ще постигна такава памет?” Старецът казал: “Труд, смирение, непрестанна молитва утвърждават в сърцето памет за Исуса. И всички Светии от начало до край са се спасили посредством тези три добродетели, а покоят, своята воля и самооправданието пречат на човека да се спаси. И още казал старецът: много труд трябва да положи човек, докато внедри в себе си памет Исусова, а пропуска ли да се потруди за това, да помни, че това благо трудно се постига, още по-усърдно да пази себе си навсякъде, да се бои да не изгуби плода на своите трудове. Затова и синовете Израилеви били водени 40 години по пустинята, за да не се върнат назад, като помнят трудностите по този път.

6/ *„Влезте през тесните врата, защото широки са вратата и просторен е пътят, който води към погибел“* /Мат. 7:13/. Почти всеки грях става заради очакване на някакво наслаждение, обаче злостраданието и скръбта го очистват и покаянието идва съзнателно или несъзнателно, но последвалият промисъл е в наша полза. Защото Апостолът казва: *“Защото, ако бяхме изпитвали сами себе си, нямаше да бъдем съдени; а бидейки така съдени, от Господа се наказваме, за да не бъдем осъдени заедно със света”* /1 Кор. 11:31-32/.

7/ Който иска похвала, навлича върху себе си страдания, а който обича утехата, не избягва скръбта.

8/ Мисълта на сластолюбивия като неустановени везни ту се повишава, ту се понижава; ту се срамува и плаче за греха, ту отново търси удоволствия.

9/ Когато търпиш от хората някакво безчестие, спомни си за славата, приготвена за тези, които търпят всичко с благодарност, и не ще бъдеш смутен и съкрушен от безчестието.

10/ Както за страдащия от стомах е полезна горчива отвара, така за злонравните са полезни страдания, защото те лекуват с покаяние и разполагат към благонравие.

11/ Ако не искаш злострадание, не прави зло, защото от първото винаги следва второто. Каквото се посее, това и ще се пожъне.

12/ Изкушението, което ни пресреща неочаквано, става по Божие благоустроение и против волята ни ни влече към покаяние.

13/ Велика добродетел е според словото Божие да се търпят дошлите скърби и да обичаме онези, които ни ненавиждат.

14/ Нелицемерно доказателство за любов е прощаването на обиди. Така Господ е възлюбил света.

15/ Закоренелите помисли, неправилните движения на ръцете, краката и устата, всичко това трябва да се изправя умело и постоянно.

16/ Не побеждава страстите този, който обича причините им. Така който презира срама, той не се увлича от тщеславие, който обича унижението, той не се смуцава от безчестие, който има сърце смирено и съкрушено, той не се съгласява с услажданията на плътта. Който искрено вярва в Христа, той не ще бъде обзет от много грижи за временното и не ще живее за него.

17/ Който бъде хулен и безчестен от другите и даже мислено не враждува с тях, той е постигнал истинско знание и показва твърда вяра в Христа Исуса, нашия Господ.

18/ „Горко вам, когато всички човеци заговорят добро за вас. Защото тъй постъпваха техните бащи и лъжепророците“ /Лук. 6:26/. „Народе мой, твоите вождове те въвеждат в заблуда и са развалили пътя, по който вървиш“ /Ис. 3:12/.

19/ Горко ни, ако името ни е по-славно от делата ни.

20/ Ако искаш неосъдително да приемеш похвала от хората, възлюби преди всичко изобличаването в грях.

21/ Който заради истината Христова приеме каквото и да е посрамване, той ще бъде стократно по-прославен в сонма на светиите.

22/ Който хвали ближния с ласкателства, той го посрамява и довежда до мъка.

23/ Когато забележиш, че помисъл ти шепне за слава между хората, знай, че ще бъдеш посрамен.

24/ Врагът знае изискванията на духовния закон и понякога се задоволява само с мислени похождения, защото и по такъв начин създава виновност у склонилия се по негово внушение.

25/ Който в работата при послушанието и молитвата отсича своята воля, той е добър боец и чрез това показва искрено отричане от чувствеността.

26/ Скърбите и безчестията подготвят хората за вечни блага, също както тщеславието и утехата - за мъки.

27/ Който се моли за оскърбителите, довежда демоните в трепет, а на отмъстителя те първо се надсмиват, а след това го побеждават.

28/ Коренът на злата похот е човешката похвала, а коренът на целомъдрието е несправедливото безчестие. Слушай първото без увлечение, а второто понасяй с търпение и самоосъждане.

29/ Няма никаква полза да се отречеш от всичко, а да сластолюбствуваш, защото каквото си правил, когато си имал, същото правиш и сега, когато нищо нямаш. Също и постник, който задържа пари, е брат на първия по настроение на сърцето, но имат една майка - похотта, и различен баща по промяна на страстта.

30/ Случва се, че някой отсича една страст заради друга и тези, които не познават неговото разположение, го хвалят, а и той сам не разбира това, трудейки се безсмислено.

31/ Причината на всяко зло са тщеславието и похотта. Нито една страст не ще надвие онзи, който не ги възненавиди. „Всяко наказание изпърво не се показва да е за радост, а за скръб; но отпосле на обучените чрез него то принася мирен плод на праведност“ /Евр. 12:11/. Някой си мъдрец казвал: Коренът на учението е горчив, но плодът му е сладък.

32/ Има път, за който хората говорят, че е прав, но накрай довежда до дъното адово. Пътят на грешниците е осян с камъни и последната пропаст е адът.

33/ Съпътствена страст е свадливостта и няма нищо по-лесно от това да бъдем зли, но как скъпо се заплаща за всичко това.

34/ С труд придобиваме и запазваме доброто. Но колко често придобитото със старание ние загубваме с нехайство.

35/ Доброто се внедрява в човешката природа така трудно, както огън в мокро вещество. А между това как винаги сме готови за лесните недобри дела.

36/ Лесно се прави злото и нашето естество е бързо на грях, а за добродетелност са потребни труд и пот.

37/ Грехът мами с приятност, а пътят на добродетелта е осеян с тръни, но който е почувствувал плода на едното и на другото, ще намери сладост в горчивината на добродетелта и горчивина в сладостта на греха.

38/ Както трудът и безчестието раждат добродетел, така удоволствието и славата раждат грях.

39/ Който е обезпокоен от прииждането на страсти, той трябва да се моли и да предава на труд и озлобление тялото си, защото дори и с помощта на тези усилия едвам ще може да устои против примамките на греха.

40/ Ако отхвърлим всяка наша произволна склонност към грях, то ще ни бъде леко да се борим с прибавките на страстите, т. е. с неволните възпоменания за греховни дела и предмети, или с безобразните движения на сърцето, които влекат към известна греховност.

41/ Братът, който отишъл при един велик старец, го замолил да му каже назидателно слово и път за спасение. Старецът казал: “Който иска да се спаси и заедно с това да изпълнява своя воля, той наподобява онзи, който иска да се изкачи нависоко без криле и при това с тежестта на тялото си. Но ще ти кажа, брате, в сегашните времена спасявай себе си и душата си, защото хората сега са жестокосърдечни; всеки счита за добродетелни своя нрав и привички и ако им говориш за изправление, то те още повече се ожесточават и не се изправят. Древните отци са били Христови благоухания поради великите си добродетели; благоухаежки и в онези, които отивали при тях. А ние как ще можем с греховното зловоние на лицемерния си живот, да лекуваме идващите при нас? Ето причината, задето не ни слушат и не се изправят. Господ наш по безпределната Си милост да помилва всички ни, брате!”

42/ Дяволът е много лукав. У най-младите и най-слабите той възбужда плътски страсти и користолюбие, а в свършените - високоумие и надменност, от които се раждат гняв и осъждане.

43/ Който е подчинил плътта си на духа, следва съвета на добрата съвест и е изпълнител на заповедите Божии, той и преди да встъпи във видимото, засвидетелствувано от тялото послушание, достига разумното. То много се различава от видимото; който не го е постигнал и още е обладан от страсти, не може да успее и във видимото.

44/ Искай просвещение. Учи се да лекуваш душата си първо с труд, после и с добродетели: обичай безмълвието, смирението, мълчанието, бедността в дрехите, въздържанието, бдението, съкрушението, сълзите, състраданието, благоразсъждението, готовността към молитва и търпението, което е най-висше от всичко.

45/ Между страстите едни са телесни, а други - душевни. Телесните се наричат чревоугодие, блудство, пиянство, разкош, а душевните - ненавист към ближния, завист, раздор, тщеславие, гордост. Те властвуват в нашата душа, когато в нея няма любов и въздържание.

46/ Чрез пост и бдение умът възприема свой мир и с Божия помощ безпрепятствено съзерцава Бога.

47/ Не толкова външни подвизи са нужни, колкото смирение и молитва. Дяволът употребява всичките си лукавства за това, за да ни отдръпне от молитва и

смирение, защото без тези две добродетели, макар и да е постигнато някакво добро, то скоро се разстройва и изчезва.

48/ Който желае по-скоро да запали в сърцето си любов към Бога, ще трябва да отстрани от себе си всички хора - и добри, и зли. Тогава в него ще се разгори желание към Бога и ще се роди гневът срещу всичко враждебно Нему. Страхът Божи намира в него жилище и създава любов. След това той с дръзновение ще каже: аз съм готов не само всичко да понеса, но и да умра за Името на Господа нашего Иисуса Христа, защото е въоръжен със силна като смърт любов. Блажена е душата, достигнала такава любов.

49/ Добре са казали Отците, че човек не може да намери покой, докато не внедри в сърцето си мисълта, че в света са само той и Бога, защото тогава умът никога не ще се разсейва и ще бъде прилепен към единия Бог, в Когото е всеки покой. Такъв ще намери мир и свобода от тиранията на страстите, защото се казва: *“Към Тебе се привързва душата ми, Твоята десница ме поддържа”* /Пс. 62:9/.

50/ Единствено Богу е свойствено да вижда помислите.

51/ Бог изпълня всичко и е навсякъде. Глупав е този, който мисли, че Божието око понякога не вижда някъде. Запечати в сърцето си вяра и в душата си убеждение, че Бог присъствува в часа на твоята молитва и слуша милостиво молбите ти. Вяра несъмнена, надежда непоколебима, любов неугасима са рай за душата.

И още за това същото

Брат отишъл при един велик старец и му казал: “Моли се за мене, отче. Аз ще се завърна в света, защото моят старец ме ругае ежечасно, като ме нарича дявол, сатана, антихрист. Не мога повече да търпя - ще отида в света.” Старецът му казал: “Но той несправедливо ли те нарича така? Христос и Бог наш се нарича с различни имена: Бог, Господ, Благ, Милостив, Вседържател, Всесилен. Бог се нарича затова, защото вижда всичко; Господ, защото господствува над всички; Вседържател, защото държи всичко. Така и дяволът носи различни имена: велиар, сатана, змия, лукав, антихрист. Така е и в отношенията с хората. Човек, който прави добро, се нарича добър, праведен, честен, свят според неговите добродетели. Напротив, този, който клевети един пред други, справедливо може да се нарече дявол; този, който възмушава братята - сатана; който противоречи за всичко на игумена - противник; който лукавства - лукав, който злодействува - зъл. Така и ти, сине мой, ако вършиш дяволски дела, не скърби, когато те наричат дявол, сатана, противник; Господ и Бог наш е казвал на Иудеите: *“Ваш баща е дяволът”* /Иоан. 8:44/. От тези думи братът дошъл в умиление и казал: “Наистина, отче, аз, нещастният, съм и дявол, и сатана, и антихрист, и лукав. И ще отида, ще падна, ще поплача и ще поискам прошка за лошо прекараното време от живота ми, защото аз бях зъл и нечист, враг на Бога и работник на дявола, лъжец, хулител, готов за празнословие, ленив на молитва, сърдит, непокорлив, завистлив, злопамятен, ящен. Но благодаря на Бога, че сега от справедливите ти думи душата ми малко се опомни и обещавам отсега с благодатта

Божия да се отвращавам от злото и да правя добро. Моля те само, научи ме и ми покажи пътя на спасението.”

Тогава старецът му казал: “Ако искаш да последваш Господа нашего Иисуса Христа, съблюдавай Неговите слова и разпни с Него вехтия си човек. Премахни без съжаление всичко, което би те снело от кръста ти дори до смъртта ти и бъди готов да пренасяш благодушно всяко унижение. Успокоявай сърцето си пред онези, които ти правят зло, и се смири пред онези, които искат да те насилват. Пази мълчание и никога и никого не осъждай за нищо в сърцето си. Ако ти дойде помисъл да осъдиш ближния в какъвто и да е грях, спомни си, че ти си грешен много повече от него. По отношение на доброто, което правиш, не вярвай, че то е угодно Богу, и не дръзвай да осъждаш ближния. Знай, че любовта към човешка слава ражда мъка, а отвращението към нея засилва страха Божи в сърцето. Не искай дружба със знатни от света, за да не отстъпи Словото Божие от тебе. Когато седиш на ръкоделие, недей да бъдеш нехаен, а го изпълнявай със страх Божи, за да не правиш грешки. Когато се учиш на някакво ръкоделие, често отивай при учителя си и казвай: окажи ми милост, кажи, хубаво ли е това или не. Ако братът ти те повика, когато в ръцете си имаш работа, остави я, иди и направи онова, което той желае. След обета бързай в килията си и не сядай да говориш с ония, от които не очакваш полза. Ако ли ще има старци и ще говорят по Словото Божие, попитай своя отец да седнеш ли и ти да ги слушаш или да отидеш в своята килия, и постъпи така, както той ти каже. Ако твоят отец те изпрати някъде по работа, попитай го къде ще ти заповяда да се установиш и как да се държиш, и направи така, както ти нареди. Ако чуеш отвън някакви слова, не ги задържай в себе си и не ги занасяй в килията. Знай, че ако запазиш ушите и очите си, ти няма да съгрешис и с езика. Ако поискаш нещо да направиш, но онзи, с когото съжителствуваш, не иска това, остави и се откажи от своята воля, за да не произведеш разногласие и да не опечалиш брата си. Когато встъпиш в съжителство с брата си, бъди като приемник, не му заповядай и не искай да му бъдеш глава. Когато живееш с братя, с никого не бъди прекалено свободен и смел и не сравнявай себе си с тях в каквато и да е работа, а мирно провеждай дните си сред тях. Ако брат ти, с когото живееш, ти каже: стотви ми каквото и да е, попитай го: Какво ти е угодно? Ако той остави това на твоята воля, приготви, както намислиш, но със страх Божи. Когато живееш с другари, присъедини се и ти към общата работа и не щади своето тяло, за да бъде спокойна съвестта на другите. Всеки ден, като станеш сутрин, помоли се преди всяка работа, поучи се в Словото Божие и после работи каквото е нужно, но винаги с усърдие. Ако ще имаш някаква работа срещу заплащане, предостави я на брата си, а сам не работи. Ако ти се случи някаква нищожна работа и другият брат ти каже: Иди, брате, и свърши това, направи го; послушай го без противоречия, защото послушникът е велик. Когато дойде при тебе брат, приеми го с голяма радост и успокой го сърдечно. Не му говори несползвателни слова, но му предложи да извърши молитва и когато седнете, попитай го за неговото здраве и мълкни. Ако иска, дай му книга, нека се поучава от нея, а ти работи своето. Ако брат дойде отдалеч, уморен, успокой го с голямо усърдие, умий краката му, опери дрехата му, ако тя е черна и изцапана, и заший я, ако е скъсана. Ако той е беден, дай му от благословието, с което те е благословил Бог, и знай, че каквото имаш, не е твое, а е Божи дар. Когато сам отидеш в някой дом и хазяинът излезе по своя работа, внимавай, останеш ли

сам, не си давай свобода да се обръщаш тук и там с желание да разгледаш вещите, или още повече да се докосваш до нещо, или да отвориш шкаф, съд, или книга. По-добре, когато той излезе, помоли му се за каквато и да е работа, и каквото ти даде, върши го без леност, докато той се върне. Каквото видиш или чуеш навън, не го носи в килията си. Не порицавай никого и не съди по външност. Когато пеете заедно, нека всеки от вас да чете молитва по ред. Ако има при вас странник, помолете го и него с любов да извърши молитва и кажете му за това 2-3 пъти без препирня. Когато легнеш да спиш, бъди опасан с пояс и не поставяй ръцете си в леглото, защото тялото има много страсти, които оскверняват сърцето от неведение. Когато отидеш в град или село, очите ти да гледат ниско, за да няма в теб борба тогава, когато се прибереш в килията. Не ношувай в дом, където сърцето ти се бои от грях. Там, където има жени, съвсем не ходи. По-добре да оскърбиш този, който те кани, отколкото да поставиш в блуд сърцето си. Постарай се даже да не виждаш женски дрехи, ако можеш. Това прави и ще се спасиш от вражеските мрежи.

**Послание на един отец
към някой си отшелник,
който го молел за наставление**

1/ Получих твоето писание и се почудих на смиреното ти желание пред Бога да чуеш поучително слово и от мене, в когото няма нищо добро. Ако аз не се боях от наказание за непослушанието, то може би не бих те послушал, защото зная, че онзи, който няма дела, а учи, ще бъде наречен низък лицемерец на съда на праведните, които искрено са се подвизавали за царството небесно. И така, доколкото послушанието ти е небезвъзмездно и твоята вяра велика, то дерзай за това, а аз, ръководен от твоята молитва, ти пиша така, както ти желаеш.

2/ Отците казват, че разумната душа има три части: ум, който се нарича също разумна сила, и сили: раздразнителна и търсеца. Тези три сили по естеството си са добродетели, а греховете и страстите идват после - след изгубването им. Добродетелите на разумната сила са: права вяра, знание, благоразумие, смирение, всякогашно устремяване и издигане на ума към Бога посредством добри мисли, благи и чисти помисли и хубави съзерцания, а нейни грехове са: незнание, неблагоприятие, забравяне, тщеславие, гордост, блуждаене на помислите и тем подобни. Добродетелите на раздразнителната сила са: човеколюбие, любов, кротост, братолюбие, състрадание, а греховете: злопаметство, завист, ненавист, зловредни замисли. Добродетелите на търсещата сила са: целомъдрие, отвращение от всичко тленно като ястия или имуществата... устремление и преданост към Бога с цялото си желание и предразположение, а греховете са: разврат, любов към света и това, що е в света, и оскверняване с това на светостта на душата.

3/ Затова и нашите Свети Отци са се заселвали в пустините, планините и пропастите земни, лаврите, манастирите, килиите, затворите, стълповете, та да се освободят от всичко друго чрез съвършено търпение, послушание и отсичане на своята воля, да се очистят от страстта и да се укрепят в добродетели в общежителните обители или уединения и в съвършено отшелничество да възпитат добри нрави и чувства посредством трезво пазене на ума, за да не бъде разсейван от

нечисти помисли или нещо друго, с надежда и цел да намерят Бога, заради Когото са поели всички трудове и подвизи - както телесни, така и душевни.

4/ Телесните подвизи са: пост, въздържание, бдение, коленопреклонение, служение, ръководение, подчинение, а душевните: любов, дълготърпение, кротост, молитва и тем подобни.

5/ Който иска да се очисти от страсти, той трябва преди всичко да умре за света и после да се предаде на подвизите на цялостното въздържание, благодарственото търпение, истинското смирение, злострадание, непрестанната молитва и духовната любов, защото само те изтребват злото и позволяват на добродетелите да работят и укрепнат; злостраданието умъртвява телесните страсти, а смирението и любовта - душевните.

6/ Да се решим с благодушно търпение мъжествено да понасяме всичко, което е дошло независимо от нас, и твърдо да устояваме в доброволните трудове. Не по наша воля се намираме в скърбите и бедите, а доброволните трудове са тези, които ние сами предприемаме като пост, бдение и тем подобни. Но и за едното, и за другото да привлечем с молитва помощта на Божията благодат, защото без висша помощ и при най-ревностно желание в нищо не ще успеем.

7/ Да познаем Божията любов към нас и Неговите благи обещания и да помним Неговите всекидневни благодеяния и застъпничество, с които Той ни избавя от беди и скърби, изкушения човешки и демонски клевети, да бъдем чужди на незнанието, унижението и забвението. Както онзи, който обича земното, заради него прави драговолно всичко и търпи, за да не го изгуби, така и който иска небесни блага, трябва да подема всякакъв подвиг и да претърпи всичко, в което се намира, за да не се лиши от желаното.

8/ И така, ти от юношество си презрял целия свят и укрепен от висшата благодат си повярвал в Словото на Христа, Който казва: „*Всеки от вас, който се не отрече от всичко, що има, не може да бъде Мой ученик*“ /Лук. 14:33/, „*И всеки, който остави къща, или братя, или сестри, или баща, или майка, или жена, или деца, или нивя, заради Моето име, ще получи стократно и ще наследи живот вечен*“ /Мат. 19:25/. „*Дойдете при Мен всички отрудени и обременени, и аз ще ви успокоя*“ /Мат. 11:28/. Доколкото си слушал това, ти си се уверил и си постъпил според вярата си, решил си да се посветиш на прекрасния подвижнически живот, но следвало е да положиш и твърда основа за това, преди да приемеш послушание в манастир, за да можеш с търпение, безкористие и отсичане на своята воля да се освободиш от страстите, и като се укрепиш в смирение, чрез по-леките добродетели, да се възкачиш към по-висшето, т. е. опазване на помислите. И тъй като това вече е станало, т.е. ти си устроил за душата си дом - каменен стълп (поставил си вярата, надеждата и любовта като здрави основи); ако имаш сега ръководител с познания, вярвай в словата му и нищо не прави без негова заповед и съвет, за да не разрушиш със своеволие и самоугаждане това здание и неговата ограда. Но преди всичко, почитай като истински учител и ръководител Христос, Който те вразумява и укрепва във всяко добро дело.

9/ И така, знай първо целта, поради която си оставил света. А ти си оставил света, разбира се, за това, за да възненавидиш съвършено греха и да отсечеш страстите, които водят към него, и не само да се отчуждиш от такива дела, но и да се подвизаваш против страстните помисли, когато се опитват да осквернят ума ти, за

да постигнеш по този начин чисто сърце, в което въдвореният чрез чиста молитва Дух води покорните Нему в царството Божие. Затова по примера на св. Арсений запитвай винаги себе си: „За какво си дошъл в пустинята?“ И като добър воин устоявай против вражеските изкушения.

10/ Ако те нападнат демоните на нечистата похот, въоръжи се против тях с пост, бдение, утеснение на плътта, смирение и прилежна молитва; ако те нападнат демони на гняв, оскърбителност и злопаметство, въоръжи се с кротост, дълготърпение, милостиня, състрадание, презрение към тленните вещи и славата житейска, заради които се възмущава раздражителната сила на душата; ако изпаднеш в помисли на тщеславие и самомнение, посрещай ги със смирение, молитва, с гореща любов към Бога, със скрити дела, трудове и памет за смъртта, като знаеш, че: *„Ако Господ не съзижда къщата, напразно ще се трудят строителите“* и /Пс. 126:1/.

11/ И наистина, ако разгледаме внимателно всичко, което сме направили, то със сигурност ще се окаже слабо, нечисто и дори лошо. Та кой може да е целомъдрен като Йосиф? Кой може да обича Бога като Авраам? Кой може да пости като Моисей, Данаил и Илия? Кой може да умира всеки ден като Апостолите и мъчениците? Кой може така сурово да живее като Антоний и Арсений, като Симеон, Данаил и Алипий стълпници, като жените, които са живели в пустините, и като мнозина от онези, които и в наше време се съревновават с подвизавалите се по-рано; защото виждам, че и сега много се подвизават в планините и манастирите, виждам, че твърде много има, които се подвизават най-вече по заповедите и свръх дадените им по мярка добродетели.

12/ Но да оставим тези, които още се подвизават, защото техният край е неизвестен. Погледни към онези, които се подвизаваха преди и завършиха добре живота си, и ще намериш, че всички те са укорявали себе си и са се считали за *„прах и пепел“* /Бит. 18:27/. Казва се също: *„Защото мисля, че страданията на сегашното време не са нищо в сравнение с оная слава, която ще се яви в нас“* /Рим. 8:18/. Те, като съзерцавали безпределната благодат на Бога, поради която Той благоволи да стане човек и да умре заради нас, считали всички свои дела и добродетели за пристанище на жена нечиста, за смет, за сянка и нищо повече. Мислейки си за тях, ние трябва да прекъсваме всяко нападение на самомнението в душата си, а дори и да правим това, да смятаме, че сме неизправни и не струваме нищо. Трябва да помним, че като роби ние сме длъжни да изпълним всяка заповед, дадена ни от Владиката, затова, когато направим заповяданото, трябва да казваме: *“Ние сме слуги негодни, защото извършихме що бяхме длъжни да извършим”* /Лук. 17:10/.

13/ И така, направи за себе си закон: всеки подвиг, който предприемеш, да преминава скрито и заради Бога, като винаги мислиш, че ти нищо не правиш или го правиш неразумно и по своя воля. Укорявай себе си и винаги говори в мисълта си: в самия този подвиг е моето осъждане, защото аз проявявам в него своята воля и човешка похвала и слава ме укрепяват, за да го върша. Тези, които живеят в послушание в обител, правят всичко мълчаливо, доколкото това е възможно. Те нямат свои желания и понасят всеки труд, който им даде предстоятелят. Освен това търпят, когато ги унижават, оскърбяват, озлобяват и безчестят, а аз, своеволният и малодушният, избягах от послушание, за да не се трудя, а да седя, за да ме облажава

всеки за видимото и привидно подвижничество. Ако мислиш и постъпваш така, т. е. считаеш себе си за грешен и страстен повече от всеки друг човек, укоряваш себе си, че живееш празно и даром ядеш хляба, и всяка работа извършваш със смирение и любов, то твоето начинание е по Бога, но ако това не е така, то виж, отче, да не би да се трудиш напразно.

14/ Бягай винаги от излишек или недостиг в добродетелта и се придържай, макар и трудно, към средата, за да правиш всичко навреме и в потребната мяра. Излишек е: продължителен пост и бдение, голота, вериги и пр., налагане върху себе си извън силите; а средата е: всекидневно приемане на храна, но не до насищане, съразмерно спане, да се работи и всичко да се прави по вярното предание на Църквата и монашеския устав. Защото някой от отците беше казал: крайностите са от демона. Даже някои от подвижниците поради силно упование на Бога и любов към Него са могли по Неговата благодат да приемат и крайно велики подвизи, но рядко се е случвало да не признаят законите и заповедите на св. Отци, така че всеки брат би трябвало да знае, че това съвсем не е безопасно и безвредно. Само една прекаленост е благословена от Бога и тя е - да обичаме враговете си, да бъдем в мир с онези, които ни ненавиждат, да правим добро на тези, които правят зло, да благославяме онези, които ни проклинат и злословят, да обичаме всеки човек като себе си, и дори повече, както и Христос ни възлюби; да се радваме с тези, които се радват, и да плачем с онези, които плачат, винаги и за всичко да благодарим, непрестанно да се молим, да обичаме Бога от всичкото си сърце и с цялата си душа.

15/ Това са наистина свръхестествени деяния и подвизи. Ето плодовете на духа, чрез които ставаме богоподобни. А всичко впрочем, каквото предприемаме относно въздържание и страдание, нека е път, корен, оръжие, ръководство към тях. Но каква полза за земеделеца от сеенето и обработката на лозето и дърветата, ако той не събере пшеница и не получи вино и плодове. Каква е изгодата за дърводелеца от секирата и на рибаря от мрежата, ако чрез тях нищо не се получава? Така и монахът няма никаква полза от всички външни трудове, ако чрез тях той не съумее да достигне вътрешна доброта.

16/ И така, отче, трябва всичко да правим за Бога и по Бога, а не за каквото и да е временно или човешко, защото то получава своята награда според както говори Господ. А също така и за да поучим с видимите си добродетели онези, които някак сме съблазнили, монаси ли не. Тях всячески се погрижи да излекуваш, като се укоряваш и осъждаш, че си паднал, и като се молиш за тях, доколкото имаш сили. Защото Господ е казал: „Гледайте да не презрете едного от тия малките“ /Мат. 18:10/, и Отците казват: от ближния е живот и смърт, и още: никога не ще наложи своята воля пред лицето на брат си, т. е. не ще бъда в пререкание с него. Тези, които идват при тебе за полза, наставлявай с разсъждение, та и те да бъдат назидани, и ти да не се разслабиш, защото за онези, които са в безмълвие, е прилично съвършеното безгрижие, т. е. за външните то е привидно безгрижие, но за тези, които идват - духовна беседа и добри внушения.

17/ И така, доколкото е нужно, хем към себе си да не бъдеш нехаен, а и братята си да ползуваш, определи си три дена в седмицата за безмълвие и четири за беседване. Когато безмълствуваш, прекарвай времето в килията си в четене, псалмопение, молитва, понякога и в ръкоделие. Занимавай ума си с припомняне на предишни грехове и всекидневни падения, като нехайство в молитва и

псалмопение, изпускане на езика, неразумие в гняв и похот, блуждаене в мисли, нечисти помисли, припадъци от недоволство, тщеславие, въображение и пр. Търси всичко това от себе си и като го намериш, изправи го, за да не би такива падения да заглушат в тебе като плевели пшеницата на добродетелите.

18/ На ума си дай за занятие паметта за смъртта, бъдещия съд, вечните мъки, помисли за мъжеството на мъчениците, твърдостта на подвижниците и добродетелите на всички Светии. За да се разпали по-голяма любов към Бога, размишлявай за снизхождението към нас на Христа Господа, неговите страдания, Кръст и Смърт, за всичко, което Той направи за нас и за обещанията Му; мисли също и за това, че тогава, когато Той всичко прави за нас, ние не искаме да изпълним нито една Негова заповед, тогава, когато Той поради своето човеколюбие често и всекидневно ни избавя от нужди, скърби, от демонските прелести и човешките изкушения, ние всеки час Го огорчаваме с дела, слова и зли помисли, а нашия враг, противника, дявола радваме и утешаваме. Нашите сърдечни помисли за всичко това все някак ще ни доведат до смирение, съкрушение, разкаяние и сълзи!

18/ Размисляй също и за добродетелите като: съвършената любов, смирението, покорността, безстрастието, чистотата, мъдростта, единението с Бога посредством молитвата и пр. Размисляй за това в какво се състои всяка една от тях и доколко я има в теб, макар и в зачатък. Защото чрез нея приижда към теб смирение, а чрез смирението Бог ще се посели в тебе и ще бъде в тебе според обещанието Си /2 Кор. 6:16/.

19/ Всеки ден изпитвай душата си как са преминали денят и нощта. Ако си направил добро, въздай със смирение благодарност към Бога, ако в нещо си съгрешил като човек, измоли за себе си от духовния си отец изправителни наказания, както правят и светските съдии, като наказват телесно. При това колкото и да говори в тебе помисълът, че няма полза да се откриваш, когато се доверяваш, не скривай нищо, но извлечи като змия из дупка и него, съветника, за да възтържествуваш върху му и за да не те порази и умъртви из засада, скланяйки те към дело. Защото се казва: *„Но горко на един, кога падне, а няма друго, който да го подигне“* /Екл. 4:10/. Дето няма управа, народът отпада, а дето има много съветници - благоденствува, т. е. колкото по-скоро се откриват злите помисли, които ни нападат, толкова по-скоро се и освобождаваме от тях. За всичко разсъждавай и поучавай сам себе си в продължение на три дни безмълвие, щото противникът посредством непотребните и вредни мисли да не омрачи истинския ти свят и да не израни в тъмнина душата ти. Впрочем дни и седмици приемай приходящите и им говори за това какво е нужно за спасение, вразумявай онези, които откриват пред тебе помислите си и им внушавай, щото отдалечени от злото, да не паднат отново в тези грехове. Ако се случи някой да съгреши пред човеците, учи го по-скоро да прибегне към разкаяние и примирение, увещавай го да изпълнява дадените нам заповеди, да не оставя църковните събрания и утринните псалмопения, да не забравя милостинята към бедните и любовта един към друг, да си прощават един другиму случилите се помежду им огорчения, защото това е най-удобният път за получаване прошка на греховете ни, защото: *„С каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери“*, казва Господ /Мат. 7:2/, а и самите ние да се молим: *„И прости нам дълговете ни, както и ние прощаваме на длъжниците си“*

/Мат. 6:12/. Какво може да бъде по-лесно от това? Не е нужно нито постене, нито подвизи, нито труд. Само прощавай, казва се, и ще ти се прости.

22/ Внушавай им също така да гледат строго на своето дело и да не са снизходителни нито към естествените, нито към придобитите привички и плътските пожелания. Да се приемат жени и да се беседва с тях, макар и за утешение и назидание, не е съвсем безопасно, особено за младите монаси, защото те не могат безстрастно да слушат техните слова; самият им глас, а и видът на лицата им не са безвредни за тях. Ето защо е по-добре да ги отклоняват от себе си и да ги пращат при добри монахини, ако там има такива. Нека от тях да чуят слова за назидание и утешение. Ако крайна нужда налага да бъдат приети жени, не позволявай това да се случва често, но през няколко дни с промеждутъци. При това направи така, че да не виждаш техните лица и да не им показваш себе си. Изслушай това, което им е необходимо, кажи им няколко слова и бързо ги отпрати от своята килия. Щом като забележиш, че и съвсем малко зло приближава към тебе от такива или пък от намиращите се около тебе лица, ти съвсем прегради пътя им към себе си.

23/ Даваното ти от други христолюбци, ако нямаш храна и дрехи, според Апостола вземи, но малко, само колкото е нужно за тебе и за онези, които са около тебе; ако имаш, не взимай. Дори и своето не изразходвай за постройка и дрехи, за другари и роднини, за самоуспокоение и трапези, но като удовлетвориш нуждите си, раздай излишното на вдовици и сираци, бедни и нисши.

24/ Не забравяй да се молиш за спокойствието на целия свят и за спасението на всички хора. Заради Господа се моли и за моето недостойнство, заради това, че без да съм направил нищо добро и без да имам някаква добродетел, потънал в страсти, пиша и уча онези, които поради Христовата благодат са изпълнени от всякаква добродетел. Прости ми заради Бога и това, че поради неразумие и незнание написах не както трябва. Господ да те пази от всяко видимо и невидимо озлобление и да те укрепи в работата по Своята, Светата воля.

Амин.

Друго подобно наставление

1/ Аз ще считам за себе си като велико благодеение, искрени брате, ако ти с радост и желание последваш съветите ми, които ти давам по твое желание и които засягат това, което сме длъжни да правим. Мнозина се решават да започнат монашески живот, но рядко се трудят така, както е необходимо за достойното му изпълнение. Не за това е похвалата, че са положили начало, а за това, че търпеливо са довели докрай започнатото. Каква полза за тези, които, пристъпвайки към този благ живот, се спират на неговите първи начала, или още по-зле - съвсем го изоставят, като навличат върху си справедлив укор за малодушие и неразумие. Защото Господ казва за такива: *“Кой от вас, кога иска да съгради кула, не ще седне първом да пресметне разноските, дали има, каквото е нужно за доизкарването ѝ, та кога тури основите и не може да я доизкара, да не би някак да почнат да му се смеят всички, които гледат, и да казват: тоя човек почна да строи, и не може да*

*доизкара?” /Лук. 14:28-30/. И така, които се положи начало, трябва да преуспяват в делото, като се стремят да не променят трудовете си, докато не стигнат целта. На това ни учи със своя пример и мъжественият труженик апостол Павел. Той казва: *“Братя, аз не мисля за себе си, че съм постигнал това; но едно само правя: като забравям, що е зад мене, и като се силно стрема към това, що е пред мене, тичам към целта - към наградата на горното от Бога призвание в Христа Исуса” /Фил. 3:13-14/.**

2/ Като подражаваме на Него, и ние не трябва да гледаме назад, към вече сторените дела, а винаги да се стримим напред, в нови дела и нови трудове; такъв е въобще човешкият живот, недоволен от постигнатото и винаги искащ ново. Каква полза от вчерашното насищане на стомаха, ако днешният глад не намери естествено удовлетворение? Така и за душата - вчерашната изправност не принася полза, ако и сега не ѝ доставим добри деяния. Защото за Бога съдия се казва, че когото както намери, с такъв съд и ще го съди. Суетен е трудът на праведника, който прекратява своя ход по пътя на правдата, и блажено е начинанието на грешника, изменил своя нрав, защото онзи от по-хубаво изпада в лошо, а този от по-лошо се издига към по-хубавото. Така нарежда и пророк Иезекиил, като казва пред лицето Господне: *„И праведник ако отстъпи от своята правда и постъпва неправедно, ако върши всички тия гнусотии, що върши беззаконник, ще бъде ли жив? Всички негови добри дела, каквито е вършил, не ще бъдат спомнени: поради беззаконието си, що е вършил, и поради греховете си, с които е съгрешил, той ще умре; и беззаконник, ако се обръща от беззаконието си, що е вършил, и извършива съд и правда - ще върне душата си към живот - той ще бъде жив, не ще умре“ /Иез. 18: 24-28/.*

3/ За какво ще послужи дългото пребиваване на Гиезий при Елисея, като е навлякъл върху си проказа поради лакомия. Каква полза от всички премъдрости Соломонови и преждните му благочестия, когато по-късно изпаднал в идолопоклоничество поради женолюбие? Затова впрочем, за този, който искрено ревнува да живее по Бога, достатъчно потвърждение на казаното е примерът с падението на Иуда, който толкова време се учил при Самия Господ, но по-късно отпаднал от доброто, продал Учителя си и бедствено приключил своя живот, като се обесил. И така, да ти бъде известно, брате, че не почналият добро е праведен пред Бога, но завършилият както трябва почнатото. Не давай сън на очите си и дрямка на веждите си, за да се спасиш като сърна от стрела и като птица от мрежа. Гледай, защото посред мрежи минаваш и вървиш по края на висока стена, откъдето падането е гибелно за падащия.

4/ Впрочем не се захващай изведнъж за голямо подвижничество, за да не се замае главата ти и да не паднеш от високо. По-добре е малко по малко да се изкачваш по висотата на преуспяването, отколкото поради неразумен порив отново да паднеш долу, което не е безвредно за душата. Малко по малко премахвай житейските удоволствия и изкоренявай мирските обичаи, за да не ги раздражниш изведнъж всичките и да навлечеш на себе си шумно множество изкушения. Едва когато с усилие успееш да се отървеш от едно страстно удоволствие, мини във война с друго и по такъв начин най-лесно ще се избавиш от тях.

5/ Бъди, брате, преди всичко търпелив към всяко от изкушенията, с които обикновено бива изкушаван верният, като: укоряване, обиждане, оклеветяване, нападения, осъждания, гонения.

Не бъди бърз в словата, раздражителен, спорлив и тщеславен, не бъди любопитен, а доверчив. Не говори много. Бъди винаги готов да се учиш, а не да учиш, защото от това няма никаква полза за тебе. Не питай за мирските дела, както казва пророкът, за да не заговарят устата ти за делата човешки /Пс. 16:4/. Защото, който говори с желание за делата на грешниците, той пробужда и сам в себе си подобни страсти.

6/ Не се лени да четеш, особено из Новия Завет. „Всичко изпитвайте, о доброто се дръжте“ /1Солун. 5:21/. Помнете, че и из онова, което е позволено, не всичко е полезно. Към всички, които идват при тебе да беседват, бъди искрен, радушен, приветлив, смиреномъдр. Бягай от златото като клеветник на душата, баща на греха и слуга на дявола. Бягай от удоволствията и бъди въздържан.

Тялото изморявай с трудове, а душата да търпи изкушения. Изследвай житията на праведните и подбуждай душата си да им подражава.

7/ Не обхождай села и градове дори и под предлог на нужда, за да не би, като излизаш от своето обикновено жилище, да отстъпиш и от начина на живота си. Не бъди градолюбов, а пустиннолюбив, като винаги пребиваваш у дома си и неразсеяно извършваш молитви и псалмопения. Бъди страннолюбив без грижа за хубави ястия. От никого нищо не искай.

Не бъди сребролюбив. Среброто не е зло само по себе си, а става зловредно тогава, когато се пристрастяваме към него. Гледай как би могъл да подпомагаш бедните, като не правиш себе си сребролюбив. Затова, ако някой ти донесе пари за бедните, посъветвай го щото той сам да ги раздаде на нуждаещите се братя. За всичко очаквай отплата от бъдещите блага, в което ще участват всички Светии.

8/ Винаги умиротворявай ума си и противопоставяй на дяволските мисли благочестиви помисли, особено когато настъпват лукави мисли и ти казват: “Каква полза от пребиваване в това пустинно място и каква изгода от отдалечаването от човешкото общество? Или не знаеш как е създал Бог епископите, тези преподобни мъже, които събират верните и в църквите им предлагат духовни поучения, като доставят велика полза на тези, които отиват. Там се разрешават въпроси, разяснява се Апостолското учение, висотата на Богословието, събеседва се с духовните братя, една работа, която доставя извънредно голяма полза. А ти сам лишаваш себе си от тези блага и седиш тука на изтезание като дивите зверове. Виждаш каква пустош е тук, какво безлюдие, каква бедност на учения - няма братя, няма приложение за Божиите заповедите.”

9/ И така, когато лукавите мисли те смутят с такива или подобни благи слова, противопоставяй им благочестиви помисли и с твърдост речи в сърцето си: ако и в света да има такива блага, за каквито ти говориш, то аз съм се отдалечил тука, защото считам себе си недостоеен за тях. Но аз от опит зная, че тези блага там винаги са примесени с немалко зло. Така веднъж отидох на духовно тържество и едвам намерих един що годе търпим човек, но и той, оказа се, само на вид се боеше от Бога, а в действителност беше под властта на дявола, понеже говореше величаво, преплиташе лъжа и се гордееше с много знания. Но заедно с това срещнах и крадци, измамници, похитители, оскърбители, горделивци, видях пияници, които се бият и проливат кръв, видях красиви жени, които смутиха моето целомъдрие, и макар да избегнах блудни дела, оскверних моето девство с помисъл в сърцето си; слушах песни, неприлични беседи и шумни гласове от народа; видях сълзите на окрадените,

скърбите на обидените и стоновете на избитите. Ето какво видях и заключавам, че това не беше духовно тържество, но бурно мое, готово всичко да погълне в своите вълни.

10/ Каж ми ти, зла помисъл или демон на суетните удоволствия и тщеславието, каква е за мен ползата да виждам и да слушам всичко това, като нямам сила нито да помогна на обидения, нито да спра оскърбителя, нито да изправя съгрешилия, а отгоре на всичко и сам се подхвърлям на опасност да падна в тежко погубване. Защото както малкото чиста вода изчезва в по-голямо количество мътна, така и доброто, доколкото се мисли, че съществува в обикновения живот, се поглъща от многото злини. И така, каква полза ще има за мене там, където очевидно има вреда за душата ми? Ето защо аз се заселих в планините, за да се избавя с благодатта Христова като птица от мрежите на ловците.

11/ Освен това аз прекарах дни в пустинята на такова място, където и Сам Господ е благословил да се пребивава. В пустинята е дъбът Мамврийски, под който Бог се яви на Авраама. В пустинята издигната до небето стълба е била видяна от Иакова; в пустинята Израил получил закона и после отишъл в обетованата земя; в пустинята Моисей видял Бога; като се заселил в пустинята, Илия угодил Богу. В пустинята Иоан се бе приготвил да проповядва покаяние; на Елеон, извън града се отдалечил Господ за молитва, като научи и нас на уединена молитва. В пустинята е тесен и прискърбен пътят, който води към живот; в пустините, в планините, пещерите и пропастите земни се скитали пророците и праведниците и целият сонм пустиннолюбиви отци, просияли със светост на земята и със слава на небето. В пустинята се стремя и аз да стана достоен за благата, обещани за мъчениците и праведниците, за да мога истински да кажа: „*По думата на устата Ти, аз се пазех от пътищата на притеснителя*“ /Пс. 16:4/. Извън града разпънаха за нас Господа и кръстната смърт ни оживотвори, за да покажа и аз търпение, да понеса кръст в пустинята и с търпение да се приближа до Него. Към Него се стремя, Него търся и Неговия Отец и Всесвятия Дух, за да се обърна във Негов верен роб в деня на отплатата.

12/ Като разпалваш в себе си такива помисли, ти най- усърдно и с внимание завърши започнатото. Подвизавай се до смърт за истината и отсичай търпеливо всяка зла мисъл по словото на Апостола, който казва: „*Гледайте, братя, да не би у някого от вас да има лукаво от неверие сърце, та да отстъпи от живия Бог. Но наставлявайте се всеки ден, докле се казва “днес”*“ /Евр. 3:12-13/, думата “днес” означава времето на нашия живот. Като живееш така, брате, ти и сам себе си ще спасиш, и нас ще зарадваш, а и Бога ще прославиш. Нему слава и власт во веки веков.

Амин.

**Наставление за този,
който постъпва в обител**

1/ Трябва да се знае, че този, който изоставя света и встъпва в обител, трябва в началото да бъде подложен на старото изпитание, като му се възлагат разнообразни послушания освен определените от устава за свещеноедействия и псалмопения. Ако той се покорява на всеки със смирение и носи послушанието, без да се лени, безропотно и с готовност - добре, а ако ли не, да бъде отпратен там, откъдето е дошъл, без да бъде приет в числото на братството; и нека той да вземе всичко, що е донесъл, освен подареното, защото над него той вече няма право. Но който е приел подстрижение, няма власт нито над себе си, ни над това, което е донесъл в манастира. Въобще дареното Богу и в църквата на манастира по никакъв начин не трябва да бъде възвръщано.

2/ Четем в отечника, че един Отец не допуснал в манастира дошлия при него мирянин, за да изпита искрено ли желае той монашеския живот. После, когато видял, че този мирянин не отстъпва от стените на обителта и след като няколко дена просеждал с търпение пред нейните врати без храна и питие, въвел го вътре в манастира и почнал да му говори така: Помни, брате, колко дена ти прекара отвън вратата на обителта, преди да бъдеш допуснат вътре в нея. Това е, за да можеш ти още в началото да изпиташ трудностите на пътя, който си пожелал, и да не стъпиш на него самонадеяно и лекомислено, а да знаеш какво те очаква и сега, като определиш себе си за труд и търпение, да можеш да станеш съвършен раб Божий. Защото както тези, които искрено решават да работят за Владиката - Христос, в този чин, обещан за бъдеща слава и чест, така и тези, които с невнимание и безгрижност пристъпват към този обет, си приготвят най-тежки мъки. Ние като че се отвращавахме от теб и не се съгласявахме веднага да те приемем не защото не искаме спасение за тебе, а и за всеки, който се обърне към покаяние, а затова, за да не те приемем безогледно и, както се казва, сами да попаднем под осъждане за лекомислие и снизхождение, а и тебе да подхвърлим на най-тежки мъки; за да не би, като бъдеш приет без затруднение и после узнаеш тежестта и строгостта на обета, да се окажеш нехаен и безгрижен. Сега, като узна още в началото трудността на приетия от тебе живот, можеш да разбереш какво трябва да правиш по-нататък.

3/ Старай се да увеличиш търпението, което показва, за да бъдеш приет в манастира, защото пагубно е за тебе, който си длъжен да тръгнеш и вървиш с топлота към съвършенство, да го умалиш и падаш надолу. Не този е блажен, който е познал с търпение, но този, който докрай пребъде в него. Пълзящата по земята земя винаги върви по петите ни, т. е. строи коварни планове по пътя и до края на нашия живот се стареа да ни спъне. Ето защо доброто начало и първата топлота на отказването от света не ще принесат никаква полза, ако и краят не бъде също такъв. И така, ако искаш да съкрушиш главата на змията, старай се по-скоро да откриеш на своя духовен Отец всички налетяли те помисли. Защото според Писанието *„Кога пристъпваш да служиш Господу Богу, пригответи душата си за изкушение: оправи сърцето си и бъди твърд“* /Сир. 2:1-2/, *„Защото тесни са вратата и стеснен е пътят, който води в живота, и малцина ги намират“* /Мат.

7:14/. Подражай на ревностните и добрите, а нехайните и небрежните не гледай. „Мнозина са звани, а малцина избрани“ /Мат. 20:16/ и малко е стадото, комуто благоволи Бог да даде царството /Лук. 12:32/. Не мисли, че е малък грях да дадеш обещание да отиваш към съвършенство, а да живееш подобно на нехайните и безгрижни хора.

4/ Ако искаш без беди да преживееш в обителта, постигни преди всичко смирение. Но за да разбереш точно какво е то, аз ще ти представя неговите признаци. За смирение се счита това да умъртвиш волята си, като не скриваш от духовния си отец нищо не само от делата, но и от помислите си, като в нищо не вярваш на своя разум, но във всичко следваш разсъжденията на своя отец, като не само не оскърбяваш сам никого, но и с радост понасяш оскърбления, причинени ти от други. Да не започваш нови дела, които не са определени от общия устав и от примерите на Светиите; да се задоволяваш с малкото и оскъдното, и да благодариш за това, което ти дава, като считаш себе си недостоеен даже и за това, като считаш искрено себе си за по-долен от всички и в нищо да не поставяш себе си по-високо от когото и да е; като обуздаваш езика си и не бъдеш бърз на слова и спорлив в беседи; като не обичаш празнословието и многословието. Навсякъде и във всичко показвай смирение. Успелият във всичко това достига висота в любовта, в която няма повече страх и посредством която всичко се изпълнява не от нужда и заради труда, а с огнена ревност и с възжелание за добро.

5/ Ако искаш да имаш успех сред обществото на братята, следвай правилото на Пророка: „Аз пък като глух не чувам, и съм като ням, който не отваря устата си“ /Пс. 37:14/. Ако се случи каквото и да е да те смути, спомни си следващото правило: „Рекох си, ще пазя пътищата си, за да не съгреша с езика си“ /Пс. 76:5/. Не подражай на тези, които имат недъзи, неверие и своенравие, и се старай винаги да пропускаш без внимание онези слова, които биха те смутили. Бъди като глух и ням.

6/ От всичко най-вече спазвай следното: „Ако някой от вас мисли, че е мъдър на този свят, нека стане безумен, за да бъде мъдър“ /1 Кор. 3:18/. Когато твоят отец ти казва какво да правиш, не разсъждавай, не изпитвай, не размишлявай, а с простота и вяра колкото се може по-скоро изпълнявай заповяданото. Утвърди сърцето си в такова разположение, и ти ще можеш леко и докрай да понесеш благото иго на послушанието и никакво изкушение и лукавство на дявола не ще могат да те разколебаят в изкуството ти да живееш в общежитие. Не мисли впрочем, че ти си изкусен в пазене на търпение и благодушие при добротата на другите, т. е. когато никой не те огорчава и унижава, защото това не е в твоя власт и не е доказателство за твоята добродетел. Едва когато започнеш да понасяш с кротост хули и безчестие, едва тогава ще е възможно да се каже, че ти се учиш на търпение.

7/ Началото на нашето спасение е страхът Божи. От него се ражда добро послушание, а от него - изоставяне и презрение на всички житейско; от него пък се ражда смирение и умъртвяване на собствената воля; умъртвяването на своята воля изсушава корените на страстите, а когато те са изсушени, тогава отпадат сами по себе си и всички разклонения на греха - пороците, падението на душата; с отсичането на страстите и греховете се умножават добродетелите; чрез умножение на добродетелите се създава чистота на сърцето, а чистотата на сърцето довежда до

Ангелско съвършенство по благодатта и човеколюбието на Господа нашего Иисуса Христа, комуто слава, чест и поклонение с безначалния Негов Отец и единосъщния и животворящ Дух, сега и винаги и во веки веков.

Амин.

Наставление за девствениците

1/ Чуй, рабиньо Христова, чуй от моите уста словата и нека твоите уши възприемат Боговдъхновените думи. Блаженият Павел е казал, че когато мъжът се прилепи към жена си, *„ще бъдат двамата една плът“* /Еф. 5:31/. Подобно на всеки мъж и жена този, който се съединява с Господа, *„един дух е с Него“* /1 Кор. 6:17/. Ако живущите в света оставят баща и майка и се прилепват към тленните хора, не трябва ли още повече девата въздържаница да остави всичко земно и да се прилепи към единия Бог? Свидетел ми е за това Апостолът, който казва: *„Неомъжената се грижи за Господни работи - как да угоди Господу, за да стане света телом и духом, а омъжената се грижи за световни работи - как да угоди на мъжа си“* /1 Кор. 7:34/.

2/ После казвам, че ако дева или вдовица въздържаница има грижа за нещо мирско, то този предмет на грижа е и неин мъж. Движимо ли е нейното имущество или недвижимо - грижата за него осквернява ума`и, защото както незаконният мъж осквернява тялото, така и мирските дела оскверняват душата`и и тя вече не бива света телом и духом. Ако ли тя се грижи за делото Божие, то Христос бива неин Жених.

3/ Съчетаваната със смъртен мъж изпълнява неговата воля, защото е казано: *„Жената не е господарка на тялото си, а мъжът“* /1 Кор. 7:4/. А също: *„Както църквата се покорява на Христа, така и жените да се покоряват на мъжете си във всичко“* /Еф. 5:24/. От това мирското можеш, ако искаш, да разбереш и по-горното, т. е. че тази, която се свързва с Небесния жених, е длъжна да изпълнява волята Му. А волята Христова се състои в това да се прилепиш към Него, като не взимаш със себе си нищо от вещите на този свят и без да се грижиш за нищо земно, да понесеш кръста си заради Разпънатия по своя воля, а старание и грижа да имаш само за това, щото ден и нощ да Го хвалиш в непрестанни песни и славословия; да ревнуваш за просвещение на мислените си очи; да разбираш Неговата воля и да я изпълняваш; да имаш просто сърце и чист ум; да бъдеш милостива, както Той Сам е милостив и щедър; да бъдеш кротка, мълчалива и незлоблива; да не въздаваш зло за зло; да понасяш всяка хула, както и Той сам бил хулен от Иудеите и е понесъл това; да претърпиш рани и мъки, както Той, когато беше ударен от архиереевия слуга, нищо не направи, а само каза: *„Ако говорих зло, докажи злото; ако ли добре, защо ме биеш?“* /Иоан. 18:23/.

4/ Не можеше ли Той, заповядалият на земята да погълне Дафана и Авирона и тези с тях, да предаде на такова поглъщане и този, който простира ръка да удари своя Създател? Но Той всичко търпя, *„като остави нам пример, за да вървим по стъпките Му“* /1 Пет. 2:21/. А ти, бидейки човек, не понасяш безчестие от

еднородния на тебе, подражай на своя Господ, защото, ако Той, бидейки Бог, понесе заради теб плесница от човека грешник, ти ли ще негодуваш, когато подобният на тебе те укорява, или ще търсиш да му отмъстиш? Какво безсмислие! Какво неразумие! За това ни е приготвена и мъка, защото, бидейки разумни, ние се уподобяваме на неразумни скотове. Той дошъл в този свят във велико смирение и бидейки богат, бедствувал заради нас, та и ние да се обогатим чрез нищетата Му /2 Кор. 8:9/.

5/ Бидейки Бог, Той станал човек заради нас и се родил от Пресвета Богородица Мария, за да ни освободи от властта на дявола. После, които желаят да се спасят, правят себе си безумни за този свят, щото пред Бога да бъдат почтени и мъдри. Хората наричат мъдри тези, които умеят да дават и взимат, да купуват и продават, ловко да търгуват и подриват успеха на ближния, да лихварствуват и чрез лихва от една рублина да правят две, а Бог нарича такива глупави, неразумни и грешни. Послушай какво казва Сам Бог чрез Пророк Иеремия: *„Те са неразумни деца, и няма у тях разсъдък: те са умни за зло, ала не умеят да вършат добро“* /Иер. 4:22/. Така и блаженият Павел казва: *„Ако някой от вас мисли, че е мъдър на тоя свят, нека стане безумен, за да бъде мъдър. Защото мъдростта на тоя свят е безумство пред Бога“* /1 Кор. 3:18-19/. И отново казва: *„Не бивайте деца по ум; бъдете младенци в злото, а по ум бъдете пълнолетни“* /1 Кор. 14:20/. Бог иска да бъдем безумни в отношенията си към земното, а в отношенията си към небесното - мъдри. И нашият враг, дяволът, е мъдър на зло. Затова и ние трябва с мъдрост да постъпваме против него, за да го победим в злите хитрости, защото Спасителят казва в Евангелието: *„Бъдете мъдри като змии и незлобливи като гълъби“* /Мат. 10:16/. Той ще нарече мъдър онзи, който изпълнява волята Божия и пази Неговите заповеди.

7/ Велика и спасителна сила се крие в смиреномъдрието. Сатаната не за блуд, прелюбодеяние или кражба е свален от небесата, а гордостта го е хвърлила в бездната на преизподнята. Той казал: *„Ще възлеза на небето, ще издигна престола си по-високо от Божиите звезди и ще седна на планината... подобен на Всевишния“* /Ис. 14:13-14/. За тези си думи той бил свален от висините и вечният огън станал негово достояние. Затова гордостта принадлежи на дявола, а смиреномъдрието е отличително свойство на Христа и християните. Сам Господ казва: *„Който иска между вас да бъде големец, нека ви бъде слуга“* /Марк. 10:43-44/. Силно да възлюбим поста. Постът, молитвата и милостинята съставляват най-безопасна ограда и избавят човека от смъртта. Както чрез вкусването на забранения плод Адам бил изгонен от рая, така чрез пост и послушание, който желае, влиза там отново. С тези добродетели украси тялото си, дево, и ще се понравиш на Небесния Жених. Защото привързаната към света, за да се понрави на своя жених, употребява за тялото си благовонни масла и се украсява със скъпоценни дрехи и злато; Христос нищо не иска от тебе. Нему е нужно чисто сърце и непорочно тяло, макар то и да е посиняло от поста. Ако някой дойде и ти каже - не пости много, ще заболееш, не вярвай на такива и не ги слушай, защото врагът им внушава такива съвети.

9/ Спомни си какво казва Писанието. Когато тримата момци и Данаил били пленени от Навуходоносор, вавилонския цар, а заедно с тях и други, то царят заповядал да ядат от неговата трапеза и да пият от неговото вино. Но Данаил и тримата момци не искали да се хранят от царската трапеза и казали на евнуха,

който се грижел за тях: *“Давай ни овощия за храна и вода за пиене.”* Евнухът им отвърнал: *“Боя се от господаря си, царя, който сам ви отреди храна и пиене: ако той види лицата ви по-мършави, отколкото у момците, ваши връстници, вие ще турите главата ми в опасност пред царя.”* Те му казали: *“Направи опит над рабите си: нека десет дни ни дават овошки за храна и вода за пиене.”* А когато ги завел при царя и лицата им се оказали по-хубави от тези на момците, яли от царската трапеза / Дан. 1/.

10/ Виждаш ли какво значи пост! И още: той лекува болестите, изсушава вредните сокове на тялото, прогонва демоните и помислите, а умът става светъл, сърцето чисто, тялото здраво и представя човека пред Божия Престол. Но за да не би да помислиш, че говоря напразно, имаме свидетелство от Евангелието, изречено от Самия Спасител. Неговите ученици Го запитали защо не могат да прогонват нечистите духове, а Той им отговорил: *„Тоя род с нищо не може да излезе, освен с молитва и пост“* /Марк. 9:29/ И така, всеки, който е смущаван от нечист дух, утеснен от него, веднага ще се отдалечи, понеже се бои. Демоните твърде много се наслаждават от пирове, пианство и от всяко плътско удоволствие.

11/ Велика слава е скрита в поста и велики дела се извършват чрез него. Той е ангелски живот и който го поддържа, стои в ангелски чин. Впрочем не мисли, възлюблена, че това е така просто. Само телесният пост не е истински пост. Не този, който се въздържа само от храна, пости истински, а онзи, който освен това се отдалечава и от всякакви зли дела. Защото, ако някой пости, а не въздържа устата си от зли думи, насмешки и осъждане или от лъжи, клевети и говорене за ближния, за него не ще има никаква полза от поста и той изцяло ще погуби труда си.

12/ Така, рабиньо Христова и всички, които искат да се спасят, когато постят, трябва да очистят себе си от всякакво сребролюбие, защото сребролюбието е корен на всички злини. Бягай далеч от тщеславие и гордост. Ако помисъл ти внушава, че ти вече си станала велика и си преуспяла в добродетелта, не и вярвай - това е коварство на врага, който иска да те впрегне в тщеславие. И така, не приемай мисъл, която те хвали.

13/ Ако отново помисъл ти внушава: *“Не се труди така много, и без това ще се спасиш”*, не я слушай - това е врагът, който иска да ти навее леност или скука и така да те отврати от добрия живот. Често той внушава на хората да отиват и да хвалят другия в лицето, за да надделеят в сърцето му. И така, не приемай хорските похвали. И така идват много лукавства от врага за рабинята Господня.

14/ Ако ти каже някой: *“Блажена си ти”*, кажи му: *“Когато изляза из тяло си тогава ще бъда блажена, ако прекарам добре живота си, а сега не мога да ти вярвам, защото ние, хората, сме променливи подобно на вятър.”*

15/ Когато помисъл започне да ти внушава да укоряваш злъчните хора, не я слушай, защото тя е от врага. Считай себе си по-лоша от всички, за да бъдеш в царството небесно пред мнозина и да бъдеш възвеличена от Бога.

16/ Врагът може да ти внушава и извънредно подвижничество, за да направи тялото ти слабо и неспособно за нищо. Затова твоят пост трябва да бъде винаги с мярка. Пости цяла година освен при крайна нужда. В деветия час на деня (3 часа), като направиш молитва с песен, яж хляб с овощия, подправени с дървено масло.

17/ Но, дево, гледай щото никои да не знае за твоя подвиг, даже и най-близките ти родственици. Каквото и да правиш, прави го тайно „и твоят Отец, Който вижда в скришно, ще ти въздаде найве“ /Мат. 6:6/. Само ако намериш душа единомислена, трудеща се за Бога, както и ти, тогава открий своята тайна. В това няма тщеславие, защото ти ще говориш за спасението на душата.

18/ Велико възмездие ще получиш, ако от теб бъде спасена и друга душа. На тези, които имат ревност да слушат, говори това, което ще им е полезно, но ако някой слуша, а не прави, нему не казвай нищо, защото и Господ казва: *“Не давайте светињата на псетата и не хвърляйте бисера си пред свинете”* /Мат. 7:6/. Тук Христос нарича кучета и свини тези, които водят лош живот, а честните бисери са словата Божи, които трябва да се преподават само на достойните. Блажена е душата, която слуша словата, написани в светите книги и ги изпълнява. Свидетелство за всеки човек, който слуша тези слова и ги изпълнява, е, че неговото име ще бъде написано в книгата на живота и той ще бъде поставен в чина на праведните.

19/ Когато се молиш или пееш, или четеш, уединявай се, за да не ти слушат гласа освен ти сама себе си; само ако имаш единодушни, прави го с една или две девици. Защото Христос казва: *“Дето са двама или трима, събрани в Мое име, там съм аз съм посред тях”* /Мат. 18:20/.

20/ Отхвърли женското мъдруване и приеми дръзновение и мъжество, защото в царството Небесно *„няма мъжки пол, ни женски“* /Гал. 3:28/. И всички жени, които угаждат на Бога, се приемат като мъже. Забрави девическите облекла, за да получиш чест като добра вдовица. Ако ти не правиш за себе си девически облекла, то не ще те и наричат млада и ще имаш честта на старица. Материята на облеклото ти не бива да бъде скъпа.

21/ Когато се срещаш с някой, лицето ти да бъде закрито и сведено ниско; не повдигай очите си към никого освен единствено към Бога.

22/ Когато стоиш на молитва, краката ти нека бъдат покрити с обувки, защото такова украшение е прилично. Никога не се събличай съвсем, а нека и денем, и нощем дреха да покрива тялото ти. Никаква друга жена без крайна нужда не бива да гледа голотата на тялото ти, а дори и самата ти не се оглеждай, когато се събличаш. Защото в мига, в който си дала пред Бога обет за всестранно въздържание, твоето тяло е било осветено и сега е храм Божи, а храмът не бива да бъде откриван на всички.

23/ Когато си здрава, не ходи на баня без крайна нужда. Може да не обливаш цялото си тяло с вода; достатъчно е да умиеш лицето, ръцете и краката. Когато измиваш лицето си и двете си ръце, не натривай страните си и не поставяй във водата треви, селитра или нещо подобно, както постъпват мирските жени, а се измивай с чиста вода. Не мажи тялото си със скъпи масла и не пръскай дрехите си с приятни миризми.

24/ Ако тялото ти заслабне, *„употребявай и малко вино, поради стомаха си“* /Тим. 5:23/. А когато паднеш в болест, дано не се случи, всячески се погрижи за себе си и не позволявай на хората да казват, че тази болест ти се е случила поради постене; но погрижи се, преди да са казали това, да се оправиш, по-скоро да станеш и отново да се захванеш за обикновения си начин на живот. Цялото време на

живота си проведи в пост, молитва и милостиня. Блажен е, който слуша това и го изпълнява.

25/ Нощ и ден Словото Божие да не отстъпва от устата ти. Твое постоянно дело да бъде поучението в Божествените Писания. Вземи псалтир и научи псалми. Нека изгряващото слънце види тази книга в ръцете ти.

26/ В третия час извършвай молитвословие, защото в този час е осъден на кръст Иисус - животът за всички. В шестия час също се помоли с псалми, плач и моление за това, че в този час Син Божи е увиснал на кръста. В деветия час отново умолявай Бога с песни и славословия, изповядай греховете си за това, че в този час Господ, Който висял на дървото, предал Своя Дух на Бога Отца.

27/ След молитвата в деветия час яж от своя хляб и поблагодари на Бога за трапезата си по този начин: „Благословен Бог, Който ни милува и храни от нашето детство, дава храна на всяка плът, изпълва с радост и веселие сърцата ни, та винаги да имаме всяко доволство, да избилствуваме с всяко добро дело в Христа Иисуса Господа нашего, на Когото подобава слава, чест и поклонение със Светия Дух во веки веков. Амин.“ Като преломяваш хляба, направи върху него три пъти кръстно знамение, като казваш с благодарност: „Благодаря Ти, Отче наш, за Твоето свето възкресение, което Ти Си ни показал чрез Иисуса, Твоя Син. И както този хляб отначало е разхвърлен по тази трапеза (във вид на брашно или тесто) и след като бъде събран, образува нещо цяло, така ще бъде събрана и Твоята църква от пределите на земята в Царството Ти. Защото е Твоя силата и славата во веки веков. Амин.“ Тази молитва ти трябва да кажеш, когато преломяваш хляба и приготвяваш трапезата. А когато го поставиш на масата и искаш да седнеш, кажи: “Отче наш” цялата. Следващата молитва, написана отдавна: „Благословен Бог наш...“, ние казваме след ядене, когато ставаме от масата. Ако с тебе се хранят и други сестри, нека и те поблагодарят за предложения хляб, като се помолите заедно.

28/ Ако на трапезата се случи оглашена, то тя не бива да се моли заедно с вас, затова не и позволявайте да седне, та да цени преимуществото на верните. Също така не сядай без крайна нужда да ядеш хляба си с нехайни жени, които обичат смях, защото ти си света за Господа, Богу Твоему, и твоята молитва, свети слова и песни са осветили храната и пиетието ти. Нека само благоговейни и благочестиви девици да се хранят с тебе. Никога не яж храна с жени високомерни и не поддържай приятелство с горделиви, защото Божественото Писание казва: „*Който се до катран допира, ще се очерни, и който с горделив общува, като него ще стане*“ /Сир. 13:1/. Ако с тебе на трапезата стои богатата жена, а ти видиш бедна, покани я да ядете заедно, без да се срамуваш от богатата. Не обичай човешката слава, а повече Божията, защото Бог е на бедните и унижените. Блажена е душата, която съблюдава това.

29/ Не е хубаво млада да живее с млада, а и нищо добро не ще направят, защото едната няма да слуша другата, а другата ще я презира. Нека млада да живее със старица и да бъде под нейно ръководство, това ще е добре, защото старицата не ще гледа снизходително желанията на младата. Горко на дева, която не стои под надзор в послушание и не е оградена с правила. Тя е подобна на кораб, който няма кормчия. Както той, ако изгуби мачтата и кормилото си, бива подхвърлян от вълните тук и там, а понякога попада върху подводен камък и загива, така бива и с

тази, която от никого не се бои. Напротив, блажена е девата, която е оградена с правила и послушание. Тя е подобна на добро лозе, в заградена градина, в което в нужното време идва градинарят и очиства вейките му, полива го и изтръгва лошите треви около него; а то, имайки такива грижи, обилно дава плод в свое си време.

30/ Гледай да не забравяш да казваш на трапезата си посочените молитви, за да бъдат осветени храната и пиетието ти. Когато станеш от масата, кажи три пъти с благодарност: „Милостив и благ е Господ! Дава храна на боящия се от Него. Слава Отцу и Сину и Светому Духу и сега, и всякога и во веки веков. Амин.“ Към тези славословия прибави и следващата молитва: „Господи, Иисусе Христе, Боже, Вседържителю, Твоето име е повече от всяко богатство! Благодарим и хвалим Те, защото Си ни сподобил да се наситим от Твоите блага чрез тази телесна храна. Молим Те и просим, Господи, сподоби ни да приемем и небесна храна. Дай ни да се боим от страшното и всеславно Твое име и да не престъпваме заповедите Ти. Вложи в нашите сърца Твоя закон и Твоите оправдания и освети нашите дух, душа и тяло чрез възлюбения Твой Син Иисуса Христа, Господа нашего, заедно с Когото Ти поддържа слава, власт, чест и поклонение во веки веков. Амин.

31/ Има неразумни хора, които се нахвърлят на храната подобно на животни, които в ранно утро замислят кого да излъжат, кого да притеснят, за да се сподобят със средства и да напълнят ненаситния си стомах. Такива няма да славословят Бога за храната и за такива е казал дивният апостол Павел: *„Постъпват като врагове на Кръста Христов; техният край е погибел, техният бог - коремът, а славата - в срама им; те мислят за земното. А нашето живелище е на небесата“* /Фил. 3:18-20/. Те са по-лоши от зверове и птици, защото птиците и зверовете знаят сътворилия ги Бог и Го благославят, а хората, които са създание на Неговите ръце и носят Неговия образ, не знаят своя Творец, наистина изповядват Го, но с устата си, а с делата си се отмятат от Него.

32/ *„Ти вярваш, че Бог е един: добре правиш; и бесовете вярват, и треперят“* /Иак. 2:19/; но *„Вярата без дела е мъртва“* /Иак 2:20/. Каква полза за човека, който изповядва, че има Бог, а със злите си дела се отмята от Него? Как ще повярваш на някого, че има господар, когато той не работи за него? Слугите знаят своите господари и ги слушат; и ние сме длъжни да зачитаме своя Господар не само на думи, но и на дело, защото Сам Господ Иисус Христос свидетелствува в Евангелието: *„Не всеки, който Ми казва: Господи, Господи! ще влезе в царството небесно, а оня, който изпълнява волята на Моя Отец Небесен“* /Мат. 7:21/. И във Ветхия Завет: *„Не изговаряй напразно Името на Господа, твоя Бог“* /Исх. 20:7/. А на друго място се заповядва: *„Да отстъпи от неправдата всеки, който споменава Името Господне“* /2 Тим. 2:19/. Желаш ли да знаеш, че зверове и птици знаят Бога и благославят името Му, послушай как Дух Свети им заповядва в песните: *“Благословете Господа, всички птици небесни, пейте и го прославяйте вовеки. Благословете Господа, зверове и всички добитъци, пейте и Го прославяйте вовеки”* /Дан. 3:80-81/. Ако не биха могли да благославят, то не би им било заповядано. И не само те благославят Бога, но и всяка видима твар Го изповядва непрестанно: *„Всички дела Господни, благословете Господа, пейте и Го прославяйте вовеки“* /Дан. 3:57/.

33/ И за теб, раба Божия, стоиш ли или седиш, работа ли някаква вършиш или вземаш храна, на легло ли отиваш или ставаш песента към Бога да не отстъпва

от устата ти. Блажени са ушите, които приемат тези слова. Когато настъпи дванадесетият час, единодушно с друга дева извършвай по-дълга и по-съкрушаваща молитва, а ако нямаш единодушна - сама, пред единия Бог, Който е навсякъде и всичко чува.

34/ Добре е да се проливат сълзи пред Бога! Велика добродетел и велик подвиг са сълзите! Те измиват велики грехове и беззакония. Свидетел ми е Св. Евангелие, защото когато Спасителят бе предаден на Иудеите, Петър се отрече три пъти с клетва от Него, преди петел да пропее. *„Тогавя Господ, като се обърна, погледна Петра, и Петър си спомни думите на Господа, както му беше казал: преди още петел да пропее, ти три пъти ще се отречеш от Мене. И като излезе вън, горко плака“* /Лук. 22:61-63/. Ето сълзи! Погледни какво беззаконие изгладиха те! Какво по-лошо от това зло? Три пъти да се отречеш с клетва от своя Владика. Но и такова беззаконие изгладиха сълзите! Виждаш ли каква сила имат? Но това е написано за нас, за да го следваме и да имаме живот вечен.

35/ Не всички имат дар за сълзи, а само тези, които имат ум. Те живеят горе и са забравили всичко земно, нямат грижа за плътта, а и съвсем не знаят има ли свят, те са умъртвили всичките си връзки със земята. Само на такива се дават плач и сълзи. Защото тези, които имат чисто сърце и незаспиващо око на ума, те още докато са на земята, ще видят адските наказания и вечните мъки, в които се мъчат грешниците, огън вечен, пъклена тъма, плач и скърцане със зъби; ще видят също така небесните блага, които Бог е дарувал на светиите: слава, венци, свято великолепие, царствено украшение, свети Престоли, неизразими утешения и живот вечен. И какво още да кажа? Който има чист ум и чисто сърце, Самият Бог го гледа с вътрешните си очи. Как да не плаче и да не пролива сълзи за това, което вижда? Той плаче и се раздира, за да се избави от страшните мъки и отново плаче и се моли, за да се сподоби с небесните блага.

36/ Затова са възненавидели светиите този свят, понеже ясно са виждали какви блага ще наследят. А тези, които се наслаждават на утехи в този свят, нека не се надяват да получат вечно утешение, защото царството небесно не е достойние на тези, които се утешават тук, а на тези, които търпеливо и с вяра прекарват живота си в скръб и утеснение. Не даром се получава то. Не! И онези, които са се сподобили с него, са го придобили с големи усилия и мъжествено търпение и пот. Тези, които искрено са го пожелали, не държат сметка колко са се потрудили тук, защото, заминавайки, забравят трудовете и страданията, понесени в този суетен свят заради великото и неизречимо утешение, което им се дарува.

37/ Какво ще кажеш ти, човече? Ето, предлагат ти се два пътя - живот и смърт. Иди където искаш. Ето огън и вода! Където искаш, простри ръката си. В твоя власт е, ако искаш да наследис живот вечен, и в твоя власт е да бъдеш предаден на вечна смърт. Смъртта е живот в духа на света, а животът е умъртвяване на света и следване на Евангелските заповеди. Светът е противоположен на Евангелието както смъртта на живота. Ако тръгнеш по духа на света, ще дойдеш до смърт и ще бъдеш извън Бога според Свещеното Писание, но ако тръгнеш според Евангелските указания, то ти ще влезеш в живота и смъртта не ще се докосне до тебе, защото за праведните тя не е смърт, а преминаване от този свят към вечен покой.

38/ Както се излиза от тъмница, така и праведните излизат от този многотруден живот към благата, пригответи за тях, *„както е писано: Око не е виждало, ухо не е чувало и човеку на ум не е идвало това, що Бог е приготвил за ония, които Го обичат“*. /1 Кор. 2:9/. А грешниците и тука страдат, а и там ги очаква огън. Те трябва двойно да плачат, защото и тук са в теснота, а и там не ще получат простор. Затова е и казано в Божественото Писание: *„Злочестина докосне ли нечестивците, те изчезват“* /Прит. 12:7/, защото нему е тясно навсякъде - там мъки, а тук скърби.

39/ Няма човек, който да не търпял никаква скръб в този живот. Беден и богат, роб и свободен, грешен и праведен, всички еднакво търпят, а и еднакви неща се случват тук, в този свят, и на грешния, и на праведния; а там не е така. Там е съвсем друг порядък. Но и тук все пак има различия. Един е трудът на праведника, а друг на грешника. Праведникът се труди не за това, за да се насити стомахът му, защото той няма грижа за плътта, даже и не помни, че носи плът, а денонощно търси Бога, като не позволява на себе си много да спи и да засища душата си с хляб и вода. Той се скита в пустините, измъчвайки плътта си с всяко страдание, за да получи отредения за него неувяхващ венец.

40/ Грешникът пък се труди и страда не заради святост и богоугаждане, а заради бедната си плът. Предприемайки разни действия, той никога не е доволен от това, което има, и обладан от завист и ненаситност, се труди напразно. Впрочем заслепен от светски грижи, неразумният не разбира това и блуждае като в тъмнина, докато не дойде и за него страшният посланик - ангелът на смъртта, който не се впечатлява от лицето му и не взема дарове. Тогава в мъки ще изтръгне душата из тялото му и тя ще получи от Бога достойно въздаяние. Така суетният се труди суетно в този свят, работи за земното и отива към погибел. Той не си е спомнял за Бога на земята и не е имал грижи за страха Божи, затова и Той няма да се погрижи за него тогава. Защото праведен е Бог и праведен е Неговият съд. Когато Той дойде да съди света, тогава ще въздаде всекому според делата. Блажено е сърцето, което чувствава всичко това.

41/ Пробуждай са в полунощ и хвали Господа своя Бог. В този час Той е възкръснал и е възхвалил Своя Отец, затова и нам е заповядано да Го хвалим в това време. Когато ставаш, кажи първо този стих: *„Посред нощ ставах да Те славословя, заради Твоите праведни съдби“* /Псал. 118:62/, после помълчи малко и кажи 50-и псалом, целия докрай: *„Помилуй ме, Боже, по голямата Си милост...“* Стойкики, чети псалмите толкова, колкото можеш да прочетеш. След всеки псалом извършвай тайна молитва и коленопреклонение със сълзи, изповядай на Господа греховете си и Го моли да ги забрави, а след третия псалом кажи: алилуйя. Ако има други деви с тебе, нека и те да пеят една след друга и да четат молитви. Към сутринта чети следния псалом: *„Боже, ти си Бог мой, Тебе търся от ранни зори, за Тебе жадува душата ми“* /Пс. 62/, а на разсъмване: *„Всички дела Господни, благословете Господа, пейте и Го прославяйте веќеки“* /Дан. 3:57/, и *„Слава Богу във висините, на земята мир, между човеците благоговение! Хвалим Те, благославяме Те, кланяем Ти ся...“* (Великото славословие).

42/ Но повече от всичко се погрижи да запалиш в сърцето си любов, което е по-висше от всичко. *„Възлюби, казва се, Господа, Бога твоего, с всичкото си сърце, и с всичката си душа и с всичкия си разум... и ближния си като себе си. На тия две*

заповеди се крепи целият закон и пророците /Мат. 22:37, 39-40/. Бог е любов и Той преди всичко възлюбил човека и предал Себе си за него, за да го избави от всякакво беззаконие. И така, ако сам Господ умря за нас, то и ние сме длъжни да полагаме един за друг душите си. Бог е любов, а който има любов, той има и Бога, защото сам Той е казал: „По това ще познаят всички, че сте мои ученици, ако любов имате помежду си“ /Иоан. 13:35/. Колкото и да се труди човек, ако няма любов, трудът му е напразен. Показвай любов към своя ближен не само на думи, но и на дело.

43/ Не задържай злоба към никого в сърцето си, иначе молитвата ти не ще стигне чиста пред Бога. „Гневете се, но не грешете. Слънце да ви не залязва гневни“ /Еф. 4:26/. Бъди кротка, търпелива, отстъпчива и простосърдечна като дете, защото Господ казва: „Ако се не обърнете и не станете като деца, няма да влезете в царството небесно“ /Мат. 18:3/. Не се грижи, ако ти се случи каквато и да било скръб поради немотия или клевета, защото „световната скръб докарва смърт“ /2 Кор. 7:10/. Само за греховете си скърби и от нищо друго не се опечалявай, защото всичко е нищожно. Не повишавай гласа си, не се гневи на никого, защото на рабиня Божи не подобава да бъде в крамоли /2 Тим. 2:24/. Да не излиза от теб клетва, ни укор, ни злословие, защото твоите уста са осветени с духовни песни и със славословия към Бога.

44/ Без голяма нужда не е хубаво да се ходи в общество на хора. Възлюби безмълвието и го пази доколкото можеш. Не забравяй Божиите раби и те да не напускат сърцето ти. Ако свещеник или архиерей дойде в дома ти, приеми го както Синът Божий, защото нашият Господ Исус Христос казва: „Който приема вас, Мене приема“ /Мат. 10:40/. Ако дойде в дома ти старец, подвижник, посрещни го със страх и трепет и поклони му се в нозете до земята, защото ти не само на него се покланяш, но и на Бога, Който го изпраща. Вземи вода, умий нозете му и с благоговение слушай словата му.

45/ Не се уповавай на своето целомъдрие, а винаги се бой да не паднеш. Докато бъдеш боязлива, няма да паднеш... На въздържаница е прилично да яде хляб сама. Ако седиш на трапеза с други девиси, яж всичко, що е предложено, с тях, защото, ако не ядеш, ще изглежда като да ги осъждаш. Не откривай своето подвижничество. Ако те пият и вино, пийни малко заради тях, макар и да не пиеш. Ако те принуждават да пиеш повече, то, макар и да са велики старици, не ги слушай и им кажи: Вие проведохте своята младост във велико въздържание, а аз не съм достигнала още и до първата степен. Относно страннолюбието и милостинята ти нямаш нужда от наставления, защото ги правиш и сама. В църквата не говори нищо, а мълчи и внимавай в четенето.

Ако ти дойде в сърцето помисъл да направиш каквото и да е, не го изпълнявай веднага, за да не би врагът да ти се надсмее, а всичко прави със съвета на по-старите.

Когато пееш или се молиш, не позволявай на странични помисли да влизат в сърцето ти.

46/ Моля те, възлюблена, внимавай и се покорявай на заповедите, написани в Евангелието, не само с външните си уши ги приемай, но и с вътрешните. Внимавай над всяка заповед и изпълнявай всяка от тях. Ако ги запазиш, ти ще се сподобиш да влезеш в царския брак. Не говори в сърцето си: как мога да изпълня всичко?

Защото, ако ти си решила с цялата си готовност да ги изпълниш, Бог ще ти бъде помощник. За тези, които се боят от Бога, заповедите Му не са тежки.

47/ Никога да не намалява елейт в светилника ти, за да не дойде Женихът и да го намери угаснал, защото ти не знаеш кога ще дойде - в първия сън ли или пък на сутринта. И така бъди готова, та когато дойде, да го посрещнеш заедно с мъдрите девици, които имат елей в светилниците си, т. е. с топла молитва в сърцето, с дела на любовта.

48/ Всеки час помни своя край и непрестанно имай пред очите си смъртта. Помни пред Кого си длъжна да се представиш. Тежко е подвижничеството и въздържанието е трудно за изпълнение, но няма нищо по-сладко от небесния Жених. Тук ще се потрудим малко, а там ще получим живот вечен, защото и Св. Апостол Павел казва: „*Защото мисля, че страданията на сегашното време не са нищо в сравнение с оная слава, която ще се яви в нас*“ /Рим. 8:18/. Добре е да избягваш многолюдие и да седиш сама в уединение.

49/ Велика добродетел е въздържанието и велика е похвалата за чистота и невинност, велика е славата на девството. О, девство, богатство необедняемо! О, девство, венец неувяхващ! О, девство, храм Божий и жилище на Светаго Духа! О, девство, честен бисер, невидим за мнозина и рядко намиран от някого! О, въздържание, невидимо за множеството и познато на достойните за теб! О, въздържание, радост за пророците и хвала на Апостолите! О, въздържание, живот на Ангелите и венец на светите хора! Блажен, който те поддържа, блажен, който ревнува за тебе с търпение, защото ще се потруди малко, а много ще се възрадва. Блажен постигналият това, защото той ще се посели в горния Иерусалим, ще влезе в хора на Ангелите и ще се успокои със светите пророци и Апостолите.

50/ Това написах за тебе, възлюблена сестро, за утвърждаване и полза за душата ти. И така, не се отклонявай от тези слова ни вдясно, ни вляво, защото, който ги слуша и ги презира, ще му се вмени в голям грях. На теб обаче, честна сестро, да ти даде Бог да ги запазиш и да живееш според тях със светъл ум, чиста душа и просветени очи на сърцето, за да приемеш неувяхващия венец, който Бог е приготвил за обичащите го в Господа и наш Спасител Иисуса Христа, Комуто е слава во веки веков.

Амин.

Твърде полезни и душеспасителни глави
от иерея Леонтий

1/ Преди всичко бой се от Бога и винаги си спомняй за Него.

2/ Обичай Господа Бога с цялата си душа и с цялата си помисъл, а ближния - като самия себе си.

3/ Каквото не желаеш на себе си, това и на другите не прави.

4/ Благославяй онези, които те кълнат, и се моли за тези, които ти причиняват нещастие.

5/ Обичай враговете си, защото каква благодат за нас, ако обичаме само тези, които нас обичат?

6/ Не бъди злопамятен към подобострастен теб човек и ненавиждай никого.

- 7/ Никого не хули и не огорчавай с това Бога - своя Творец.
- 8/ Не бъди гневлив и не се брани никога - нито за правото, нито за неправото.
- 9/ За не бъдат словата ти празни, недей да празнословяш никога и не се смей напразно.
- 10/ Въздържай се от плътските похоти и светските удоволствия.
- 11/ Ако някой те удари от дясната страна, обърни му и лявата.
- 12/ Ако някой те помоли да вървиш с него километър, върви два.
- 13/ Ако някой иска да се съди с тебе, за да ти вземе горната дреха, дай му и долната.
- 14/ На просещия давай и на този, който иска заем, не отказвай.
- 15/ На всеки си длъжен да отделяш от своите придобивки, защото е казано: „*Давай почит Господу от имота си и от наченките на всичките си печалби*“ /Прич. 3:9/.
- 16/ Не убивай, не блудствуй и не поддържай близост с юноши.
- 17/ Не се вирай в жена, за да не я пожелаеш.
- 18/ Не гледай с любопитство към жената на ближния и не прилепвай към нея погледа си.
- 19/ Не се допирай до чужди работи, а пий вода от своите кладенци.
- 20/ Не кради, защото Ахан за кражба в Йерихон бил пребит с камъни.
- 21/ Никога не лъжи, защото за лъжа Гиезий наследил проказа от Неман.
- 22/ Не бъди сребролюбив като Иуда, който заради сребролюбие предал Господа.
- 23/ Не прави магии и не създавай отрова.
- 24/ Не пожелавай нищо от онова, което е на ближния ти, от голямото до малкото.
- 25/ Не се кълни за никаква работа и никого не заставяй да се кълне.
- 26/ Не презирай бедния, защото, като го прогневяваш, прогневяваш и Неговия Създател.
- 27/ Никого не клевети, защото Бог се отвращава от клеветника.
- 28/ Не бъди дългоезичен и бърлив, защото пътят на дългоезичния няма да се изправи.
- 29/ Не бъди лихвар, защото лихварството отегчава ближния и прогневява Бога.
- 30/ Не бъди лицемерен, за да не би с лицемерие да бъде оставена твоята част...
- 31/ Не бъди горд, защото на гордия Бог се противи.
- 32/ Избягвай от всяко зло, защото е казано: „*Нека се отклонява от злото и прави добро*“ /Псал. 33:15/.
- 33/ Не допускай хора на съд, защото има и съд Господен.
- 34/ Не бъди злобен и неискрен, дързък и безочлив, за да не пострадаш като Каин и Саул.
- 35/ Не мисли зло и не изучавай коварни науки.
- 36/ Не се опивай с вино и не бъди безсрамен с очите, защото от това става блуд и прелюбодеяние.
- 37/ Не бъди високомъдър и самомнителен като фарисей, „*защото всеки, който превъзнася себе си, ще бъде унижен*“ /Лук. 14:11/.
- 38/ Не бъди жестокосърдечен и сърдит, защото това води към богохулство.

- 39/ Бъди великодушен и кротък, защото дълготърпеливият е велик в разума.
- 40/ Не допускай да оскърбяват слугата или слугинята ти, за да не въздъхнат те пред Бога и да предизвикат гнева Му от Небесата.
- 41/ Не давай повод някой да те проклиня, за да не чуе Господ вика му и неговата клетва, която сам си предизвикал, да не падне върху ти.
- 42/ Не презирай твоите братя и родственици; казва се от своя род не се отвращавай.
- 43/ Всичко, което ти се случи, приемай с разум и не губи благодушие, знай, че за това ще имаш награда от Бога.
- 44/ Този, който ти говори Словото Божие, слушай с усърдие, защото гдето е Господното учение, там е и Сам Господ.
- 45/ Прочитай с размисъл всеки ден житията на светиите и наслади душата си с наставленията им.
- 46/ В часа на озлоблението си стани на молитва, за да се разсее набързо огорчението ти.
- 47/ Длъжен си винаги да бъдеш твърд в търпение, в мъжество, в страх Божи и благодушие.
- 48/ Не се лени в молитвите, моленията и исканията с въздишки от дълбочината на душата.
- 49/ Пази чистота на сърцето, непорочност на езика, въздържание на очите и слуха.
- 50/ Никога не се гневи на този, който те безчести, и не отдавай никому зло за зло.
- 51/ Не се радвай на падението на другите, даже не го забелязвай, за да не се превъзнесеш още повече и да не се тщеславиш.
- 52/ Носи в сърцето си убеждение, че си по-нисък от всички хора и недостоеен за небето и земята.
- 53/ Пази в сърцето си невъзмутим покой и пребивавай в отричане от всичко веществено и плътско.
- 54/ Живей с духовна нищета, в благоговение и пости по силите си. Бъди в покаяние и плач.
- 55/ Подвизавай се в борба против демоните, злите помисли и огъня на плътските похоти.
- 56/ Пребивавай в безмълвие, не оставяй ръкоделието, не забравяй бденията, търпи глад и жажда, пек и студ.
- 57/ Разпалвай топла любов към своя ближен, бъди кротък и снизходителен към немощите му.
- 58/ Прави милостиня на нуждаещите се и не отвърщай лице от просяка.
- 59/ Не давай пари в лихва, за да не се прогневи на тебе Господ.
- 60/ Цялата си печал предай на Господа и мисли ден и нощ за небесните обители.
- 61/ Неленостно ходи на църква и стой в нея със страх Божи до самия край.
- 62/ Бодро, съсредоточено и без странични помисли извършвай славословие към Господа.
- 63/ Трябва да разкажеш и у дома какво от Божественото писание си слушал в църквата.

64/ В църква не трябва да говориш и да мислиш за житейски неща, дом, поля, градини.

65/ Със съжаление изповядай своите грехове, за да омилиш за това своя Владика.

66/ Не се моли да бъде по твоя воля, а се моли така: „Да бъде Твоята воля над мен, Господи.“

67/ В молитвата искай преди всичко Царството Божие и Неговата правда и всичко друго ще ти се придаде.

68/ Моли се за прощение не само на твоите грехове, но и на греховете на всеки човек.

69/ Моли се тихо и несмушаван, без злопаметство и нечисти помисли.

70/ Пригответи се за молитва като изкусен боец, за да не те смутят демонски мечтания.

71/ Когато искаш да се молиш, отстрани всяка лъжа, неправда и житейска грижа.

72/ Ловко и до смърт се противопоставяй на греха като изкусен воин.

73/ Във време на молитва отсеци всяко земно пристрастие и всяка житейска грижа.

74/ Не се моли да ти бъде както ти мислиш, че е хубаво, но да ти бъде както на Бога е угодно, защото Той най-добре знае какво е полезно за тебе.

75/ Моли се със смирение като митаря, а не с високомерие като фарисея.

76/ Когато те нападат зли помисли, старай се да ги прогониш с изповед.

77/ Не се срамувай да изповядаш греховете си, защото, като ги изповядаш пред своя Отец, ти съкрушаваш главата на змията.

78/ Когато пристъпиш да работиш за Господа, пригответи душата си за изкушения и скърби.

79/ Не напълвай до ситост стомаха си, не се увличай в удоволствия за гърлото и не се докосвай до забранени ястия.

80/ Поработи с плътта си в пост, бдение, труд и четене на Божествените Писания.

81/ Изпълни сърцето си със страх Божи, със страх от геенския огън и възжелай царството небесно.

82/ Не трябва да храниш тялото с разнообразни ястия, защото напълненият стомах довежда до сън.

83/ Облакът скрива лъчите на слънцето, а обилието на ястия помрачава ума.

84/ Не задържай в ума си скверни и нечисти помисли, за да не навлязат и в сърцето ти.

85/ Колкото повече лицето на жена остава в мислите ти, толкова повече се възбужда похотта.

86/ Избягвай беседа с нечестни жени, защото беседата с тях е примка, която влече към погубване.

87/ По-добре ще е за тебе да се приближиш към горящ огън, отколкото към млада и нечестна жена, защото тя е смъртоносна отрова.

88/ Да не те прелъстява красотата на жена, защото тя повлича в бездна по-яростно от морските вълни.

89/ Не говори дълго с нечестна жена, за да не се възпламени в теб огънят на похотта.

90/ Както искрата в слама разпалва пламъка, така и паметта за жена, която дълго се задържа в главата ти, възбужда похотта.

91/ Пригответи се за всяка добра работа и бъди кротък, мълчалив, търпелив и благодушен.

92/ Не обичай света и никога няма да срещнеш печал; презри го, и ще бъдеш във велика радост.

93/ Който презира този свят, той никога не ще бъде отегчен от скръбни помисли.

94/ Не бъди тщеславен нито в поглед, нито в походка, нито в разговор, нито в беседи, нито в молитва, ни в други работи.

95/ Ягодата падне ли на земята, скоро загнива и добродетелта гине, ако пребивава с тщеславие.

96/ Както димът от торта никога не се съчетава с уханието на тамяна, така и Бог не приема добродетелта на тщеславния.

97/ Какво се гордееш ти, човече - пепел и прах, и въздигаш своята воля, която след някое време ще се превърне в нищо?

98/ Защо високо в облака възнасяш себе си, ти, земя и пепел, който след някое време ще послужиш за храна на червея?

99/ Велик си ти, човече, и честен, и чист, когато ти помага Бог. Ти си творение Божие, не се отмятай от Този, Който те е сътворил.

100/ Бог е твоят помощник, не се отричай от Благодетеля. Ти си постигнал добродетел, но Той ти е помогнал...

И други негови глави

1/ Не бъди унил, не дреми, когато четеш, и не се унасяй бързо в сън.

2/ Прогонвай унието в молитвата и щателно внимавай над думите на псалмите.

3/ Да не лети твоята мисъл към това, къде има увеселение, пир и вечеря.

4/ Работи усърдно до изпотяване ден и нощ, за да не бъдеш никому в тежест.

5/ Пази се да събираш за себе си блага, които подир не много време ще ти бъдат свършено безполезни.

6/ Както морето не се препълва от притока на реките, така и сребролюбивият не се насища от никакви богатства.

7/ Който обича богатствата и среброто, е привързан към грижите, както и кучето със синджира към стената.

8/ Той умножава богатството си, но желанието му не стихва и не престава да го увеличава, докато накрай не дойде смъртта.

9/ Сребролюбецът напълва своя дом с вещи и злато, без да мисли, че това е боклук.

10/ Който не обича богатството, си събира съкровище на небесата и живее с блажената надежда за обещаните блага.

11/ Помни, човече, че утре ще видиш небесата, ще видиш Ангелите и ще се представиш пред съдилището Христово.

12/ Взирай се нагоре към вратата небесни и до смъртта си моли Бога да ги отвори при изхода на душата ти и да те приеме във вечните обители.

13/ Тялото ти нека стои на земята и да прекланя колене, а душата ти нека се издига горе и там непрестанно до умолява Бога.

14/ Помни за своите грехове и за бъдещия съд; презирай този суетен живот и непрестанно се грижи за бъдещия.

15/ Помни, че ти си в борба с лъвовете и дракони и не преставай да им противостоиш.

16/ Помни колко си оскърбил Бога с дела, думи и помисли, и се разкайвай.

17/ Помни, че в час, който не очакваш, ще трябва да умреш и да дадеш отчет за всичко, направено от тебе.

18/ Запиши тази мисъл в сърцето си, т. е. паметта за смъртта и съда, и тя ще те доведе до живот вечен.

19/ Непрестанно се моли, винаги безмълвствуй и презирай земните блага.

20/ Ако искаш да бъдеш истинско чадо Божие, следвай повеленията Господни, които са заповеди за теб.

21/ Посъгълчал те някой или те понабил, търпи с надежда към Бога и не се гневи, защото велика награда е търпението.

22/ Стани сутрин, извърши утринна молитва към Господа, а вечер не се лени да изпълняваш даденото ти правило.

23/ Да принесем пред лицето на Господа нашите молитви, въздишки и милостиня.

24/ Когато беседваш за духовното, в съдържанието на твоите мисли да няма нищо житейско и земно.

25/ Когато в църквата се чете Словото Божие, трябва да отстраним всичко земно от ума си и да се прилепим единствено към слушане на Господните заповеди.

26/ Страшни тайни се извършват в църквата, затова трябва да пребиваваме в нея със страх и трепет.

27/ Когато влезеш с чиста съвест в църква, това ще ти бъде за спасение, когато с нечиста - за грях и осъждане.

28/ Който яде тялото и пие кръвта на Господа нашего Иисуса Христа недостойно, за свое осъждане яде и пие.

29/ Опетнилите царската порфира, биват наказани; а не са ли по-достойни за наказание пристъпващите към Божествените тайни с нечиста и осквернена съвест.

30/ Трябва да се смирим и изтощим тялото си с въздържание, а не да му даваме удоволствия, за да се удостоим с царството небесно.

31/ Там ще имаш за съжители Светите Ангели, пророците, мъчениците, Ангелски и Архангелски хорове. Постарай се още тук да се съчетаеш с тях с подобаващо настроение в сърцето.

32/ Прекарай времето на живота си в молитва и моления, а не в празност и скверни беседи.

33/ Докога ще бъдем прилепени към мирската суета и житейските грижи? Докога няма да обръщаме очите си към небето?

34/ Не е ли сън всичко в този живот, не е ли сянка, не е ли трева увяхваща и лъжлива басня?

35/ Всички тукашни блага са за сега, а утре ги няма; днес цвят красив, а утре прах нищожен?

36/ Няма нищо по-лошо и по-опасно от чревоугодие. То прави душата плътска, то помрачава сърцето и не му позволява да се взре в заповедите Божии.

37/ Каква нужда за спасение имаме, възлюбени, ако не се украсяваме с добродетели и докато живеем на земята, не мислим за небето?

38/ Колко благотворно и спасително е Божественото Писание. Като ни посочва това, Апостол Павел казва: *“Всичко, що бе писано по-преди, за наша поука бе писано”* /Рим. 15:4/.

39/ Който не постъпва Богоугодно, значи напразно прекарва живота си и не само напразно, но и зло прави на себе си, защото не ще има друг срок в живота, ако е изгубил този в суетни житейски грижи.

40/ Постави добро начало и се старай до старост да бъдеш в този си подвиг; да бъдеш светило, като просвещаващ мнозина на пътя Господен.

41/ Да не бъдем сега във въздържание и кротост, а утре - в пресищане и гордост; сега в безмълвие, бдение и смирение, а утре - в тщеславие и сън ненаситен.

42/ Взрете се в древните родове и ще видите, че всички, които са угодили Богу с търпение и дълготърпение, са получили обещаното.

43/ Бъди винаги трезв, възлюбени, защото за заповедите Божии трябва по-голямо внимание.

44/ Нищо толкова не радва Бога, както нашето обръщение към Него, отклоняването от злото и стремежът към добродетелта.

45/ Изповядай, изобличи и оплачи греховете си, и ще станеш чист пред Пречистия Сърцеведец.

46/ Ако искаш да се очистиш, изкажи предишните си беззакония, за да се оправдаеш, и не се възвръщай повече към тях.

47/ Моли се непрестанно, защото вълците не се боят толкова от мечките, колкото дяволът и демоните - от молитвата.

48/ На всеки час си спомняй за изхода на душата си, за смъртта, съда, ада, за да не се разкайваш после напразно.

49/ Не хвали и не обичай богатите, но и не ги ненавиждай. Не общувай с тях, особено с немилостивите, които скверно са придобили богатства и са търгували.

50/ Да умъртвим всички страсти, докато сме на земята; да се посветим изцяло Богу и да направим всецяло разумна Нему жертва.

51/ Както огънят не може да гори във вода, така и лошите (нечистите) помисли не могат да пребъдат в праведното сърце, защото всеки боголюбец, правдолюбец и трудолюбец встъпва чрез добрите си дела в общение с Бога и дяволът няма достъп до него.

52/ Семето не ще расте без вода и земя и човек не ще се спаси без доброволен труд.

53/ Както дъждът е невъзможно да се лее без облаци, така и човек без чиста съвест и добри дела е невъзможно да угоди на Бога и да се спаси.

54/ Покаянието представлява един от главните предмети в Божественото Писание. Сам Спасителят още в самото начало казва на Своите ученици: „*Покайте се, защото се приближи царството небесно*“ /Мат. 4:17/.

55/ О, как ще търсим ние това време за покаяние, което сега разпиляваме служейки за играчка и сами играейки си, и не ще го намерим.

56/ Който внимава над себе си, той се страхува от Бога и трепери от Неговите Слова. Такъв не иска увеселение и услаждане, не прави смях, не се надига, не се гордее, не високомъдърствува, не се гневи, не блудствува, не е нехаен в молитвата и четенето на Божественото Писание; а винаги е затворен в себе си, смиrenomъдър, със съкрушено сърце, винаги в сълзи, плач и стенание, винаги в подвизи, винаги в пламенна и гореща молитва за избавление от геенския огън.

57/ Този, който обича живота, казва, че иска да се спаси, но не прави това, което може да го спаси. Ето отговор за такъв: „Ти винаги само желаеш и възнамеряваш! Докога ще бъдеш двоедушен и неуверен в своите пътища? Сега можеш, но вярно е, че не искаш достатъчно. Гледай да не би внезапно да те свари смъртта в тази нерешителност, защото тогава ще възжелаеш истински, но вече ще бъде късно.“

58/ Не ходиш ли в църквата Божия, не изпълняваш ли своето правило, не залягаш ли за молитва и четене на Писанието, отвращаваш ли се от всеки подвиг и самопринуждение заради спокойствие и суета - нечестиво и пагубно е, защото всичко това води в бездната на неразкаянието и отчаянието.

59/ Ядеш ли или пиеш, седиш ли или ходиш, сам ли си или с другар, гледай да не изпускат нито за миг из мисълта си геенския огън и винаги мисли за него със страх и трепет, със сълзи и въздишки.

60/ Ако си грешник, прави милостиня, постигни смирение и чистота, покай се и ще се спасиш. Митар ли си? - можеш да станеш евангелист; гонител ли си? - апостол; разбойник ли? - можеш с Господа да бъдеш в рая; магесник ли - можеш да се поклониш и да принесеш дарове на Владиката. Няма грях, за който да не е разрешено покаянието.

61/ Както огън, паднал в тръне, ги изгаря, така и благодатта Божия изгаря и изглажда всички грехове на каещия се. Не питай как, а вярвай. Колкото и да си съгрешил, признай веднага беззаконията си, и ще се оправдаеш. Съзнай, че си съгрешил, стани, пролей сълзи като блудницата; разкай се като Митаря, тичай към Спасителя като блудния син и жената хананейка; прави милостиня, доколкото можеш; престани да грешиш, да блудствуващ, да убиваш, да клеветиш, да завиждаш, да се смееш, да се разсейваш, да пожелаваш чуждото, да оскърбяваш, да лъжеш, да тщеславиш, да търсиш човешка слава; с цялата си душа горещо се предай в правене на милостиня и чести молитви с презрение към всичко земно, и Бог ще опрости всичките ти грехове.

62/ Не изнежвай плътта си със сън, баня, меко легло, избрани ястия, защото тя е храна на червея. Колкото по-вече угояваш плътта, толкова по-тлъста храна готвиш за червеите и свързваш душата си с тежки вериги, които не и позволяват да се възнася към небето.

63/ Който иска да има друг живот, бива враг на Бога. Който търси временна слава, е невъзможно да получи вечна.

64/ Всяко огорчение и гняв, сквернословие и лукавство да се махне от нас. Гнило слово да не излиза из нашите уста, а винаги благо и за назидание не тези, които слушат.

65/ Премахни дързостта, обуздай езика и стомаха, и ще намериш покой. Паметта за смъртта, съда и мъката да не отпаднат от сърцето ти и ще тичаш безпрепятствено по Божия път.

66/ Безмълвието е храната на Ангелите и зародишът на всички добродетели, а разсеяността, празнословието и смехът разрушават всичко, което е създадено с дълъг труд и пот от първото.

67/ Душа, която не се е отърсила съвършено от мирските грижи, не може нито да възлюби Бога искрено, ни да възненавиди дявола заслужено, защото сърцето ѝ е покрито с житейски грижи, които не ѝ позволяват да гледа и действа правилно.

68/ Преуспелият в духовни деяния и отново обърнат към предишните свои зли обичаи не само губи наградата, но пада в още по-голямо разстройство и осъждане.

69/ Където са игрите, смехът и празнословието, там е демонски празник, а където са четенето и изясняването на Писанието, молитвите, сълзите, въздишките и съкрушеното сърце, там е Бог, там е радост и веселие на Ангелите.

70/ Откъде са немощите, откъде болестите, откъде неочакваната смърт? Не е ли от чревоугодieto и от удоволствията? Колкото повече угаждаме на плътта, толкова повече я разслабваме и не само нея, но и душата. Тялото е земно, но ако искаш, можеш да го направиш небесно. Пресъздай го чисто, и Бог ще се всели в тебе.

71/ Както за рибата е невъзможно да живее без вода, така е невъзможно и за душата да се спаси без безмълвие и поучения в Божествените Писания.

72/ Ядеш ли или пиеш, умът ти никога да не отстъпва от Бога. Учудвай се, изумявай се и славослови Го, съзерцавай дивните Му творения - видими и невидими.

73/ Отпрати утринна молитва към Господа и в полунощ ставай да възхваляваш Неговото Име, когато ни слухът, ни зрението ще препятствуват на ума ти да бъде заедно с единствения Бог.

74/ Узнай, възлюбени, начина на добрия живот и го научи. Научи се да пазиш очите и слуха, да обуздаваш езика и стомаха, да поробваш плътта; научи се на смирено мъдруване, на чистота на помислите, на отсичане на гнева, на търпеливо понасяне на обиди и хули. Разпни се заедно с Христа и ще живееш с Него и в Него.

75/ Подвижничеството не се заключава само в телесните, а най-вече във вниманието на ума и духовното поучение, четене на Писанието и чести молитви. Без последното за душата е невъзможно да се издигне на висотата на чистотата и непорочността.

76/ Не се надявай да победиш нечистия дух на блуда, без помощта на Господа, единствено със своите сили и подвижничество. Той не ще престане да се бори с тебе, докато искрено не се увериш, че не по твоя воля и труд, но единствено покровът Божи може да те избави от тази болезненост и да те възвиси до висока чистота, защото това е висше естество. Смирението, молитвата, бдението, коленопреклонението, сълзите и съкрушеното сърце, четенето и поучението в Божествените Писания привлича Божията помощ и тя умъртвява плътта.

77/ Който желае да прекара живота си непорочно, трябва всячески да избягва общението с жени, защото това е примка, с която врагът лесно улавя невнимателните души.

78/ Да приучим тялото към въздържание и то ще ни донесе чистота и здраве, защото неумереността изгубва и едното, и другото. Като правило за въздържание Светите отци са наредили да се става от ядене, когато все още изпитваме глад.

79/ Ако искаш да се избавиш от грехове, отсеци корените им, защото тогава сами по себе си ще изсъхнат и клоните, и листата и ще се прекрати плодоношението. Ако искаш да се избавиш от блуд, отсеци неговия корен - чревоугодието и гледането на жени. Чети Божественото Писание, непрестанно плачи, въздишай и се моли; спомняй си за неочакваното идване на смъртта и трепери от геенския огън. Без това е невъзможно да се победят дивите зверове на блуда.

80/ Злословил ли си някого - благослови го; обидил ли си - извини се; блудствувал ли си - плачи, въздишай дълбоко, престани да грешиш, умъртви плътта си, изсуши тялото и се моли непрестанно; горделив ли си - смири се; завидял ли си - моли се за доброто на този, комуто завиждаш. Изповядай се, не скривай греховете си пред своя отец или верен старец, благоговееен и безкористен; пази заповедите, които е заповядал Бог, и ще се спасиш.

81/ Божията ръка те е създала, човече; засрами се, макар че този образ е твой, и не се приближавай до безсловесните с похотите си.

82/ Да излети душата ти от света, бягай из Содома в планината и се спасявай, върви право и гледай да не се препънеш о каменни препятствия. Влез в себе си и подобно на звездите наблюдавай. Оттук съзерцавай небето.

83/ Трябва да принуждаваш себе си и да насилваш тялото си. Излишната храна прави тялото извънредно натоварен кораб, който и при малко движение на вълните отива към дъното.

84/ Въздържаният се умалжава страстите, а невъздържаният размножава похотите. Колкото повече са дървата, толкова по-силен е пламъкът; колкото повече ястия, толкова по-яростна е похотта. Духът Божи отстъпва от човека заради зловонията от пресищането и похотта; тогава в него навлиза дух на зловоние и цялата му вътрешност се извращава.

85/ Както димът пропъжда пчелите, така чревоугодието и пиянството пропъждат благодатта Божия. По-добре съвсем да не ядеш, отколкото да оскърбиш Духа на благодатта.

86/ Не е зле понякога заради немощта на плътта да се употребява и малко вино; в такъв случай естественото движение на плътта не се засяга и мисълта остава чиста. Неумереността в това закрива небето с гъст облак нечисти помисли.

87/ Който се подвизава, трябва от всичко да се въздържа - не само от ястия, но въобще от всичко забранено - както ако се повреди един член, цялото тяло се обезобразява, така и недостигът на която и да е добродетел разваля цялата красота на въздържанието.

88/ Необходимо е въздържане на всички чувства: слух, зрение, обоняние, вкус, осезание и отричане от всичко земно, като издигаме ума си нагоре. Тогава нашата молитва към Бога ще бъде чиста, а беседата с Него - равноангелска.

89/ Който желае да се приближи до Бога, той трябва да очисти живота си от страсти и в съвършено безмълвие да култивира съкровено поучение в сърцето си. Тогава земното отпада, а небесното се внедрява и възраства.

90/ Истинският пост е този, при който не само отказваме на себе си, но и раздаваме на бедни и вдовици това, което ни се полага в доволство, за да се нахранят от твоето и да се помолят за тебе на Бога, като направят поста ти благоприятна за Него жертва, както и Исаия казва: „*Раздели хляба си с гладните и скитниците сиромаси заведи у дома си*“ /Ис. 58:7/.

91/ Въздържай се от празни слова. Който пази устата и езика си, той ще избави душата си от скърби.

92/ Когато слушаме тези, които ни хулят, да укорим себе си като достойни за всяко безчестие. Да укоряваш себе си винаги и във всяка работа е твърде угодно Богу. Сами да не безчестим и злословим никого, за да не се уподобим на клеветниците Иудеи. Блажени безчестените и злословените заради правда, защото тяхната награда на небесата е велика.

93/ Сине мой, не ревнувай злите мъже, празнословци, блудници, смехотворци, любящите забави и не общувай с тях.

94/ Ако ние се страхуваме от ада и желаем царство Божие, то никога не бихме започвали да празнословим или да говорим неподобаващи слова. Не мисли, че уж думата е малка работа; който презира малкото, изпада в голямото. Как ще запазиш сърцето, ако не пазиш устата?

95/ „*Никаква гнила дума да не излиза из устата ви, а само добра, за назидание във вярата, за да принася благодат на слушащите*“ /Еф. 4:29/.

96/ „*Иска ли човек да живее и обича ли дълголетие за да види блага? Нека сдържа езика си от зло и устата си от коварни думи*“ /Псал. 33:13-14/. След като имаме такива свидетелства, да бягаме, братя, от пустословие, защото според Словото Господне ние сме длъжни да дадем отчет в деня на съда и за всяка празна дума.

97/ Да поучаваме ден и нощ сърцето си в истината и да жертвуваме за нея всичко - това е истински живот, покой и царство Божие.

98/ Гладният и жадният за Божия правда изследва Писанието, за да узнае и съблюдава волята Божия.

99/ Който иска да запази чистотата на сърцето си, нека ревностно се подвизава против страстите, с всецяла преданост към Бога.

100/ Такъв човек ще се нарече син Божи и син на Всевишния ще се нарече и ще бъде сънаследник на Христа.

Още глави за това

1/ Началото на премъдростта е страхът Господен, а разумът прави всичко добро.

2/ Първият предел на мъдростта е помисъл за смъртта. Който си спомня непрестанно за смъртта, никога не ще пожелае да греши.

3/ Спасително е винаги да имаш Бога в ума и сърцето си, защото този, който винаги си мисли за Него, ще слуша заповедите Му и усърдно ще ги пази.

4/ Християнин е този, който носи Христа в сърцето си.

5/ Истински чистият и сред огнените съблазни пази недокоснатото сърцето си от злото.

6/ Чисто тяло, непорочно сърце, ум, осветен от Духа на благодатта - ето предметите, които трябва да търсим за себе си.

7/ Който истински възприема в сърцето си страха от смъртта и съда, той не ще обича повече света, нито онова, що е в света, но като гонен ще тича след Христа, ще се вира нагоре и оттам ще приеме Божествена помощ.

8/ Който е възненавидял света, той е избягал от скърби; който е пристрастен към видимото, той винаги ще има грижа и скръб.

9/ Тесен и прискърбен е пътят, който води в живота. Ето: притеснение за стомаха (с мярка вода, оскъдност в хляба), обуздаване на езика и очите, отсичане на своята воля, търпение на безчестия, благославяне на онези, които ни кълнат, правене добро на тези, които ни ненавиждат. Блажени са тези, които вървят по този път, защото тяхно е царството небесно.

10/ Този е богат, който е постигнал молитва, пост, милостиня и любов към всички.

11/ Да побързаме, братя, към покаяние, да побързаме, докато е време. Времето ни е дадено за изповед на греховете, за плач и въздишки, а не за утеха и увеселения.

12/ Както хлябът ни е по-необходим от всяка друга храна за поддържане на тялото, така паметта за Бога, за смъртта и съда е по-нужна от всичко за поддържане на добър живот. Нека тя ляга с тебе вечер и да те пробужда сутрин, и злите помисли не ще те обладаят.

13/ Без молитва и добра надежда, каквото и да направиш, не ще получиш никаква полза.

14/ Смъртен е всеки неочистен с покаяние грях.

15/ Признак за истинска мъдрост е благодушието в нещастията и необвиняване за това на хората.

16/ Който прави добро с надежда да му се въздаде, не за Бога работи, а за себе си.

17/ Нелицемерен признак за любов е прощаването на обиди.

18/ На кръстените в Христа тайнствено се дава благодат и по мярка им се разкриват изпълненията на заповедите. Тя не престава да ни помага, но от нас зависи да правим или да не правим добро.

19/ Колкото и да си благоразумен, не забравяй винаги да се обръщаш към Бога и от Него да очакваш вразумление, защото промишлението Божие е по-премъдро от нашата мъдрост.

20/ Когато след труд в сърцето се появи желание за утеха, прегради му с твърдост пътя за падение и го възвърни отново към самопринуждение.

21/ Скърбите, изкушенията, бедите обучават като в някаква школа човека и го правят способен за възприемане на небесни блага.

22/ Покаянието се цени не по продължителността му, но по разположението на душата и сърцето.

23/ Възлюби Христа, а не златото. Гдето е мамонът, там няма Христа, а гдето е Христос, там няма мамона.

24/ Често се случва да ненавиждаме греховете, но да не се решаваме да отсечем корените им.

25/ Плътта съпътствува духа, духът - плътта, но тези, които ходят по духа, не изпълняват плътските похоти.

26/ Въздържание по отношение на помислите е да ги обуздаваме със страх Божи и да не ги допускаме до услаждане и похот.

27/ След кръщението има и друго кръщение - кръщение със сълзи.

28/ Стой на молитва със страх и трепет както осъденият пред съдията.

29/ Има пет причини, по които Бог допуска изкушения, съблазни и беди: а/ за да се борим и в борбата да свикнем да различаваме доброто от зло; б/ за да стане по-твърда и по-непреклонна добродетелта, придобита чрез труд в борбата; в/ като преуспяваме в добродетелите, да не се превъзнасяме, а да се укрепваме в смирение; г/ за да придобием с търпение и с труд в борбата по-големи награди; д/ като постигнем безстрастие, да не забравяме за своята немощ и за Силата, Която ни е помогнала.

Наставление на някой си старец Харитон

1/ Причината за всяко зло са тщеславието и похотта. Не ги ли възненавидиш, няма да победиш страстите.

2/ Старите грехове вредят силно при спомена за тях, затова врагът се стреми всячески да ги възобнови в паметта, дори под предлог на изповед, или при подобряване на непълнота в изповедта, защото в такъв момент и светлият и ненавиждащ страстите ум лесно се помрачава.

3/ Както от трудовете и безчестията се раждат добродетели, така и от наслажденията и славата - грехове.

4/ Страстният трябва да се моли и да пребивава в послушание до последно издихание.

5/ Ако искаш да се избавиш от зли помисли, възприеми унижение и скръб и при това не само често, но във всяко време и при всяка работа.

6/ Обученият в произволни скърби е непристъпен за произволни помисли, а този, който се отказва от първите, бива пленен против волята си от последните.

7/ Ако искаш да се избавиш от изкушения, бодърствуй винаги и се моли непрестанно Богу: „*Постави, Господи, стража на устата ми и огради вратата на устните ми*“ /Пс. 140:3/, смирявай се и помни, че си земя и в земята ще отидеш; внимавай над себе си и разбирай своите дела, а не чуждите.

8/ Който изоставя себе си, а съди другите, той налага върху си чуждо бреме. Горко на измъчващия плътта на хората с езика си. Горко на тези, които забравят своите грехове, а критикуват делата на другите. Не са доволни от своята тежест, та обременяват себе си и с чуждата.

9/ Най-напред себе си излекувай, себе си помилвай, своята греда извади из околото си, тогава ще можеш да лекуваш другите и да изваждаш сламката из очите им.

10/ Хубаво са казвали отците, че човек не може да намери покой, ако не введри в сърцето си помисъл, че на светът са само Бог и той, и като не обръща ума си към нищо друго, а се прилепва единствено към Него, той скоро ще получи покой и свобода от тиранията на страстите, защото се казва: „*Към Теб се привърза душата ми, Твоята десница ме поддържа*“ /Пс. 62:9/.

11/ В света така е разпространено злото и грехът е така обикновен, че много от тях дори не се считат за грях и особено осъждането.

12/ Езикът на този, който осъжда, е по-лош от ада, защото адът приема само злите, а той изяжда и злите, и добрите.

13/ Три неща не позволяват на добродетелите да се сдружат с ума: очарованието, леността и забравянето. А по-лошо от всичко е забравянето, защото то разрушава всичко, което човек е създал. Както водата е противна на огъня, така и то е противно на вниманието. От невнимание към себе си - нехайство, от нехайството - презрение и униние, от тях пък - похот, а след това човек отново се връща назад.

14/ Бягай от дързостта като от смъртоносна отрова. Лекуването от нея е внимателното пазене на сърцето и непрестанното призоваване в ума на Господа Исуса Христа, без Когото ние не можем да правим нищо.

15/ Изхвърли далеч от себе си духа на многословието, защото в него са скрити семената на всички страсти: там са лъжата, дързостта, осъждането и клеветата, там са и сквернословието и глупостта.

16/ Добродетелта, която се затвърдява чрез злостраданието, умъртвява страстите, но ако сме небрежни, тщеславието и похотта отново ще ги оживят.

17/ Невъзможно е да постигнем някакво добро без търпение и въздържание, без смирение и непрестанна молитва.

18/ Ревнувай за чистотата на душата и тялото, защото нечистотата прогонва далече Ангелите и повиква рояк демони, които помрачават ума и ни влекат към все по-голяма и по-голяма нечистота.

Уроци от нашите Свети Отци и учители

Имай винаги в ума си Господа - спиш ли или бодърствуващ, храниш ли се или беседваш, с ръкоделие ли се занимаваш или друго нещо правиш, според Словото винаги виждай пред себе си Господа /Пс. 15:8/, но преди всичко считай себе си по-грешен от всеки. Непрестанната памет за Бога да осветява ума ти подобно на лъч и колкото повече пребиваващ в нея с внимание и трезва мисъл, с труд и сълзи, толкова повече той ще се очисти, а колкото повече се очиства, толкова повече ще се просветлява; колкото повече се просветлява, толкова по-богочудно става, светейки и различавайки доброто от лошото. Впрочем, брате мой, потребен е голям труд и помощ Божия, за да се всели тази памет в душата ти и да я освети така, както

луната - нощния мрак. Трябва да внимаваш да не ти се прибави помисъл на тщеславие и самомнение, за да не би да осъдиш някого тогава, когато той прави нещо неподобаващо. Защото демоните, като виждат, че душата чрез вселяване в нея на благодатта и мирното устройство се е очистила от суета и страсти, обикновено я нападат по този начин, но има и помощ от Господа. Плачи ден и нощ и не знай насищане в сълзите. Гледай да не изгубиш вътрешното утешение и съкрушение, като мислиш, че ти го имаш от своя труд, а не по благодат Божия. Щом помислиш така, те ще ти се отнемат. После много ще ги търсиш в душата си и не ще ги намериш, докато не съзнаеш, че ти си изгубил този дар чрез присвояване на чуждото. Но, Господи, да не бъдем лишени от Твоята благодат! Впрочем, брате, ако и да ти се случи това, предай на Господа своята немощ, стани, отправи очи към Него и му се помоли, като казваш така: “Господи, помилвай ме, грешния, и изпрати ми Твоята благодат. Не допускай да бъда изкушаван повече, защото никак не мога. Виж, Господи, в какво разслабление и в какви тъмни помисли ме хвърлиха моите грехове? Ако кажа, че от демони пострадах, че от тях се лиших от Твоето утешение, ще излъжа, защото Ти знаеш, Господи, че който усърдно изпълнява Твоята воля, във всичко им противостои с мъжество. А аз, като изпълнявам тяхната воля във всичко, как мога да кажа, че съм изкушаван от тях?” Не изоставяй тази молитва нито час, докато има дихание в теб, и тя скоро ще възстанови съдействието на Божията благодат.

**Писмо към Иосиф,
затворник и безмълвник в манастира
“Свети Сава” в Палестина**

Желал бих и с плътските си очи да те видя и да беседвам с тебе уста с уста, ако би било възможно. Но понеже това е невъзможно, то ние ще се видим по друг начин, ще се видим с душевните си очи и ще беседваме с тебе писмено, като се надявам, че чрез такава беседа ще получиш немалко полза за себе си. Защото вярвам, че и ти си един от тези, който според Евангелското Слово остави всичко, следвайки Христа, и който може да каже: „*За мен светът е разннат и аз за света*“ /Гал. 6:14/, и за който е прилично да кажат: „*Бог изпрати в сърцата ви Духа на Своя Син, Който Дух вика: Авва, сиреч, Отче!*“ /Гал. 4:6/. Такива са научени от Духа и не се нуждаят някой да ги учи. И аз не за да те науча искам да ти кажа нещо, а така, братски искам да споделя с тебе за това, което са ме научили св. Отци. Главното, онова, за което трябва да страдаме, е Иисус Христос да се всели и да живее в нас. Начало на такъв дар и благодат, корен, източник и основание има - за отклонение от злото и създаване на добро, т. е. за живот по спасителните заповеди на Христа Иисуса. Затова да не отпада в движенията на сърцето молитвата през време на търпеливото пребиваване на безмълвника в самотната, но свещена килийка. Тук безмълвствуваният се старее в началото да събира Божествените богатства - съсредоточеност, внимание и молитва, макар и често да се развлича поради това, че в този подвиг е новозапочнал, и умът му не е привикнал (да се спира върху едно нещо) да се съсредоточава. Постигне ли средата на съвършенството, той най-много богатеє с неразсеяност и започва да се моли сърдечно и чисто. Преуспелият до

съвършенство вече се моли в дух и истина и се възнася с възхищение към Господа, с нелъстивата светлина на благодатта. Така този, който желае да се въздържа по примера на Богоносните отци, принуждава себе си винаги да се моли чисто и неразсеяно в сърцето си, като внимава във всяка дума на молитвата, без външни грижи, безмълвно и внимателно така, че от нея да се лее оживление и топлина в сърцето, да премахне страстите и демоните и очисти сърцето си като в топяща метала пещ. От такава молитва се усилва влечението към нашия Господ Иисус Христос и непрестанната любов към Него. Оттук и сладостно излияние на сърдечни сълзи, които като с исоп закрепват и умиват душата и тялото в покаяние и изповед с любов и благодарност; оттук пък - тишина и мир в помислите, които превъзхождат всеки ум; оттук - снежноблестящото облекло за възможното човешко безстрастие, възкресението на душата преди тялото и преобразяването и по образ и подобие. Чрез деяния, търпение, зрение, вяра, надежда и любов да се постига всецяло успокоение в Бога, непосредствено единение с Него, възхищение от Него и Неговото видение. Сега - в съзерцаване и в гадаене като залог, а в бъдеще - лице в лице, съвършено обладание на Него и вечно насищане от Него, с което ще се сподобим и ние от всеблагия Бог по молитвите на Светиите.

Амин.

За въздържанието и молитвата

Непрестанно се моли и моли се без гняв и размишления. Знай, че всяка помисъл, която отделя ума от Бога, макар и сама по себе си да се показва благовидна, е от дявола, който непрестанно сее одобрителни и безсловесни мечтания само за да отвлече ума от Бога, от Неговите заповеди и добри дела. На нищо такова не трябва да спираме вниманието си, а с твърдост да го премахваме и всячески да очистваме сърцето си от зли прибавки. Дяволът усилено се грижи да отдалечи ума от Бога и да го вплете в светските удоволствия, а душата трябва всячески да се подвизава, за да не отстъпи умът от Бога, за да не се съгласява и дава място на нечисти помисли и да не се заглежда дълго върху това, което рисува в главата този древен и много хитър ловец, т. е. изображенията на лица, вещи и дела, в които се е преобразил лукавият дявол. Бедният човек, който се е увлякъл от това, стоейки неподвижен, си мисли, че се намира едикъде си, гледа разни лица, говори с тях или работи нещо, обаче всичко това е прелест от дявола. Трябва да се затвориш в себе си, да обуздаваш ума си и да отсичаш всяка странична помисъл с името на Господа и Бога нашего Иисуса Христа, Който взема греха на света. Дето стои тялото ти, нека там стои и умът ни, та между сърцето и Бога да няма нищо като облак или завеса, която да помрачава сърцето и да скрива лика Божи от него. Ако понякога умът се увлече, той не трябва да се спира върху тези помисли, за да не би в общуване с тях това да му се вмени за грях в съдния ден, когато Бог ще съди тайните човешки и когато всяка помисъл ще се изповяда Нему. Този подвиг е съпроводен с много външни и вътрешни изкушения, но бъди мъжествен. Блажен е човек, който претърпи изкушение, защото, като бъде изкушен, той ще приеме неувяхващ венец и ще бъде храм на великия Цар - Христа, Който ще устрои за Себе си жилище в него, ще се всели и ще

живее там. Като имаш такива обещания, отдалечи се от всичко и внимавай непрестанно в Господа Бога. Нищо повече не искай от Него освен милост и това стига. А когато искаш милост, искай я със смирено и съкрушено сърце от сутрин до вечер, а ако е възможно, и цялата нощ викай към Него: “Господи Исусе Христе и Слово Бога живаго, помилвай ме.”

Принуждавай себе си и ще повтори пак - принуждавай, защото велико принуждение е потребно за това дело. Тесен и прискърбен е пътят, който води във вратите на живота и само тези, които насилват себе си, влизат в него. *„Царството Небесно бива насилвано и насилници го грабят“* /Мат. 11:12/. Не се отдалечавай от Бога с ума си и сърцето ти да пази памет за Господа Исуса Христа. Това и само това най-сладко име повтаряй, докато то не се внедри вътре в сърцето ти и не се възвеличи в теб. Гледай също никога да не изоставяш правилото на тази свещена молитва, защото аз съм слушал някога от Св. Отци, които казваха: не е монах оня, който изоставя това правило. Монахът яде или пие, ходи или служи, трябва непрестанно да казва: “Господи, Исусе Христе, Сине Божий, помилвай ме.” Паметта за Името на Господа Исуса Христа разгаря сърцето за бран срещу врага; с паметта за Господа душата труженица се справя с всичко - и със злото, и с доброто; злото изкоренява, а доброто насажда. Тази памет победи дракона и го смири, тя избличи живеещия в нас грях и го изкорени; тази памет победи цялата сила на дявола в сърцето, улови го, надви го и го съкруши с огън. Неуморно призовавай Името на Господа Исуса Христа, а като влезе в дълбочината на сърцето ти, то ще запали всички корени на греха и ще оживотвори душата. Непрестанно призовавай Името на Господа Исуса и твоето сърце ще погълне Господа и Господ - сърцето ти, и ще бъдат двамата едно. Впрочем, това дело не е за ден или два, а понякога за много години. Потребни са много труд и време, докато се изгони врагът и се всели Христос.